

บทที่ 3

ลักษณะกวีนิพนธ์รักของ Ki no Tsurayuki

3.1 ในบทนี้จะใช้ระบบการเขียนอธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แสดงบทกวีภาษาญี่ปุ่น
2. แสดงเสียงอ่านโรมะจิ
3. แสดงบทแปลภาษาอังกฤษ
4. แสดงบทกวีที่แปลเป็นบทร้อยกรองภาษาไทย
5. อธิบายกลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีนั้นๆ
6. อธิบายความหมายของบทกวี

ในกรณีที่ปรากฏบทกล่าวนำ หรือ 詞書 (Kotobagaki)¹ จะแสดงบทกล่าวนำเป็นภาษาญี่ปุ่นก่อน แล้วจึงแสดงเสียงอ่านโรมะจิ ตามด้วยบทแปลภาษาอังกฤษ และคำแปลของบทกล่าวนำตามลำดับ จากนั้นจึงจะเริ่มกล่าวถึงตัวบทกวี

หนึ่ง เนื่องจากกวีนิพนธ์รักใน *Kokinwakashuu* มีทั้งหมด 5 เล่มหรือ 5 卷 (maki) ในที่นี้ผู้วิจัยจะเขียนบอกลำดับของแต่ละเล่ม ตั้งแต่ 1- 5 ไว้เพื่อให้ทราบว่าบทกวีนั้นๆ อยู่ในเล่มใด

¹ 詞書 (Kotobagaki) : คำอธิบายหน้าบทกวี กล่าวถึงเนื้อหาและรายละเอียดหรือวัตถุประสงค์ในการแต่งบทกวีนั้นๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า 題 (Dai) มีทั้งที่เป็นเรื่องจริงและเรื่องแต่งขึ้น บ้างก็เป็นอักษรจีน หรือ ไม่ก็เป็นร้อยแก้วที่ประพันธ์ ขึ้นอย่างประณีต การใช้ Kotobagaki ในยุคแรกๆ ใช้เพื่ออธิบายเนื้อหาและรายละเอียดของบทกวีนั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป ก็กลายเป็นใช้เพื่อ "กำหนดหัวข้อในการแข่งขันแต่งบทกวี" หรือ 歌合 (Uta awase) คำว่า 題しらず (Dai shirazu) หรือ " ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ " จะใช้วางหน้าหน้าบทกวีในราชสำนักยุคก่อนในกรณีที่บทกวีนั้นไม่มีรายละเอียดหรือความเป็นมา ต่อมา Kotobagaki พัฒนามาเป็น 歌物語 (Utamonogatari) หมายถึง นิทานหรือนิยายสั้นๆ ที่เขียนขึ้นมาประกอบ เนื้อหาของบทกวีหนึ่งบทหรือมากกว่าหนึ่งบท Kawamura Teruo กล่าวไว้ใน *Kokubungaku kaishaku to kyoushi no kenkyuu* *Kokinwakashuu* 40 (August 1995) : 39 ว่า Kotobagaki มีไว้เพื่อเพิ่มความสนใจให้กับบทกวีบทนั้น เป็นกากระตุ้นให้ผู้อ่าน เกิดความรู้สึกร่วม และจินตนาการได้กว้างไกลยิ่งขึ้น

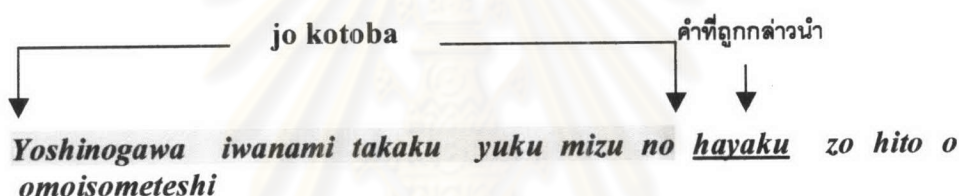
恋一 (Koi ichi) : รักเล่มที่ 1

บทกวีลำดับที่ 1

471². 題しらず

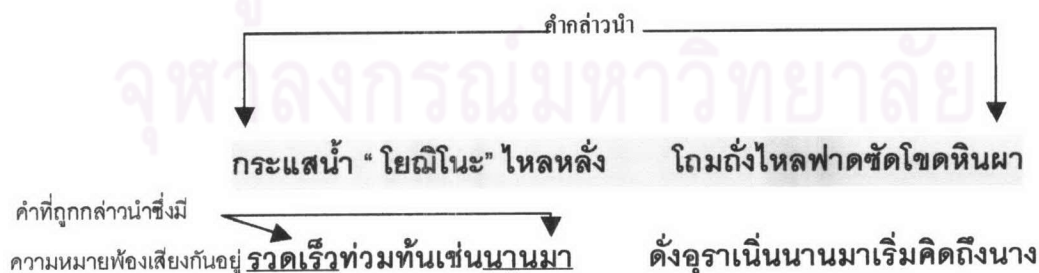

Daishirazu

Swift indeed has been / the birth of my love for you- / swift as the current / where waves break high over rocks / in the Yoshino River.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

² 471 . คือหมายเลขของบทกวีใน *Kokinshuu*

กลวิธีการประพันธ์ ที่ใช้ในบทกวีนี้คือ

กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือ คำกล่าวนำ

ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ ข้อความในสามวรรคแรก คือ Yoshinogawa iwanami takaku yuku mizu no หมายถึง กระแสน้ำแห่งYoshino³ ที่ไหลท่วมทันกระทบโชดหิน โดยนำมากล่าวนำคำว่า hayaku โดยมีความหมายในระดับต้น หมายถึง ความรวดเร็ว ของกระแสน้ำที่ไหล กระทบโชดหินและมีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นความหมายหรือเนื้อหาของบทกวี สองความหมายที่พ้องเสียงกันอยู่หมายถึง ฉันเริ่มชอบเธอมาตั้งนานแล้ว ซึ่งความชอบนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับกระแสน้ำแห่งYoshino ที่ไหลเชี่ยวกราก รวดเร็ว และเป็นเช่นนั้นมาเนิ่นนาน (คำภาษาไทยที่ขีดเส้นใต้คือ ความหมายของคำศัพท์ ภาษา ญี่ปุ่น ซึ่งต่อไปจะขอใช้เช่นนี้) ใน ที่นี้ ผู้วิจัยยังได้แปลคำว่า 思ひそめ (omoisome) โดยให้ความหมายของ 染む (somu) ว่า รักจนหมดใจท่วมทันใจ⁴ โดยที่ผู้แต่งนำความคิดของตนไปเปรียบกับธรรมชาติ ซึ่งนับเป็นขนบในการแต่งวรรณคดีที่สำคัญ และ เห็นได้ชัดเจนในบทกวีญี่ปุ่น ความเปรียบนี้ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับจินตนาการ⁵ ในที่นี้ omoisome ยังมีความหมายที่พ้องเสียงอีกหนึ่งความหมาย

³ แม่น้ำYoshino: แม่น้ำที่ไหลอยู่บริเวณตีนเขาโยมิโนะ ที่จังหวัด 奈良 (Nara) มีต้นกำเนิดที่กลางแนวภูเขา 石鎚 (Ishizuchi) ซึ่งอยู่ ระหว่างรอยต่อของจังหวัด 高知 (Kouchi) และจังหวัด 愛媛 (Ehime) เมื่อไหลผ่านจังหวัด 和歌山 (Wakayama) จะมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า 紀の川 (Ki no gawa) แม่น้ำYoshinoเป็นสถานที่ ที่มีกนกช่างถึงในบทกวี เมื่อกล่าวถึง ลมพัด , ดอก 藤 (Fuji) หรือ ดอกwisteria และความรุนแรงของสายน้ำ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ ที่ต่อเนื่องกว้างไกลต่อความหมายของบทกวี

⁴ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , Shinnihon koten bungaku taikai 5 kokinwakashuu 2nd ed. (Tokyo: Iwanami shoten ,1998), p.153.

⁵ จินตนาการ (Image): เป็นปฏิกิริยารับหนึ่งของผู้อ่านซึ่งจะนำไปสู่ปฏิกิริยารับต่อไป คือความคิดอารมณ์สะท้อนใจ และทัศนคติ จินตนาการเป็นสื่อชักนำความคิดและเร้าอารมณ์สะท้อนใจ ตัดตอนจาก ดวงมน จิตรจำนงค์ , สุนทรียภาพในภาษาไทย , พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คยาม , 2541) , หน้า118.

ว่า 思い初め (omoisome) มีความหมายว่า การเริ่มรัก เริ่มชอบ โดยผู้วิจัยได้แปลไว้ในบทหรือยกทรงวรรคที่ 4 ว่า **ตั้งอุรา เน้นนานมา เริ่มคิดถึงนาง**

ใน 和歌の解釈と鑑賞辞典⁶ (Waka no kaishaku to kanshou jiten) ได้กล่าวถึงบทกวีบทนี้ไว้ว่า

ความหมายของคำว่า **hayaku** ในบทกวีนี้มี 2 ความหมาย ความหมายที่ 1 หมายถึงตั้งแต่ก่อนมา, เน้นนานมา ความหมายที่ 2 หมายถึง คิดถึงอย่างรุนแรง ,คิดถึงในช่วงเวลาที่รวดเร็ว ซึ่งในความหมายแต่ละชนิดหน้าที่ และ การแสดงความหมายของ **jokotoba** ก็จะแตกต่างกันออกไป แต่ใน 「古今和歌六帖」⁷ (Kokinwaka rokuchou) รวมบทกวีที่แบ่งแยกตามหัวข้อ ในสมัย Heian ได้ใช้คำว่า 「としへていふ」 (toshie teiu) หมายถึง เวลาที่ผ่านมา ซึ่งโน้มเอียงไปในความหมายที่ 1 ซึ่ง จะทำให้แปลความหมายในบทกวีได้ว่า คิดถึงเธอตั้งแต่ เน้นนานมา

ดังนั้น เมื่อแปลโดยใช้ความหมายที่ 1 ก็จะมีความหมายว่า ความคิดถึงเธอที่มีตั้งแต่เน้นนานมา แต่เมื่อพิจารณา **jokotoba** ที่พูดถึงการไหลของกระแสน้ำ Yoshino แล้ว ก็คงจะไม่มี ความ

⁶ Inoue Muneo and Mukawa Chuuiichi . Waka no kaishaku to kanshou jiten (Tokyo : Kasama shoin , 2000) , pp.239-240 .

⁷ 「古今和歌六帖」 (Kokinwaka rokuchou) เป็นบทกวี Waka ที่รวบรวมและแบ่งตามประเภท ที่เหมือนกัน มี 6 เล่ม สันนิษฐานว่า ผู้รวบรวมคือ Ki no Tsurayuki , ลูกสาวของ Tsurayuki , เจ้าชาย 具平親王 (Tomohira shinnou ค.ศ.964-1009) พระราชโอรสของจักรพรรดิ 村上 (Murakami ค.ศ. 926-967) , เจ้าชาย 兼明親王 (Kanekira shinnou ค.ศ.914-987) พระราชโอรสของจักรพรรดิ 醍醐 (Daigo ค.ศ.885?-930) , 源順 (Minamoto no Shitagou ค.ศ.911-983) กวีสมัยกลาง Heian สันนิษฐานว่า รวบรวมขึ้นในช่วงระยะเวลาระหว่าง ประชุมบทกวีนิพนธ์ 後千集 (Gosenshuu) และประชุมบทกวีนิพนธ์ 拾遺集 (Shuuishuu) แบ่งเป็น 25 หัวข้อ เกี่ยวกับ เกี่ยวกับ ปากฎการณ์ต่าง ๆ บนท้องฟ้า , โลก , พื้นดิน , มนุษย์ และเกี่ยวกับแมลงต่างๆ ประกอบไปด้วยบทกวีทั้งสิ้น 517 บท ซึ่งถูกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละหัวข้อ

ต่อเนื่องกล่าวได้ว่า ได้ความคิด แต่ขาดอารมณ์⁸

แต่เมื่อแปลโดยใช้ความหมายที่ 2 ก็มีความหมายว่า กระแสน้ำ Yoshino ที่ไหลเชี่ยวกรากกระทบโขดหินอย่างรุนแรง ซึ่งจะทำให้เกิดจินตนาการต่อเนื่องจากภาพที่ปรากฏในความคิดเชื่อมโยงไปถึงวรรณคดีต่อมาว่าเป็นความคิดถึงอย่างรุนแรงของผู้ชายที่มีขึ้น ในช่วงเวลาที่รวดเร็ว ผลที่ได้จะทำให้เกิดความตราตรึงประทับใจ ก่อให้เกิดความประสาน สอดคล้อง เป็นหนึ่งเดียวกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในหนังสือ Waka no kaishaku to kanshou jiten สนับสนุนว่า คำที่ถูกกล่าวมาคือ hayaku ในที่นี้น่าจะมีความหมายว่า รวดเร็ว มากกว่า เช่นเดียวกับ Ooka Makoto ที่ได้แสดงความเห็นตอบทันทีว่า ประสบความสำเร็จในการใช้คำ jokotoba ที่ฟังแล้วมีความประสานสอดคล้อง ทำให้รู้สึกถึงความรวดเร็วท่วมทับที่อยู่ในใจ⁹

Ooka Makoto ยังได้ให้ความเห็นตอบทันทีไว้ใน ワインブックス 四季歌ごよみ 恋 (Wind books shiki utagoyomi koi)⁹ ว่า

ในบทกวีที่เกี่ยวกับความรักทั้ง 5 เล่ม จากจำนวนบทกวีทั้งหมด 20 เล่ม ใน **Kokinshuu** มีทั้งเป็นบทกวีรักที่มาจากเรื่องใกล้ตัว และบทกวีรักที่แต่งขึ้น (Fiction) โดยโครงสร้างและ รูปแบบของบทกวีรักใน **Kokinshuu** นั้นมีตั้งแต่แรกรัก, คบหามีสัมพันธ์กัน ไปจนถึงการพลัดพรากจากรัก และเนื่องจากว่ากลอนบทนี้เป็นบทที่อยู่ในช่วงแรกรัก จึงน่าจะแปล ความหมาย ของบทกวีโดยรวมว่า มีความชอบ, รัก มาตั้งนาน อย่างรุนแรงและ รวดเร็ว

⁸ Ooka Makoto , Nihonshi jinsen 7 : Tsurayuki 2nd ed. (Tokyo : Chikuma shobou ,1971), p . 206.

⁹ Ooka Makoto , Wind books shiki uta go yomi koi (Tokyo:Gakushuu kenkyuusha , 1991) , p.23 .

ซึ่งตรงจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า น่าจะเกิดจากการตีความใหม่ของ Oooka Makoto เนื่องจากว่าใน Nihonshijinsen 7 : Tsurayuki ซึ่งตีพิมพ์ขึ้นในปี 1971 Oooka Makoto ได้ให้ความเห็นต่อบทกวีนี้ว่าคำว่า hayaku แปลว่า รวดเร็ว โดยไม่ได้พูดถึงความหมายว่า เป็นเช่นนั้นนานมา แต่อย่างใด

บทกวีบทนี้มีองค์ประกอบที่มีผลต่อความหมายและอารมณ์ที่ได้จากการอ่าน บทกวีไม่ว่าจะเป็นการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำกล่าวนำ (jokotoba) และ เป็นคำกล่าวนำ ชนิดที่มีความหมายพ้องเสียงกันอยู่ หรือ 掛詞式序詞 (kakekotoba shiki jokotoba) ซึ่งต้องอาศัยการตีความซึ่ง ถ้าผู้อ่าน มีความรู้ไม่เพียงพอ หรือตีความไม่ถูกต้องก็อาจมีผลให้อารมณ์ที่ได้จากการอ่าน บทกวีไม่ประทับใจ รวมไปถึงปัจจุบันที่ Tsurayuki เป็นหนึ่งในผู้รวบรวม *Kokinshuu* จึงต้องคำนึงถึงการจัดวางบทกวีตามหลักการในการรวบรวม *Kokinshuu* ซึ่ง Oooka Makoto ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดวางใน *Kokinshuu* ไว้ว่าเป็นการจัดวาง อย่างมีความตั้งใจ และระมัดระวัง โดยมีขั้นตอนในการรวบรวม คือขั้นแรกกำหนด แบบแผนในการรวบรวมให้ชัดเจน หลังจากนั้นจึงเลือกบทกวีจากกวีต่างๆ ที่มี ชื่อเสียงและไม่ชื่อเสียงจัดวางลงไป เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันตามหัวข้อและ เนื้อหา¹⁰

เนื่องจากดังที่กล่าวมาแล้วว่า โครงสร้างและรูปแบบของบทกวีรักใน *Kokinshuu* ทั้ง 5 เล่มในบทกวีทั้งหมด 20 เล่มนั้นมีตั้งแต่แรกรัก, คบหามีสัมพันธ์กัน ไปจนถึงการพลัดพรากจากกัน จะเห็นได้ว่าบทกวีบทนี้ค่อนข้างจะมีปัจจัยเรื่อง การเรียงลำดับโครงสร้างของบทกวีมาเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทกวีอยู่มาก กล่าวคือ ผู้แต่งต้องพยายามแต่งออกมา โดยมีข้อกำหนดอยู่ว่าต้องแสดงความรู้สึกที่เป็น ความรักช่วงเริ่มแรก เป็นการคำนึงถึงรูปแบบมากกว่าอารมณ์ของบทกวี ซึ่งอาจมีผล ทำให้บทกวีที่ออกมาแสดงอารมณ์ได้ไม่เต็มที่ ประกอบกับลักษณะเฉพาะตัวของ Tsurayuki ที่มีความเป็นนักปราชญ์ ต้องการอธิบายความรู้ และ แสดงความเป็น ปราชญ์ จึงยกลักษณะกระแสน้ำแห่ง Yoshino และกล่าวถึง ความเป็นมาที่เนิ่นนาน

¹⁰ แปลและเรียบเรียงจาก Oooka Makoto , *Shi o yomukagi* (Tokyo : Koudansha ,1992) , pp.139-143.

การใช้ความเปรียบเพื่ออธิบายความรู้สึกที่อยู่ในใจต่อธรรมชาติ หรือสิ่งที่มองเห็นเช่นนี้ถือ เป็นลักษณะเด่นของ *Kokinshuu* โดยลักษณะเช่นนี้ไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยของ *Man'youshuu* ที่มีการแสดงออกด้วยความเรียบง่าย และตรงไปตรงมา ลักษณะการ "กล่าวเป็นนัย" เช่นนี้ใน *Kokinshuu* เห็นได้ชัดจากลักษณะการจัดแบ่งชนิดของบทกวี กล่าวคือทั้งที่บทกวีนั้นๆถูกจัดอยู่ในบทกวีที่เกี่ยวกับฤดูกาล แต่ในความเป็นจริงกลับกล่าวถึงความรักซึ่งบทกวีในลักษณะเช่นนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก³

ในความเห็นของผู้วิจัย บทร้อยกรองบทนี้มีความเป็นเอกภาพ สอดคล้องประสานกัน⁴ กับความเปรียบที่แสดงอยู่ใน *jokotoba* ซึ่งก็คือ ความรุนแรง รวดเร็ว รุนแรงมากมายและท่วมท้นของกระแสน้ำ Yoshino ก่อให้เกิดจินตนาการที่ล้นไหลถึง ความรัก ความคิดถึงของผู้ชาย ที่มีต่อผู้หญิงอย่างรวดเร็วท่วมท้น ทำให้เกิดความประทับใจ

แต่การนำความรู้สึกของตนไปเทียบกับธรรมชาติจนเกือบทั้งหมด โดยไม่กล่าวถึง ความรู้สึกที่อยู่ในใจจริงๆอาจมีส่วนที่ทำให้บทกวีของ Tsurayuki บทนี้ขาดลักษณะทางอารมณ์ของบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก กล่าวโดยสรุปก็คือ บทกวีบทนี้แสดงแนวคิดในการใช้ความเปรียบได้ดี แต่ยังไม่แสดงอารมณ์ในด้านของความรักได้ไม่เต็มที่นั่นเอง

³ Oooka Makoto *Watashi no koten shisen* (Tokyo: Iwanami shoten , 1991) , pp.95-97.

⁴ ประสานกัน , ความประสานกัน(Harmonious , Harmony) : เมื่อวัตถุที่ดี ดอกไม้ บุคคล ทำนองดนตรี บทกวีนิพนธ์ หรือสิ่งใดๆก็ดี กระทำให้เราพอใจและยินดีเกิดขึ้นในความรู้สึกทางสุนทรีย์ภาพของเรา ก็เป็นเพราะภาคส่วนประกอบของสิ่งนั้นมีลักษณะเหมาะสมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กลมกลืนกัน ซึ่งเรียกว่าเอกภาพ(unity) และมีความสัมพันธ์ต่อกันกับเอกภาพอื่นๆ ผลอันงามวิจิตรทั้งหมดนี้ท่านเรียกว่า ความประสานกัน ตัดตอนจาก ดวงมณัจิตรจำนงค์ , สุนทรียภาพในภาษาไทย , หน้า 30 .

บทกวีลำดับที่ 2

475 . 題しらず

枕詞 被枕詞
↓ ↓
世の中はかくこそありけれ吹く風の目に見ぬ人も恋しかりけり

Daishirazu

makurakotoba himakurakotoba
↓ ↓
*yo no naka wa kaku koso arikere fuku kaze no me ni minu hito mo
koishikarikeri*

So it is like this/ between a man and a girl !/ I yearn for someone/ heard of as
we hear the wind,/and no easier to see.

ไม่ปรากฏบทกลอนนำ

บทกวีที่ 475-1

ไอ้กระไรหนอโลกแห่งชายหญิงเอ๋ย
แม้มีเคยพบเจอหน้ายังพาให้เป็น

คำประดับ คำทรง รับคำประดับ

↓ ↓
ตั้งเหมือนลมรำเพยไม่เคยเห็น
ให้คอยเห็นคอยคะนึ่งถึงแต่นาง

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีนี้คือกลวิธีการประพันธ์ประเภท
makurakotoba หรือ คำประดับ โดยวรรคที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ fuku
kaze no มีความหมายว่า ลมพัด นำไปประดับวลี me ni minu มีความหมายว่า
(ตา)มองไม่เห็น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า คำประดับและคำที่ถูประดับ มีความเกี่ยว

เนื่องกันคือ เนื่องจากลมนั้นเป็นสิ่งที่ตาไม่สามารถมองเห็นได้ ทั้งสองคำจึงให้ความหมายที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน

ในด้านของคำแปล

เนื่องจากว่าคำแปลของนักวิชาการที่จะยกมาอ้างต่อไปนี้มีความแตกต่างกันอยู่หนึ่งประเด็นใหญ่ ผู้วิจัยจึงได้แปลความหมายเป็นบทหรือยกกรอง 2 บทโดย ได้เขียนกำกับไว้ว่าเป็นบทที่ 475-1 และบทที่ 475-2

奥村恆哉 (Okumura Tsuneya)⁵ ได้ให้คำแปลของบทนี้ว่า ในโลกนี้หนอช่างน่าแปลกจริง ที่หลงรักคนที่ไม่เคยเห็นแม้แต่น้ำตา เปรียบเสมือนลม (ที่ไม่สามารถมองเห็นได้) ซึ่งเหมือนกับคำอธิบายที่ 小島憲之 (Kojima Noriyuki) และ 新井栄蔵 (Arai Eizou)⁶ ได้อธิบายไว้

Saeki Umetomo⁷ ได้ให้ความหมายของวรรคที่สามกับสี่คือ 吹く風の目に見ぬ人 (fuku kaze no me ni minu hito) ไว้ว่า คนที่ไม่เคยพบกับคนที่ตาฉัน ไม่สามารถมองเห็นได้เหมือนดังลมที่พัดพา

แต่ 小沢正夫 (Osawa Masao)⁸ ได้แปลความหมายของบทกวีนี้น่า

ความสัมพันธ์ของชายหญิงเป็นเช่นนี้เองหรือ เพียงแค่ได้ยินเสียงเลื่องลือเกี่ยวกับตัวเธอ ถึงแม้จะไม่เคยเห็นหน้าตาและรูปร่างเธอ ดังลมที่พัดพาอยู่บนท้องฟ้า ก็พาใจให้หลงรักเสียแล้ว และได้อธิบายเพิ่มเติมว่า 目に見ぬ (me ni

⁵ Okumura Tsuneya , *Shinchou nihonkoten shuusei Kokinwakashuu* 6th ed. (Tokyo : Shinchousha , 1988) ,

⁶ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikei 5 Kokinwakashuu* 2nd ed. (Tokyo : Iwanami shoten , 1998) , p. 154 .

⁷ Saeki Umetomo , *Waido han Iwanami bunsho 49Kokinwakashuu* (Tokyo : Iwanami shoten , 1991) , p.127 .

⁸ Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* 10th ed. (Tokyo : Shougakukan , 1979) , p. 214 .

minu) เป็นวรรคที่ช่วยขยายความของบทกวีนี้ได้ว่า ไม่ได้เห็นหน้า ได้ยินแต่เสียง
เสียงลือเกี่ยวกับตัวเธอ ทำให้หลงรักเธอต่อเนื่องมา

จะเห็นได้ว่าในคำแปลของนักวิชาการที่กล่าวอ้างมานั้น มีเพียง Osawa
Masao ที่ให้ความหมายในด้านของคำเสียงลือเกี่ยวกับตัวนาง

ซึ่งสำหรับความหมายนี้ผู้วิจัยได้แปลความหมายเป็นบทร้อยกรอง
ซึ่งถือเป็นบทกวีที่ 2 ได้ดังนี้

บทกวีที่ 475-2

ไอ้กระไรหนอโลกแห่งชายหญิงเอ๋ย **ตั้งเหมือนลมรำเพยไม่เคยเห็น**
ยินเพียงเสียงรำลือพาให้เป็น **ให้คอยเห็นคอยคะนึ่งถึงแต่นาง**

สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความหมายโดยรวมของบทกวี เป็นเช่นเดียวกับ
บทร้อยกรองบทที่ 1 ที่ได้ยกไว้ข้างต้น คือ นี้แหละหนอโลกแห่งความรักของ
หญิงชาย แม้แต่คนที่ไม่เคยพบพาน ตั้งสายลมที่พัดผ่านก็ยังไม่ยอมค้นหาได้
สาเหตุที่ไม่แปลความหมายในด้าน “เสียงลือเกี่ยวกับตัวนาง” นั้นเนื่องจากว่า
ในบทกวีไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจน ขึ้นอยู่กับการตีความ และเนื่องจากว่า
ผู้วิจัยต้องการที่จะแปลความหมายให้ได้ตรงตาม คำของบทกวีญี่ปุ่นมากที่สุด เพื่อที่
จะสามารถรักษาไว้ซึ่งลักษณะและอารมณ์ของบทกวีญี่ปุ่นต้นแบบให้มากที่สุดนั่นเอง

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะขออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง “เสียงลือเกี่ยวกับ
ตัวนาง” เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นดังนี้ในสมัย Heian มีธรรมเนียม
ที่ว่าชายหญิงห้ามพบหน้ากันโดยตรง ต้องคุยกันผ่านม่านกันนั้น ทำให้ฝ่ายชายมี
โอกาสได้เห็นผู้หญิงอย่างมากแค่เส้นผมหรือชายแขนเสื้อ⁹ และจะได้ยินก็แต่คำเลื่อง
ลือว่าหญิงผู้นั้นมีความงามหรือมีความเป็นผู้ดีเช่นไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกสาวของ

⁹ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นเมืองหนาว เสื้อผ้าที่สวมใส่ต้องใส่ซ้อนกันหลายชั้นเพื่อกันความหนาว ประกอบกับชุดกิโมโนมี
ชายแขนเสื้อที่ยาว ชายหญิงญี่ปุ่นในสมัยนั้นจึงถือเรื่องการใส่เสื้อผ้าให้เข้าสีกันเป็นชนบประเพณีอย่างหนึ่ง ดังนั้น
ในการสวมใส่กิโมโนก็จะต้องสลับสีให้สวยงามถูกต้องตามชนบ และใส่ซ้อนทับกันหลายชั้นรวมทั้งปล่อยให้ชายแขนเสื้อแลบ

พวกขุนนางหรือบรรดาผู้หญิงที่อยู่ในวังซึ่งมีการเลี้ยงดู และความเป็นอยู่ที่เข้มงวด การพบกับหญิงสาวเหล่านี้เป็นเรื่องที่ยากมาก ผู้ชายจะทำได้แต่ส่งกลอนรักหรือ 恋文 (Koibumi) หรือแม้แต่การติดต่อผ่านแม่สื่อ¹⁰ ซึ่งใน waka ก็จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเห็นกันแค่เพียงนิดเดียว แล้วนำไปพร่ำเพ้อ หลงละเมอ ลักษณะเช่นนี้อยู่ เป็นจำนวนมาก

平沢 竜介 (Hirasawa Ryuunosuke)¹¹ ได้แสดงความคิดเห็นว่า

เป็นอารมณ์ของความรักที่น่าจะแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลและลักษณะที่เป็น รูปธรรม ซึ่งเมื่อนำมาบรรยาย ในลักษณะที่เป็นเรื่องทั่วไป (ธรรมดาสามัญ) จึงทำให้อารมณ์ ที่ได้ขาด ความเร่าร้อน (ไม่ได้ออกมาจากใจ)

ในความเห็นของผู้วิจัย บทกวีบทนี้ ให้ความรู้สึกที่ค่อนข้างเรียบง่าย สิ่งที่วิพากษ์ออกมาคล้ายเป็นเรื่องทั่วไป การใช้ 「世の中は……」 (Yo no naka wa) ให้ความรู้สึกถึง ความเป็นอนิจจัง ดังที่ 渡部 泰明 (Watanabe Yasuaki) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้ Yo no naka wa ในบทกวี *Kokinshuu* เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเรื่องความเป็นอนิจจัง¹² มากกว่าที่จะให้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ของความรัก

ออกมานิดหน่อยเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงรสนิยมในการใส่เสื้อผ้า ก็คิดว่ารสนิยมว่าการใส่เสื้อผ้า สามารถตัดสินการศึกษา และชาติตระกูล รวมทั้ง ความสวยงามของผู้สวมใส่ได้

¹⁰ แปลและเรียบเรียงจาก Oooka Makoto , *Nihon no shiika sono honegumi to suhada* (Tokyo , Koudansha , 1995) , p.74.

¹¹ Hirasawa Ryuunosuke , *Waka bungaku ronshuu 2Kokinshuu to sonozenzo* (Tokyo , Kasuma shobou , 1994) , p.189 .

¹² Watanabe Yasuaki , *Kokubungaku kaishaku to kanshou* 65 (October 2000) : 34.

ทั้งนี้การไม่แสดงออกด้านอารมณ์ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมเหมือนไม่ได้พูดถึงเรื่องของตัวเอง ทำให้ผู้อ่านอาจรู้สึกว่าจะไม่สามารถก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจได้ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า อาจเนื่องมาจากกวีทัศน¹³ แบบ วิสุทธ์ทัศนะ (Absolute Vision) ซึ่งอาจถือเป็นลักษณะเฉพาะตัวของ Tsurayuki ดังที่ Oooka Makoto¹⁴ ได้กล่าวไว้ว่า

Tsurayuki เติบโตมาในตระกูล 紀 (Ki) แต่ต้องขอมอยู่ในอำนาจของตระกูล 藤原 (Fujiwara) ซึ่งขึ้นมามีอำนาจในขณะนั้น คั้งนั้นการที่บทกวีของTsurayukiไม่ค่อยแสดงออกถึงความสัมพันธ์ด้านรักใคร่ หรือว่าแสดงความรุ่งโรจน์ อาจเนื่องมาจากความรู้สึกที่ไม่มั่นคงในสถานะของตนเองในขณะนั้น นอกเหนือจากนั้นลักษณะนิสัยส่วนตัวของTsurayuki ก็ยังเป็นผู้ที่ไม่มีแววมุ่งหลงไม่เพื่อฝันในเรื่องของความรักที่เร้าร้อนรุนแรง แต่มีลักษณะเด่นคือ การแสดงออกถึงการสังเกตที่รู้แจ้งเห็นจริงเกี่ยวกับความเป็นไปในโลก

กล่าวคืออารมณ์ของบทกวีแสดงออกมาเสมือนหนึ่งมิใช่อารมณ์เกี่ยวกับความรัก ไม่ได้ทำให้รู้สึกถึงความร้อนแรงของความรัก แต่กลับแสดงทัศนะในการมองชีวิตมากกว่า

¹³ กวีทัศน: การที่กวีแสดงความคิดเห็นตามแนวความคิดของกวีและความนึกคิดนั้นแสดงออกมาในลักษณะความขี้ใจ หรือ ความงดงาม ของความหมายที่แฝงอยู่หรือในลักษณะปรัชญาให้เห็นนิสัยของโลกและมนุษย์ อาจเรียกอีกอย่างว่า ข้อคิด กวีทัศนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ

1.สัมพันธทัศนะ (Relative Vision) : คือทัศนะที่ถือตัวเองเป็นใหญ่ รวมทั้งถือตามโลกด้วยคุณลักษณะต่างๆเช่น สวย ดี ขี้ โกลั โกล สุข ทุกข์ ซึ่งต่างคนต่างเห็นผิดกันแล้วแต่ฐานะ นิสัย และผลประโยชน์ของตน ทัศนะเช่นนี้จึงไม่ใช่ความจริงแท้

2.วิสุทธ์ทัศนะ (Absolute Vision) : คือทัศนะที่ถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่เอาผลประโยชน์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนมาเกี่ยวข้อง กวีใดแสดงวิสุทธ์ทัศนะ กวีนั้นพึงได้รับการยกย่องว่าเป็นเยี่ยม และโดยประการนี้บทกวีเยี่ยมๆ จึงเป็นประหนึ่งคติธรรม เพราะกวีนำความเป็นจริงในโลกมาสู่สายตาและความคิดของเรา (เปลื้อง ณ นคร อ้างถึงใน ประจักษ์ ปรากฏพิทยาการ ,วรรณคดีนิพนธ์ , (ม.ป.ท.,ม.ป.ป),หน้า56-59)

¹⁴ Oooka Makoto , *Nihonshi jinsen Z ; Tsurayuki* : p.54.

กล่าวคืออารมณ์ของบทกวีแสดงออกมาเสมือนหนึ่งมิใช่อารมณ์เกี่ยวกับความรัก ไม่ได้ทำให้รู้สึกถึงความร้อนแรงของความรัก แต่กลับแสดงทัศนคติในการมองชีวิตมากกว่า

เจตนา นาควิธระ¹⁵ กล่าวว่า

เราจะปฏิเสธทีเดียวไม่ได้ว่า มีนักเขียนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ตั้งใจจะสร้างวรรณกรรมขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งประสงค์อันแน่ชัด บางคนต้องการจะแต่งวรรณกรรม เพื่อแสดงออกซึ่งความคิดทางศาสนา บางคนต้องการ จะสนับสนุนจรโรงไว้ซึ่งอำนาจของฝ่ายปกครอง บางคนก็อาจเขียนหนังสือต่อต้านเผด็จการ หรือชักจูงให้คนส่วนมากได้เห็นถึงความยุติธรรม หรือความอยุติธรรมในสังคม ที่นิยมกันมากในบางยุคสมัย ก็คือ การใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องสั่งสอนจริยธรรม ซึ่งบางครั้งก็แต่งได้ก็จนมีคุณค่าทั้งทางด้านการสั่งสอน และคุณค่าทางวรรณศิลป์ แต่ในบางครั้งคุณค่าทางวรรณศิลป์ก็ค่อยไป เพราะผู้เขียนทุ่มเทกำลังใจกำลังสมอง ไปในด้านการสั่งสอนเสียเป็นส่วนใหญ่

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า Tsurayuki น่าจะอยู่ในกรณีหลัง อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บทกวีบทนี้แสดงออกด้านความรู้สึกน้อย ก็คงจะเป็นเพราะเหตุผลในการจัดวางหรือการเรียงลำดับของบทกวี ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะและอารมณ์ของบทกวีเช่นเดียวกันกับ บทกวีบทที่ 471 กล่าวคือ เป็นบทกวีที่มีลักษณะของความรู้สึกชอบใครสักคน เป็นความรู้สึกของการเริ่มรัก ให้อารมณ์รักที่แผ่วบางจึงไม่ค่อยมีการแสดงความรู้สึกออกมามากนัก ซึ่งเป็นรูปแบบของบทกวีรักเล่มแรกๆ ดังที่ได้กล่าวอย่างละเอียดไปแล้วในบทที่ 471

¹⁵ เจตนา นาควิธระ, ทัศนคติเบื้องต้นแห่งวรรณคดี .พิมพ์ครั้งที่ 2(กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์สยาม,2542).หน้า56.

บทกวีลำดับที่ 3

人の花摘みしける所にまかりて、そこなりける人のもとに、
のちによみてつかはしける

hito no hana tsumi shikeru tokoro ni makarite soko nari keru
hito no moto ni nochi ni yomite tsukawashi keru

Composed and sent later to someone he had seen at a place where
a group of ladies were picking flowers

พบเห็นนางเก็บดอกไม้ที่สถานที่แห่งหนึ่ง หลังจากนั้นจึงส่งบทกวีไป
ให้

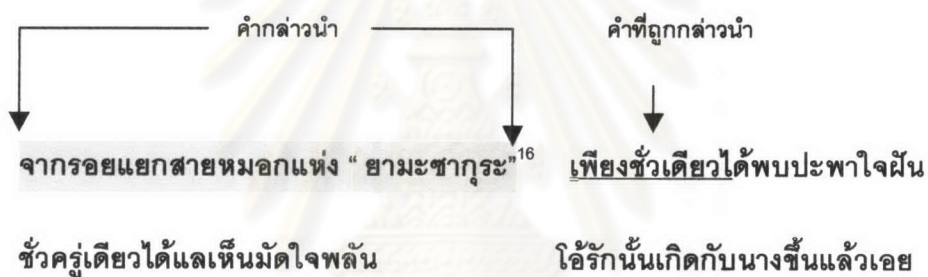
479.

序詞 คำที่ถูกกล่าวนำ

山ざくら霞の間よりほのかにもみてしひとこそ恋しかりけれ

I yearn for someone/ glimpsed for a fleeting instant,/as through
broken haze / we perceive the dim outline /of the wild mountain cherry.

Saeki Umetomo ¹⁷ ได้ให้ความเห็นต่อบทกล่าวนำ หรือ 詞書
(Kotobagaki)¹⁸ ว่าการเก็บดอกไม้มันไม่ได้เป็นเพียงการเก็บเล่นๆ แต่เป็นการ
เก็บไปถวายพระ และได้แปลความหมายของบทกวีบทนี้ว่า เห็นเธอชั่วครู่เดียว ผ่าน
รอยแยกของสายหมอก เช่นเดียวกับ ชั่วครู่เดียวที่มองเห็น yamazakura ผ่านรอย
แยกของสายหมอก

¹⁶ **Yamazakura** : 1.ดอก ซากุระ ที่บานบนภูเขา 2. เป็นสายพันธ์เดียวกับกุหลาบ ลำต้นสูง เป็นซากุระที่เกิด
ขึ้นเองตามธรรมชาติบริเวณ ภูเขาทางใต้ของแถบคันโต ใบมีลักษณะเหมือนรูปไข่ ใบอ่อนจะมีสีแดงปนน้ำเงินเข้ม
ประมาณเดือน เมษายนจะผลิใบใหม่เป็นสีขาว เมื่อกล่าวถึงซากุระที่ภูเขาYoshino ก็คือซากุระชนิดนี้ (*Koujien* 5ed :
Iwanamishoten)

¹⁷ Saeki Umetomo , *Waidohan Iwanami bunsho* 49 *Kokinwakashuu* : p.128 .

¹⁸ ดูรายละเอียดหน้า42.

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทร้อยกรองบทนี้คือ คำกล่าวนำ หรือ jokotoba โดยส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ ข้อความในสองวรรคแรก คือ yamazakura kasumi no ma หมายถึงรอยแยกสายหมอกแห่ง yamazakura โดยนำมากล่าวนำวลี honoka ni mo mi ซึ่งมีความหมายว่า เห็นเพียงชั่วคราวเดียว ซึ่งได้แปลเป็นบทร้อยกรองวรรคที่ 2 และ 3 ว่า เพียงชั่วคราวได้พบปะพาใจฝัน ชั่วครู่เดียวได้แลเห็นมดใจปลัน

เกี่ยวกับ jokotoba ผู้วิจัยมีความเห็นว่า yamazakura kasumi no ma มีความเกี่ยวเนื่องกับ honoka ni mo mi เนื่องจากตามธรรมชาติ เวลาที่เกิดหมอกขึ้น หมอกนั้นจะมีลักษณะเป็นเส้นที่บางจางบ้าง แต่ก็จะมีส่วนที่แยกออกจากกันนิดๆ พอให้เรามองเห็นสิ่งที่อยู่ข้างหน้าได้ และจะคงลักษณะเช่นนั้นอยู่อย่างไม่แน่นอน บางทีมองเห็นอยู่ดีๆสายหมอกก็เคลื่อนตัวมาปิดทำให้ไม่สามารถมองเห็นได้อีก จากลักษณะดังกล่าวของหมอกนี้ เมื่อถูกนำมากล่าวนำวลี เห็นเพียงชั่วคราวเดียว ก็ทำให้เราสามารถจินตนาการต่อเนื่องไปจนเห็นภาพสายหมอกที่ลงมาเป็นสายๆและกำลังเคลื่อนตัวบดบังสิ่งต่างๆที่อยู่เบื้องหน้า ภายในเวลาชั่วคราวเดียว

ความหมายโดยรวมของบทกวีบทนี้ก็คือ การได้มองเห็นความงามของเธอผ่านรอยแยกของสายหมอกแค่ชั่วคราวเดียว เช่นเดียวกับที่ฉันมองเห็น yamazakura ผ่านรอยแยกของสายหมอก

เกี่ยวกับการใช้ความเปรียบ¹⁹ ในบทกวีบทนี้ Osawa Masao²⁰ ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า

¹⁹ ความเปรียบ (imagery หรือ figures of speech) : ความเปรียบเป็นลักษณะของการใช้ถ้อยคำ เพื่อจะสร้างพลังให้แก่การสื่อสาร วรรณคดีเป็นองค์ประกอบแห่งความคิดและอารมณ์ที่ซับซ้อน การแสดงออกซึ่งสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เข้าใจอย่างซาบซึ้งจับใจได้นั้นต้องอาศัยความเปรียบอยู่มาก กล่าวโดยรวมความเปรียบคือลักษณะต่างๆที่ผู้ประพันธ์จงใจสร้างขึ้นให้ผิดแผกจากโครงสร้าง ความหมาย หรือการเรียงลำดับของภาษาโดยปกติ จุดประสงค์ของการใช้ความเปรียบก็คือ การให้พลังและความสดใหม่แก่การแสดงออก และเพื่อให้เกิด ผลกระทบต่อการสร้าง จินตนาการ (image) ซึ่งลักษณะสำคัญของจินตนาการ ก็คือพลังที่จะก่ออารมณ์สะเทือนใจ ความเปรียบมีหลาย ประเภท เช่น

**วิธีการใช้ความเปรียบ (jokotoba) มีลักษณะใกล้เคียงกับบทกวีที่อยู่
ก่อนหน้า (บทที่478) กล่าวคือแสดงให้เห็นเป็นนัยถึงความงดงาม
ของผู้หญิงกล่าวได้ว่าเป็น jokotoba ชนิด 有心 (Ushin)²¹**

ความเปรียบแสดงแนวเทียบ (Simile) คือความเปรียบที่ต้องการอธิบายลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (ไม่ว่ารูปธรรม หรือ นามธรรม) โดยนำไปเทียบ กับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว สิ่งที่น่ามาเทียบกัน เป็นสิ่งที่เห็นได้ว่ามีส่วนพ้องต้องกันอยู่เช่น “นัยน์ตาเธอเหมือนดวงดาว” ความเปรียบเช่นนี้สังเกตได้จากคำแสดงการเปรียบเทียบ เช่น เหมือน , ดั่ง, ดู, เสมือน เป็นต้น

ความเปรียบอิงแนวเทียบ (Metaphor) คือความเปรียบแสดงลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน เพื่ออิงความหมายจากสิ่งนั้นให้โยงไปยังสิ่งที่ประสงค์จะอธิบาย เช่น “คืนแมว”

ความเปรียบเกินจริง (Hyperbole) คือ ความเปรียบที่ใช้แสดงความรู้สึกนึกคิดที่เป็นนาม ธรรม ด้วย ถ้อยคำที่มีความหมาย เกินจริงเพื่อสื่อความหมาย เกินกว่าความหมายโดยพยัญชนะเช่น “คอยนานเป็นปี” , “ร้องไห้น้ำตาเป็นสายเลือด” เป็นต้น

บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ ความเปรียบที่พรรณนาให้สัตว์ ความคิดนามธรรม หรือวัตถุแสดงลักษณะไม่ว่าในด้านรูปลักษณะลักษณะนิสัยความรู้สึกหรือพฤติกรรมต่างๆอย่างเป็นบุคคล อนึ่งในภาษาไทย แม้จะมีความเปรียบที่แยกจากกันหลายลักษณะตรงตามการจัดประเภทอย่างสากล แต่ก็มักจะเรียกรวมๆกันไปว่า อุปมา โหวหาร หรือการใช้อุปมาอุปไมย นอกจาก Personification เท่านั้นที่คนไทย ได้แยกออกต่างหาก จากโหวหารอุปมาอื่นๆในชื่อ บุคลาธิษฐาน เรียบเรียงจาก ดวงมน จิตรจางค์ , สุนทรียภาพในภาษาไทย , หน้า117-133.

²⁰ Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* : p.215.

²¹ jokotoba แบบ 有心(ushin) : เป็น jokotoba ที่มีรูปแบบของคำสัมผัส หรือ 縁語式序詞(engo shiki jokotoba) ให้ความหมายเกี่ยวข้องกับสัมผัสกันความหมายโดยรวมของบทกวี โดยส่วนใหญ่ คำที่นำมากล่าวนำ และคำที่ถูกกล่าวนำจะเป็นคำที่มีความสัมพันธ์ทางด้านความหมายอย่างลึกซึ้ง หรือเรียกได้ว่า เป็นคำ engo หรือคำสัมผัส ของกันและกัน โดยมีกานำความเกี่ยวข้องทางด้านความหมายนั้น มาช่วยในการสื่อ หรือแสดงสารของบทกวี มีหลายๆ ทฤษฎีกล่าวว่า ลักษณะของ jokotoba ประเภทนี้ จะให้ความหมาย ในลักษณะ ของ การเปรียบเทียบ หรือ 比喩式序 詞 (hiyu shiki jokotoba) หรือในบางครั้ง เรียกว่า jokotoba แบบ 有心 (ushin) เพราะลักษณะเด่นของ jokotoba ประเภทนี้จะเป็นการให้ความหมายในลักษณะของการพรรณนาเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย โดยการนำสิ่งหนึ่งมาเปรียบ เทียบกับสิ่งหนึ่งอาจเป็นสิ่งที่มีความคล้ายหรือใกล้เคียงกัน หรือ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่ง กับสิ่งที่ผู้คนรู้จัก ค้นเคย กันมาแล้ว โดยสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบหรือ jokotoba นั้นจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางความคิด และจินตนาการ ของผู้อ่าน ทำให้นึกเห็นภาพและเข้าใจถึง สิ่งที่ต้องการนำเสนออย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่ จะมีการนำเอาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวกวีมากล่าวนำสารที่กวีต้องการสื่อ ลักษณะทางธรรมชาติ ที่มักจะถูกนำมาเป็น jokotoba ได้แก่ คลื่น แม่น้ำ เมฆ หมอก นิมะ พระจันทร์ น้ำค้าง เป็นต้น (ยอดสวรรค์ อิกุจิ , “แนวทางทการอธิบายกลวิธี การประพันธ์ บทกวีของใน อิเซะ โมะโนะสะตะริ” , วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 58-59.)

ซึ่งการเปรียบเทียบความงามของ ซากุระที่บ้านสะพรังกับความงามของหญิงสาวนั้น นับเป็นชนบ²²ในการแต่งบทกวีญี่ปุ่นที่เห็นได้ชัดเจนในสมัยนั้น

ทั้งนี้บทกวีที่อยู่ก่อนหน้า ก็คือบทกวีที่ 478 ผู้แต่งก็คือ 壬生忠岑 (Mibu no Tadamine) หนึ่งในบรรดากวีทั้งสี่ที่ได้รับพระบรมราชโองการให้เป็นผู้รวบรวม *Kokinshuu* เนื้อหาโดยรวมของบทนี้ กล่าวถึงต้นหญ้า 若菜 (Wakana)²³ แห่งเนิน 春日²⁴ (Kasuga) ที่เริ่มงอกโผล่พ้น ขึ้นมาจากรอยแยกของหิมะ นำมาเปรียบกับการมองเห็นเธอเพียงนิดเดียว โดยมี jokotoba คือต้นหญ้าอ่อน ที่โผล่ทางรอยแยกของหิมะออกมา กล่าวนำคำว่ามองเห็นแค่นิดเดียว, มองเห็นแค่ชั่วเดียว ซึ่ง Mibu no Tadamine นี้เป็นผู้ที่มีการใช้ กลวิธีการประพันธ์แบบ jokotoba ในบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักใน *Kokinshuu* มากเป็นลำดับที่หนึ่ง คือ สืบทใน เก่าบท คิด เป็น 44.4% ใกล้เคียงกับ Ki no Tsurayuki ซึ่งมี 10บทใน 24บท คิดเป็น 41.6% ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

²² ชนบ : ข้อตกลงโดยปริยายของคนหลายๆคนว่าสิ่งอย่างนี้ให้สมมุติหรือกำหนดขึ้น เป็นกำหนดนิยม ว่าเป็น สิ่งอย่างนั้น แล้วก็ถือเป็นกำหนดสืบกันมา (ตัดตอนจาก ดวงมน จิตรจักษ์, สุนทรียภาพในภาษาไทย, หน้า 43.)

²³ 若菜 (Wakana) : สมุนไพรชนิดหนึ่งสามารถเก็บมาทำเป็นอาหารรับประทานได้ ในสมัยHeian มีการเก็บ wakana เพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ ปัจจุบันได้กลายมาเป็นธรรมเนียมในการส่งสมุนไพร 7 หรือ 11 ชนิดให้เป็นของขวัญในวันที่ 7 ของเดือนแรกแห่งปี

²⁴ เนิน Kasuga (春日) : เป็นเนินที่อยู่บริเวณทิศตะวันตกของดินเขา Kasuga มีชื่อเสียงเกี่ยวกับ ต้น 若菜 (wakana), กวาง และต้นTsutsuji

ตารางที่ 3 : แสดงจำนวนบทกวีที่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ jokotoba ใน กวีนิพนธ์รัก ใน *Kokinshuu* ของกวีที่เป็นผู้ที่ได้รับพระราชโองการให้รวบรวมทั้งสี่

รายละเอียด	貫之 (Tsurayuki)	躬恒 (Mitsune)	友則 (Tomonori)	忠岑 (Tadamine)
จำนวนบทกวีรัก ทั้งหมด	24	14	20	9
จำนวนบทกวีรัก ที่มีการใช้ jokotoba	10	2	5	4
คิดเป็นร้อยละ	41.6%	14.3%	25%	44.4%

ที่มา : ดัดแปลงโดยเพิ่มการคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ และเปลี่ยนแปลงจำนวนบทกวีของ Tsurayuki ที่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ jokotoba²⁵ ของ Hirasawa Ryuunosuke , *Waka bungaku ronshuu 2 Kokinshuu to sono zengo*: p.187 .

ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า จากการใช้ jokotoba ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันนี้ น่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ Tsurayuki เลือกให้บทกวีทั้ง 2 บทนี้อยู่ด้วยกัน ตามหลักเหตุผลของการจัดวางดังที่ ได้กล่าวมาแล้ว ในรายละเอียดของบทกวีบทที่ 471 หรือ อาจเป็นไปได้ว่า Tsurayuki พยายามแต่งบทกวีโดยมีการใช้ jokotoba ที่ใกล้เคียง หรือ คล้ายกับบทกวีก่อนหน้าคือบทที่ 478 ที่ได้อธิบายความหมายของบทกวีไปแล้ว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยในเรื่องของเหตุผลในการจัดวางมีผลต่อลักษณะรวมไปถึง อารมณ์โดยรวมของบทกวี

²⁵ ใน *Waka bungaku ronshuu 2 Kokinshuu to sono zengo* หน้า 187 Hirasawa Ryuunosuke กล่าวไว้ว่าจำนวนกวีนิพนธ์รักของ Tsurayuki ที่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ jokotoba ใน *Kokinshuu* มีจำนวน 11 บท แต่เนื่องจากผู้วิจัยอ้างอิงตำราหังสี่เล่ม (ดูรายละเอียดที่ข้อตกลงเบื้องต้น) พบว่า จำนวนกวีนิพนธ์รักของ Tsurayuki ที่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ jokotoba ใน *Kokinshuu* มีจำนวนเพียง 10 บท ซึ่งตรงจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจาก jokotoba มิได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ขึ้นอยู่กับการตีความ ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้อตกลงเบื้องต้น ซึ่ง Hirasawa Ryuunosuke อาจตีความไว้ 11 บทโดยได้เพิ่มบทที่ 482 เข้ามา แต่เนื่องจากในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้ตำราหังสี่เล่มเป็นหลักในการอ้างอิง ดังนั้นเพื่อให้งานตีความกวีนิพนธ์รักของ Tsurayuki ทั้ง 24 บทเป็นไปโดยอ้างอิงหลักเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอสรุปตามตำราหังสี่เล่ม ว่าจำนวนกวีนิพนธ์รักของ Tsurayuki ที่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ jokotoba ใน *Kokinshuu* มีจำนวนทั้งสิ้น 10 บท

Hirasawa Ryuunosuke²⁶ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ jokotoba ของ Ki no Tsurayuki ไว้ว่า

ในกรณีของ Tsurayuki การใช้ jokotoba เพื่อแสดงความเปรียบหรืออุปมาอุปไมย²⁷ ในด้านอารมณ์และความรู้สึกเกี่ยวกับความรักที่เหมาะสมที่สุดในการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีน้อยในบรรดาบทกวีที่เกี่ยวกับความรักที่มีการใช้ jokotoba เพื่อแสดงออกด้านจิตใจ และอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมนั้นคิดได้ว่า มีอยู่ 2 บท คือ บทที่ 479 และ บทที่ 633 ซึ่งเมื่อเทียบกับบทกวีรักที่มี การใช้ jokotoba ของกวีที่เป็น ผู้รวบรวมคนอื่น เช่น Mitsune บทที่ 663 Tomonori บทที่ 564, 565, 684 Tadamine บทที่ 566, 592 จะเห็นได้ว่าบทกวีรักเหล่านี้ล้วนมีการใช้ความเปรียบที่ แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกของความรักอย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นถึงแม้ว่าจำนวนโดยรวมของบทกวีรักของ Tsurayuki ที่มีการใช้ jokotoba จะมีจำนวนมากกว่ากวีที่เป็นผู้รวบรวมคนอื่น แต่เมื่อเปรียบเทียบถึงการแสดงออกด้านอารมณ์ และความรู้สึกของความรักแล้วกลับมีจำนวนน้อยกว่า และเมื่อพิจารณาบทกวีอื่นๆ เช่น บทที่ 579 , 604 , 605 , 697 พบว่ามีบทกวีเป็นจำนวนมากที่แสดง ถึงลักษณะที่ใหม่ ของ jokotoba และมีลักษณะของความขัดกัน คือไม่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพที่กล่าวมา โดยเน้นที่แนวความคิด หรือการแสดงออกถึงลักษณะของการใช้สติปัญญามากกว่า แต่ถึงแม้ว่าจะปราศจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ jokotoba บทกวีของ Tsurayuki ก็ยังมีลักษณะของ บทกวีที่บรรยายความรู้สึกได้อย่างไม่ค่อขลิบซึ่ง

นอกจากนี้ Hirasawa Ryuunosuke²⁸ ยังกล่าววว่า

²⁶ Hirasawa Ryuunosuke , *Waka bungaku ronshuu 2 Kokinshuu to sono zengo* : p.188.

²⁷ ดูรายละเอียดหน้า 57.

²⁸ Ibid., p.194.

Tsurayuki เป็นผู้ที่ชอบประดิษฐ์คิดค้น **jokotoba** ใหม่ ๆ ในการนำมาใช้ แต่สำหรับ 枕詞 (**makura kotoba**) เขารับของในสมัยก่อนมาใช้ อย่างเช่น จาก **Man'yōshū** เป็นต้น

ในจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจากจุดยืนของ **Tsurayuki** ที่เป็นกวีที่มีชื่อเสียงในราชสำนัก อีกทั้งยังเป็นผู้นำในการรวบรวม **Kokinshū** ดังนั้น **Tsurayuki** จึงต้องการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของตนเอง และเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ในการแต่งบทกวี จึงประดิษฐ์คิดค้นและนำ **jokotoba** ลักษณะใหม่ ๆ มาใช้ การสร้าง **jokotoba** ขึ้นมาใหม่นี้เองทำให้เกิดภาษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวของ **Tsurayuki** ซึ่งเมื่อนำมารวมกับเหตุผลของการจัดวางจึงส่งผลให้บทกวีที่ออกมา มีลักษณะที่แสดงออกในด้านแนวคิดมากกว่าการแสดงออกในด้านอารมณ์ ซึ่งในบางครั้งอาจก่อให้เกิดความรู้สึกติดขัด ไม่สอดคล้องได้

แต่ในกรณีของบทกวีบทที่ 479 นี้ ถึงแม้ **jokotoba** ที่ใช้จะมีความแปลกใหม่ แต่ก็ยังเป็นไปโดยมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ดังที่กล่าวมาแล้วถึงเรื่องของภาพพจน์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ระหว่างรอยแยกของสายหมอก กับ การมองเห็นเพียงชั่วครู่เดียว ซึ่งเมื่อนำมารวมกับการใช้ขนบในการแต่งที่เห็นได้ชัดเจนระหว่างความงามของผู้หญิง กับความงามของดอกไม้ ทำให้บทกวีนี้มีความโดดเด่นในเรื่องของแนวความคิดที่แปลกใหม่ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของ **Tsurayuki** และประสบความสำเร็จในการใช้ **jokotoba** ที่ให้ความรู้สึกถึงอารมณ์รักที่เกิดขึ้น เพียงชั่วขณะที่ยามองเห็น ซึ่งเป็นอารมณ์รักที่อยู่ในช่วงแรกรักตามเหตุผลในการจัดวางซึ่งอาจถือเป็นข้อจำกัดในการแสดงออกด้านอารมณ์ได้ กล่าวคือ ทั้งที่เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก ซึ่งน่าจะแสดงออก และให้ความรู้สึกของการคิดคะเนิงหาที่แสดงถึงอารมณ์รักที่ร้อนแรงมากกว่านี้ แต่เนื่องจากเป็นอารมณ์รักที่เกิดขึ้นในช่วงแรกรัก อารมณ์ที่แสดงออกจึงบางเบาไม่แสดงออกมามาก กล่าวโดยสรุปก็คือบทกวีบทนี้ประสบความสำเร็จ ในด้านแนวคิด แต่ขาดพลังของบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก

บทกวีลำดับที่ 4

482.題しらず

縁語 掛詞 枕詞 被枕詞
 ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

逢うことは雲居はるかになる神の音に聞きつつ恋ひわたるかな

Daishirazu

engo -makurakotoba- hi makurakotoba
 ↓ ↓ ↓
 kakekotoba

au koto wa kumoi haruka ni naru kami no oto ni kikitsutsu koiwataru ka na

I go on loving, / my chances of a meeting / remote as the sky / where men
 hear the thunder god / as I hear and hear of you.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

บทกวีบทนี้ มีกลวิธีการประพันธ์ 3 ประเภทได้แก่ กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือ คำประดับ กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน และกลวิธีการประพันธ์ประเภท engo หรือ คำสัมผัส

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือ คำประดับ โดยส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ なる神の (naru kami no) มีความหมายว่า ฟ้าร้องฟ้าผ่า และมีความหมายที่ซ้ำเสียงคือ 成る (naru) แปลว่า เป็นเช่น ในที่นี้ผู้วิจัยได้แปลความหมายไว้ในบทหรือยกของวรรคที่ 2 ของบทที่ 1 ว่าช่างไกลห่างเช่นเมฆาบนฟากฟ้า โดยมีความหมายเชื่อมโยงกับคำข้างหน้าคือ 是る方へ (harukani) มีความหมายว่า ไกลแสนไกล なる神の (naru kami no) นี้ นำมาประดับคำว่า 音 (oto)²⁹ ซึ่งมีความหมายใน ระดับต้น หมายถึง

²⁹ 音に聞く (oto ni kiku) : หมายถึง การได้ยินคำเลื่องลือและเป็นคำเลื่องลือในด้านดี ในยุคสมัยที่การสื่อสารเป็นไปได้โดยลำบากอย่างเช่นในสมัยนั้น oto หรือเสียงเลื่องลือนี่ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีความรักของผู้คนอย่างมาก (Kanno Yuuichi and Nihei Michiaki, *Kokin utakotoba jiten* (Tokyo: Shinchousha, 1998), p.196).

เสียงฟ้าร้องฟ้าผ่าที่ได้ยินมาจากท้องฟ้าแสนไกล และมีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นการตีความหมายหรือสารของบทกวีโดยตรง หมายถึง เสียงเลื่องลือเกี่ยวกับตัวเธอที่ได้ยินได้ฟังมาจากที่ที่สูงส่ง

จากเนื้อความของบทกวีจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำประดับ คือ การนำภาพพจน์ของเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า ซึ่งสำหรับคนในสมัยนั้นยังไม่มี ความเข้าใจเรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติดีพอ ยังคิดว่าเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เกิดขึ้น มาเปรียบเทียบและแสดงให้เห็น ถึงสิ่งที่คนธรรมดาไม่อาจเข้าถึง เกี่ยวเนื่องไปถึงภาพพจน์ของท้องฟ้าที่กว้างใหญ่และห่างไกล ซึ่งคนสมัยนั้นมักเปรียบที่อยู่ออาศัยของจักรพรรดิ หรือพระราชวัง รวมไปถึงบริเวณที่เป็นเมืองหลวงซึ่งผู้ที่อยู่อาศัย ล้วนแล้วแต่เป็นขุนนางที่มียศถาบรรดาศักดิ์ กับท้องฟ้า กล่าวคือเปรียบว่า เป็นผู้สูงศักดิ์ที่คนธรรมดาไม่อาจเข้าถึงได้ ภาพพจน์นี้ทำให้ความหมายของคำที่ถูกประดับอันเป็นสารหลักของบทกวีนี้คือ oto เด่นชัดขึ้นว่า การจะพบผู้สูงศักดิ์นั้นช่างยากยิ่ง³⁰ ได้ยินเพียงแต่เสียงเลื่องลือต่อเนื่องมาเกี่ยวกับตัวเธอจากที่ที่สูงส่ง(ในพระราชวัง) ทำให้ฉันได้แต่หลงรักเธอมาตลอด ในที่นี้ผู้วิจัยยังได้แปลคำว่า 恋ひわたる (koiwataru) ไว้ในบทร้อยกรองวรรค 3 ของบทที่ 2 ว่า เนิ่นนานมาต่อเนื่องเข้าถึงทรวง ซึ่งก็คือเกิดจากการที่ได้ยินได้ฟัง เสียงเลื่องลือเกี่ยวกับตัวเธอมาอย่างต่อเนื่องนั่นเอง

เกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba ที่ใช้ในบทนี้ มีข้อนำสังเกตว่ามีความเห็นของนักวิชาการที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

Osawa Masao³¹ ได้เขียนไว้ในส่วนอธิบายเพิ่มเติมของบทกวีไว้ว่า วรรคที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ なる神 (naru kami) แต่ Okumura Tsuneya³² แสดงความเห็นไว้ว่า วรรคที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ なる神の (naru kami no)

³⁰ หนังสือผู้สูงศักดิ์ : คุราชะเอ็ดของบท 475 หน้า 51- 52.

³¹ Osawa Masao , Nihonkoten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu : p.217.

³² Okumura Tsuneya , Shinchou Nihonkoten shuusei Kokinwakashuu 6ed : p.183 .

กล่าวคือได้รวมไปถึงคำว่า no³³ ข้างหลังด้วย ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัย การมี no หรือไม่นั้น ไม่น่าจะทำให้ความหมายของบทกวี เปลี่ยนแปลงแต่อย่างไร แต่ตามหลักแล้ว makurakotoba จะประกอบไปด้วย 5 พยางค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่า makurakotoba ในที่นี้จะรวม no เข้าไว้ด้วย

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท 掛詞 (kakekotoba) หรือคำซ้ำซ้อน คือคำว่า 成る (naru) มีความหมายว่า เป็นเช่นซึ่งผู้วิจัยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรค ที่2ของบาทที่1 ในบทที่1 ว่า เช่น ซึ่งมีเสียงไปซ้ำกับบางส่วนของคำว่า 鳴る神み (narukami) หมายถึงฟ้าร้องฟ้าผ่า กลวิธีการประพันธ์ประเภทนี้มีลักษณะเป็นการเล่นคำ หรือในภาษาญี่ปุ่นคือ 詞遊び (kotobaasobi) ซึ่งมีจุดเด่นคือ การที่ผู้อ่านสามารถตีความบทกวีได้อย่างกว้างไกล และลึกซึ้งตามแต่ที่จะตีความหมายของคำพ้องเสียงคำนั้นๆออกมา ถือได้ว่าเป็นกลวิธีที่แสดงให้เห็น ลักษณะเด่นของบทกวีญี่ปุ่นที่จำกัดชั้นลักษณะไว้แค่ 31 พยางค์ แต่กลับ ตีความหมายของบทกวีได้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกลมากกว่าคำ 31 พยางค์นั้น

3.กลวิธีการประพันธ์ประเภท 縁語 (engo) หรือคำสัมพันธ์

Kojima Noriyuki และ Arai Eizou ให้ความเห็นว่า คำว่า 雲居 (kumoi)³⁴ ซึ่งแปลว่า ที่อยู่ของเมฆ หรือท้องฟ้าเป็น 縁語 (engo) หรือคำสัมพันธ์ กับ คำว่า なる神 (marukami)³⁵ ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อพิจารณาแล้ว ทั้งสองคำก็มีความสัมพันธ์กันอยู่ในด้าน ของความหมาย กล่าวคือ ท้องฟ้าย่อมเกิดฟ้าร้องฟ้าผ่าตามธรรมชาติอยู่แล้ว เมื่อเราพูดถึงท้องฟ้าก็จะสามารถนึกหรือจินตนาการถึงฟ้าร้องฟ้าผ่าต่อเนื่องต่อไปได้ได้ทันทีนั่นเอง

³³ no : ในที่นี้ในภาษาญี่ปุ่นทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมคำนามแสดงความเป็นเจ้าของ เหมือนกับ 's ในภาษาอังกฤษ

³⁴ 雲居 : 1.ที่ที่มีเมฆอยู่ ,ท้องฟ้า 2.เมฆ 3.ใช้เปรียบเทียบกับความสูงส่งและความห่างไกล 4.พระราชวัง ,ที่อยู่ของจักรพรรดิ 5.เมืองหลวง

³⁵ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , Shinnihon koten bungaku taikai 5 Kokinwakashuu : p. 156.

Kojima Noriyuki และ Arai Eizou³⁶ ยังได้ให้รายละเอียดของการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba ในบทนี้เอาไว้อีกว่ามีการใช้เหมือนกับบทกวีใน *Man' youshuu* คือ *なる神の (naru kami no)* ใช้ระดับคำว่า 音 (oto) เช่นเดียวกัน ในจุดนี้ผู้วิจัยจะขอยกทฤษฎีของ Hirasawa Ryuunosuke ซึ่งสามารถนำมาสนับสนุนเกี่ยวกับการใช้กลวิธีประเภท makurakotoba ของ Tsurayuki ได้ว่า

Tsurayuki เป็นผู้ที่ชอบประดิษฐ์คิดค้น jokotoba ลักษณะใหม่ๆ แล้วนำมาใช้ แต่สำหรับ 枕詞 (makura kotoba) เขารับของ ในสมัยก่อน มาใช้เช่นนำมาจาก *Man'youshuu* เป็นต้น นี่นับเป็นด้านหนึ่งของ Tsurayuki ที่ไม่ค่อยมีผู้นึกถึง³⁷

ส่วนในด้านความหมายของบทกวีนั้น Okumura Tsuneya³⁸ ให้ความหมายไว้ว่า

โอกาสที่จะได้พบเธอนั้น ช่างไกลห่างราวก้อนเมฆ คงเป็นไปไม่ได้ที่จะได้พบกันทุกวัน เสียงเลื่องลือเกี่ยวกับตัวเธอ ที่ฉันได้ยินต่อเนื่องมานั้นเปรียบเสมือน เสียงฟ้าร้องฟ้าผ่าที่ดังอยู่ไกล แต่ใจฉันหลงรักเธออย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้

Kojima Noriyuki และ Arai Eizou³⁹ ให้ความหมายว่า

การจะได้พบเธอนั้นเปรียบดังเมฆที่อยู่ไกลจนสุดเอื้อม เสียงฟ้าร้องฟ้าผ่าที่ฉันได้ยินมาแต่ไกล เหมือนดังคำเลื่องลือ

³⁶ Ibid.

³⁷ แปลและเรียบเรียงจาก Hirasawa Ryuunosuke , *Waka bungaku ronshuu 2 Kokinshuu to sonozenzo* : p.194.

³⁸ Okumura Tsuneya , *Shinchou Nihonkoten shuusei Kokinwakashuu* : p. 183 .

³⁹ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikai 5 Kokinwakashuu* : p. 156.

ที่ได้ยินมาจากที่ไกลโพ้นนั้น แล้วยังได้แต่หลงรักเธอมาอย่างต่อเนื่อง
(หลงรักมาตั้งแต่ได้ยินคำเลื่องลือ)

Osawa Masao⁴⁰ ได้ให้ความหมายของบทกวีนี้ว่า

การจะได้พบเธอนั้น ช่างดูเป็นเรื่องที่ไกลห่างราวกับเมฆบนท้องฟ้า
ณ ที่ซึ่งได้ยินเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า ประหนึ่งได้ยินคำเลื่องลือ เกี่ยวกับ
ความสวยงามของเธอ แล้วทำให้ใจหลงคะนองหาเธอเรื่อยไป

และได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเปรียบของบทนี้ว่า มีการใช้ความ
เปรียบโดยนำมาเทียบกับท้องฟ้าที่คล้ายกับบทกวีก่อนหน้า ดังนั้นน่าจะเป็นเหตุผล
ที่นำมาจัดเรียงไว้ด้วยกันเช่นนี้ ทั้งนี้บทกวีก่อนหน้าก็คือบทกวีที่ 481 แต่งโดย
凡河内躬恒 (Ooshikouchi no Mitsune)⁴¹ ซึ่งมีเนื้อหาของบทกวีโดยรวม
คือ แคได้ยินเสียงพุดของเธอเป็นครั้งแรกเพียงนิดเดียวดุจดั่งเสียงของน่านป่าร้อง⁴²
ใจฉันก็ได้แต่ล่องลอย เพื่อฝันไปยังฟากฟ้าแสนไกล เป็นการใช้ความเปรียบโดย
เปรียบหญิงสาวผู้สูงศักดิ์ ที่อยู่ในเขตพระราชวังเป็นท้องฟ้าที่แสนไกลซึ่งโอกาสที่จะ
ได้พบและพุดคุยนั้นมีน้อยมาก

ส่วน Saeki Umetomo⁴³ ได้ให้ความหมายของบทกวี ซึ่งมีความแตก
ต่างไปจากนักวิชาการท่านอื่นตรงที่ เปรียบการพบเธอนั้นดังท้องฟ้าแสนไกล

⁴⁰ Osawa Masao , *Nihonkoten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* : p.217.

⁴¹ Ooshikouchi no Mitsune (ค.ศ.?-?): 1 ใน 4 ของกวีที่ได้รับพระบรมราชโองการให้รวบรวมประชุมกวีนิพนธ์ Kokinshuu
Kokinshuu 481 : 初雁のはつかに声を聞きしより中空にのみ物を思ふかな (hatsukari no hatsuka ni koe
o kikishi yori nakasora ni nomi mono o omou ka na) (Shougakukan , *Kokinwakashuu* , p.216)

⁴² 初雁 (hatsukari) : น่านป่าที่จะบินมาในฤดูใบไม้ร่วง ใช้เป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วงอย่างหนึ่ง น่านป่ามักใช้แทนภาพ
พจน์ของการมาเยือนจากผู้ที่อยู่ห่างไกล เป็นภาพพจน์ที่ให้ความรู้สึกประหลาดใจของผู้ที่ได้พบ และให้ความรู้สึกดีใจสมกับที่คิดถึง
มานาน (Komachiya Teruhiko , *Kokubungaku kaishaku to kyousai no kenkyuu Kokinwakashuu* 40(August 1995) :
144.)

⁴³ Saeki Umetomo , *Nihonkoten bungaku taikai 8 Kokinwakashuu* 8^m ed : p.203.

ที่เอื่อมไม่ถึง ในขณะที่นักวิชาการท่านอื่นนั้น เปรียบเป็นเมฆบนท้องฟ้า ดังที่ได้ยกมาอย่างไว้ข้างต้น

เกี่ยวกับความเปรียบเทียบนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถ้าเปรียบเทียบเธอเหมือนกับ การจ้องมองเมฆที่ให้ความรู้สึกที่สวยงามและนุ่มนวล แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความรู้สึกที่ห่างไกล และล่องลอย ไม่สามารถไขว่คว้าเอาไว้ได้ อีกทั้งเมฆยังให้ความรู้สึกที่คลุมเครือ เลือนลาง เปรียบได้กับการที่ได้ยินเพียงแต่เสียงเลื่องลือแต่ไม่เคยได้รู้จักอย่างจริงจังสักที ถ้าเปรียบเทียบเธอกับท้องฟ้า ก็จะทำให้ความรู้สึกถึง ความไกลห่างและสูงส่งซึ่งในขณะเดียวกันก็บ่งบอกถึงความต่ำต้อยของตนเองให้เห็นได้ชัดเจน

ในบทแปลร้อยกรองผู้วิจัยได้ใส่ความหมายทั้งท้องฟ้าและเมฆลงไป เพราะผู้วิจัยคิดว่า เนื่องจากว่าความหมายระดับลึกของกลอนบทนี้ กล่าวถึงเสียงเลื่องลือ เกี่ยวกับความงามของเธอผู้สูงส่ง ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้แปลเป็นบทร้อยกรองไว้ในวรรคที่ 1 และ 2 ของบทที่ 2 ว่า ดังเสียงลือเสียงเล่าที่ได้ยิน ถึงยุพินที่เลิศล้ำยังแดนสรวง โดยในที่นี้ แดนสรวง ให้ความหมายของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สูงส่ง และมีแต่สิ่งสวยงาม เมื่อเมฆให้ความเปรียบเทียบของความงดงามนุ่มนวล และท้องฟ้าให้ความเปรียบเทียบของความไกลห่างและสูงส่ง และยังบอกถึงความต่ำต้อยของตนเองได้แล้ว คำว่า 雲居 (kumoi) ก็น่าจะแปลความหมายทั้ง เมฆและท้องฟ้า จึงจะได้ความเปรียบเทียบที่ภาพพจน์ที่กว้างไกล ชัดเจน และครอบคลุมความหมายที่ได้กล่าวมาทั้งหมด

ดังนั้นในความเห็นของผู้วิจัยความหมายโดยรวมของบทกวีนี้ คือ โอกาสที่จะได้พบเธอ ผู้สูงศักดิ์นั้นช่างดูห่างไกลดั่งเมฆและท้องฟ้าที่อยู่แสนไกล และคงไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย⁴⁴ คงได้ยินแต่เพียงคำเลื่องลือเกี่ยวกับความงามของตัวเธอจากสถานที่สูงส่งนั้น ดังเสียงของฟ้าร้องฟ้าผ่าที่ได้ยินต่อเนื่องมาทำให้ฉันหลงรักเธอมาโดยตลอด

⁴⁴ 遙かへ (harukani) : มีความหมายทั้ง ความไกลห่างของระยะทางและความไกลห่างของช่วงเวลา

Oooka Makoto⁴⁵ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทกวีบทที่ 482 ของ Tsurayuki นี้ไว้ว่า

เป็นบทกวีที่เต็มไปด้วยความสอดคล้องของเสียง และใช้กลวิธีการประพันธ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของ Tsurayuki และบทกวีนี้ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของยุคสมัยที่หลีกเลี่ยง การกล่าวความรู้สึกจริงๆออกมา ซึ่งความรู้สึกของพวกเราในยุคสมัยปัจจุบันนี้จะรู้สึกถึงกลวิธีการประพันธ์ลักษณะนี้ว่าเป็น ความไม่สมจริง จากลักษณะที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวได้ว่าบทกวีบทนี้มีความเป็นตรรกะ หรือความเป็นเหตุเป็นผล⁴⁶อยู่

สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทกวีบทที่ 482 ของ Tsurayuki นี้ มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่ทำให้เห็นภาพพจน์ของสิ่งต่างๆต่อเนื่องได้ดี ไม่ว่าจะเป็น กลวิธีประเภท makurakotoba ที่มีการนำเอาภาพพจน์ของท้องฟ้ามาเปรียบกับเธอผู้สูงส่งที่อยู่ไกลจนเกินเอื้อม กลวิธีการประพันธ์ประเภท engo ที่นำเอาภาพพจน์ของท้องฟ้ามาขยายความและเสริมภาพพจน์ ของเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่า กลวิธีการประพันธ์ ประเภท kakekotoba ที่นำเอาเสียง naru ที่แปลว่า เป็นเช่น มาเล่นคำ และ ให้ความหมายที่ซ้ำเสียงบางส่วนกับคำว่า narukami ที่แปลว่า ฟ้าร้อง ทำให้บทกวีที่มีเพียง 31 พยางค์มีความหมายที่กว้างไกลและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

แต่ในด้านของอารมณ์ของบทกวี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีลักษณะคล้ายกับบทกวีอื่นๆของ Tsurayuki ที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ มีลักษณะของบทกวีที่บรรยายความรู้สึกได้อย่างไม่ค้อยลึกซึ้ง ไม่ค่อยแสดงอารมณ์ออกมาโดยตรง ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของบทกวีในยุค *Kokinshuu* นอกจากนี้ ยังเห็นลักษณะของการใช้ขนบของความเปรียบที่แสดงอยู่ใน jokotoba ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุผลของการจัดวาง กล่าวคือ ใช้ความเปรียบที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อที่จะสามารถ

⁴⁵ Oooka Makoto , *Nihonshijinsen 7* : Tsurayuki : p . 207.

⁴⁶ ตรรกะ หรือความเป็นเหตุเป็นผลแปลจากภาษาญี่ปุ่นว่า 筋は通っている (suji wa tootteiru)

จัดเรียงเข้าไว้ด้วยกันได้ จึงทำให้อารมณ์ของบทกวีที่ได้ไม่เป็นธรรมดา นอกจากนี้ การนำความรู้สึกของตนไปเปรียบ หรือ อิงกับธรรมชาติ และการไม่แสดงความรู้สึก ของตนออกมาโดยตรง ทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่แสดงถึงลักษณะของบทกวีในยุค **Kokinshuu** ให้เห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจถือเป็นปัจจัยที่ทำให้อารมณ์ของบทกวี ชาติพลึงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นได้

ศูนย์วิทย์ทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

恋二(Koi ni) : รักเล่มที่2

บทกวีลำดับที่ 5

寛平御時后宮歌合の歌

kanpyou no ontoki kisai no miya no uta awase no uta

A poem from the Empress's Contest during the reign of the Kanpyou Emperor

บทกวีที่แต่งขึ้นในการประกวดการแต่งบทกวีแบบญี่ปุ่น⁴⁷ ของจักรพรรดินี ในรัชสมัย
寛平(Kanpyou⁴⁸)

572.

君恋ふる涙しなくは唐衣胸のあたりは色もえなまし

⁴⁷ เป็นการประกวดการแต่งบทกวีแบบญี่ปุ่นหรือ 和歌 (waka) ในพระราชวังเรียกว่า 歌合(uta awase) โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่ายมีผู้ทรงความรู้เป็นผู้ตัดสินการประกวด

⁴⁸ 寛平御時后宮歌合の歌(kanpyou no ontoki kisai no miya no utaaawase no uta) : เป็น uta awase ในงานประกวดของจักรพรรดินี (สันนิษฐานว่าเป็นพระราชมารดาของ จักรพรรดิ 宇多 (Uda)) ในรัชสมัย kanpyou ประมาณ 1-5(ค.ศ.889-893) แบ่งเป็น 5หัวข้อเกี่ยวกับ ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฤดูหนาว และบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก มีทั้งหมด 200 บท เป็นบทกวีที่นำมาไว้ใน 新撰万葉集 (*Shinzen man'youshuu*) 170 บท และในประชุมกวีนิพนธ์ *Kokinshuu* อีกเป็นจำนวนมาก สันนิษฐานว่า Tsurayuki ในช่วงนี้อายุประมาณ 22 ปีและผลงานในช่วงนี้เป็นผลงานช่วงแรกๆ ในการเป็นกวีของ Tsurayuki (อ้างอิงจาก Fujioka Tadaharu , *Oochou no kajin 4 Ki no Tsurayuki* (Tokyo:shueisha,1985), p.40.)

Kimi kouru namida shi naku wa karakoromo mune no atari wa iro moenamashi

Did I not pour forth / these tears of longing for you, / the breast of my robe / would take on the red color / of flame that consumes me.

เฝ้าครุ่นคิดคะนึ่งถึงแต่เจ้า	ความรวดร้อนที่เกิดขึ้นดังไฟสุ่ม
แผดไปถึงอารมณ์ที่สวมนคลุ่ม	ทรวงร้อนรุ่มแรงฤทธิ์แดงเพราะนางเยาว์
แม้มีหลังน้ำตาแห่งความรัก	ที่ประจักษ์ว่าเกิดขึ้นต่อเจ้า
ไฟอารมณ์คงไหม้ผลาญใจเรา	น้ำตาเอาเป็นน้ำดับให้มอดลง

บทกวีบทนี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของบทกวีญี่ปุ่นเช่นเดียวกับบทกวีที่ 482 กล่าวคือ ถึงแม้จะมีคำเพียง 31 พยางค์ แต่ความหมายจริง ๆ นั้นกลับลึกซึ้งกว้างไกล จนไม่สามารถแปลออกมาให้อยู่ในกลอนบทเดียวได้ บทกวีบทนี้ไม่มีการใช้กลวิธีการ ประพันธ์หลักประเภทใดอยู่ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทกวีนี้มีศิลปะการใช้คำและความ เปรียบเป็นปัจจัยที่ทำให้บทกวีมีความน่าสนใจ และก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจซึ่งจะได้ กล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป แต่เนื่องจากจำนวนวรรคและจำนวนพยางค์ของบทกวีญี่ปุ่น และบทกวีไทยที่ผู้วิจัยแปลเป็นกลอนแปด มีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแปลความหมาย ของบทกวีที่ 572 เป็นร้อยแก้วโดยละเอียดเพื่อที่จะสามารถเข้าใจถึงศิลปะการใช้ภาษา และความน่าสนใจของบทกวีได้ง่ายและชัดเจนขึ้นดังต่อไปนี้

1. 君恋ふる (kimi kouru)	ความรักที่ฉันมีต่อเธอ
2. 涙しなくは (namida shi naku wa)	ถ้าไม่หลังน้ำตา
	(แห่งความคิดถึงเธอ) ออกมา
3. 唐衣 (karakoromo) ⁴⁹	อารมณ์ที่สวมนไส

⁴⁹ 唐衣 (karakoromo) : เป็นอาภรณ์ที่ถือว่ามีความทันสมัยและหรูหรามากในสมัยHeian นำเข้ามาจากจีน

4. 胸のあたりは(mune no atari wa) บริเวณทรวงอก
 5. 色もえなまし(iro⁵⁰ moenamashi) คงไหม้ด้วยไฟอารมณ์

ใน 古今歌ことば辞典⁵¹ (Kokin uta kotoba jiten) ได้กล่าวถึง ความหมายของคำว่า 色(iro) ไว้ว่า เป็นความรู้สึกของความรักข้างเดียว เมื่อเวลา ยิ่งผ่านไป ก็ต้องทบทวนกับความคิดถึงในใจที่เพิ่มพูนขึ้น ซึ่งในภาษาไทย ก็มีคำกล่าวที่ว่า “คิดถึงดังไฟลุมทรวง” “ไฟรักที่แผดเผา” คือเป็นการกล่าวเทียบความรู้สึกเกี่ยวกับความรักว่าทำให้จิตใจร้อนรนเหมือนดังไฟ ทำให้ใจปั่นป่วน ร้อนรน ทुरนทวาย นั่นเอง ใน *Kokinshuu*⁵² ของสำนักพิมพ์ Iwanami shoten ได้ให้ความหมายของ iro ในที่นี้ว่า เป็นไฟที่เกิดจากความรักที่ร้อนแรง

ในด้านความหมายของบทกวีนั้น นักวิชาการได้แปลความหมายไว้ค่อนข้างใกล้เคียงกันว่า

ถ้าฉันไม่หลั่งน้ำตาแห่งความรักและคิดถึงเธอออกมา ไฟแห่งความรัก และคิดถึงที่ลุมทรวงอยู่จนแดงก่ำ คงจะแผดเผาอารมณ์ที่สุมไส่อยู่จนมอดไหม้ เป็นแน่ กล่าวคือน้ำตาแห่งความรักและคิดถึงเธอนั่นเองที่มาช่วยดับไฟนั้นไว้ได้

ดังที่กล่าวแล้วว่าบทกวีบทนี้ไม่มีกลวิธีการประพันธ์ใดที่ทำให้ต้องตีความ ผู้วิจัย จึงมีความเห็นต่อความหมายของบทกวีนี้ว่ามีความหมายดังเช่นที่นักวิชาการได้ตีความเอาไว้และผู้วิจัยได้แปลเป็นร้อยกรองไว้ข้างต้นแล้ว

⁵⁰ 色(iro) : มีหลายความหมายเช่น สี , ความสวยงาม, แต่ความหมายในที่นี้เป็นความหมายที่เกี่ยวกับความรัก ซึ่งหมายถึง ความปรารถนา ความต้องการที่เกิดขึ้นระหว่างเพศชายกับเพศหญิง

⁵¹ Kanno Youichi and Nihei Michiaki , *Kokin uta kotoba jiten* (Tokyo: Shinchousha ,1998) , p.215.

⁵² Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikei 5 Kokinwakashuu*: p.174.

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความน่าสนใจของบทกวีบทนี้ คือมีการใช้ภาษาและความเปรียบเทียบได้ดี ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้บทกวีแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเต็มที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ แสดงให้เห็นถึงความรักในแง่ “ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์” อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ความร้อนรน ทูรันทุรายเพราะความคิดถึงนาง ที่เปรียบเสมือนดั่งไฟที่คอยเผาไหม้ใจให้ร้อนรุ่ม ก็ยังได้น้ำตาซึ่งก็เกิดจากความรักและคิดถึงนางนั่นเองที่มาช่วยดับความร้อนลง ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นการใช้ความเปรียบเทียบเกินจริง (hyperbole)⁵³ คือความเปรียบเทียบที่ใช้แสดงความรู้สึกนึกคิด ที่เป็นนามธรรมด้วยถ้อยคำที่มีความหมายเกินจริง เพื่อสื่อความหมายเกินกว่าความหมายโดยพยัญชนะ ความร้อนที่เกิดจากไฟอารมณ์แสดงความรักที่เกิดขึ้นจากความรัก น้ำตาที่เป็นเสมือนดั่งน้ำที่มาดับไฟให้เย็นลง ก็ยังแสดงให้เห็นความทุกข์ที่เกิดจากความรัก เป็นลักษณะของสุขเจือเศร้า การใช้ “น้ำตา” ซึ่งให้ภาพพจน์ของความเศร้า มาเปรียบกับ “น้ำ” ที่คอยดับไฟให้เย็นลง ถือว่าเป็นศิลปะการใช้ภาษาที่เรียกว่า พาราดอกซ์ (paradox)⁵⁴ ที่ก่อให้เกิดจินตนาการต่อเนื่องกว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น

Hirasawa Ryuunosuke⁵⁵ แสดงความเห็นต่อบทกวีบทนี้ว่า การใช้ น้ำตา ที่หลั่งออกมาเนื่องจากความคิดถึงเธอมาดับไฟอารมณ์แห่งความคิดถึงเองนั้น นับเป็นแนวคิดที่เกิดจากการตั้งเป้าหมายไว้แล้วว่า ต้องไม่มีใครคาดคิด กล่าวคืออยู่นอกเหนือความคาดหมายนั่นเอง

⁵³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมหน้า 57.

⁵⁴ พาราดอกซ์ (paradox) หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายขัดแย้งกันอยู่ในตัวเอง ในขณะที่ฟังดูเหลวไหลกลับสื่อความจริงได้ลึกซึ้ง เป็นภาษาที่มีพลัง ใช้คำน้อยแต่ชวนคิด และให้ความรู้สึกเข้มมากกว่าที่จะพูดอุปมาอุปไมยออกไปตรงๆซึ่งอาจเย็นเยือกและไม่ลึกซึ้งเท่าที่ยังก่อให้เกิดแรงกระทบอารมณ์อันหลากหลายและขัดแย้งกันก่อให้เกิดจินตนาการที่ลึกซึ้งและกว้างขวาง ทำให้รู้สึกว่ามีพจน์นั้นลุ่มลึกและช่วยไข่ค้นคิดหาคำตอบมากขึ้น ในสำนวนทั่วไปที่มีการใช้ภาษาที่เป็นพาราดอกซ์เช่น “อุงุ่นเปรี้ยว” “มะนาวหวาน” “ยิ่งรับยิ่งซ้ำ” (คัดตอนและเรียบเรียงจากดวงมน จิตรวิจารณ์, สุนทรียภาพในภาษาไทย, หน้า 48-50.)

⁵⁵ Hirasawa Ryuunosuke, *Waka bungaku ronshuu 2 Kokinshuu to sonozenzo* : p. 189.

Fujioka Tadaharu⁵⁶ มีความเห็นว่า

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ได้บรรจุใน *Kokinshuu* ด้วยเหตุผลด้านการจัดเรียง แต่ในด้านการแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับความรักนั้นยังไม่เพียงพอ เมื่อดูจากเนื้อหาของบทกวีที่ว่า ถ้าไม่หลังน้ำตาออกมา ไฟคงจะสุมทรวงจนแดงกำเป็นแน่แท้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดหลักของบทกวีบทนี้ก็คือ การแสดงออกถึงความรุนแรงของอารมณ์แห่งความรัก การที่ Tsurayuki แต่งบทกวีตามรูปแบบของบทกวีเกี่ยวกับความรัก ที่ได้มีการกำหนดลักษณะไว้แล้วในสมัยนั้น แต่เมื่อเน้นหรือแสดงออกถึงปฏิภาณมากเกินไป จึงทำให้อารมณ์ของบทกวีที่แสดงออกมาไม่ค่อยลึกซึ้งเต็มที่

ถึงแม้ Fujioka Tadaharu จะแสดงความเห็นว่าอารมณ์ของบทกวีบทนี้แสดงออกมาได้ไม่ค่อยดี แต่ผู้วิจัยกลับมีความเห็นว่าบทกวีบทนี้แสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเต็มที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า “ การรับสาร ”⁵⁷ เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออารมณ์สะเทือนใจที่มีต่อบทกวี บทที่ 572 เนื่องจากว่าความเปรียบเกินจริง (Hyperbole) เป็นความเปรียบประเภทหนึ่งที่มีการใช้บ่อยในวรรณคดีไทย รวมไปถึงภาษาพูดในชีวิตประจำวันตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งภาษาไทยก็มีลักษณะที่เป็นคติศิลป์อยู่ในตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราสามารถที่จะใช้เสียงสูงต่ำของคำให้เป็นประโยชน์ต่อการประพันธ์ได้ เมื่อใช้สื่อความหมายทางอารมณ์แล้ว จะซาบซึ้งกินใจดีนัก⁵⁸ สิ่งทีกล่าวมาเหล่านี้จึงน่าจะมีความเกี่ยวเนื่องกับการสร้าง

⁵⁶ Fujioka Tadaharu , *Ouchou no kajin : Ki no Tsurayuki* (Tokyo , Shuueisha , 1985) , p.49.

⁵⁷ การรับสาร: Thomas Stearns Eliot (T.S.Eliot 1888-1965) กวีและนักวิจารณ์วรรณคดีชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงกล่าวว่า กระบวนการศึกษาวรรณคดีประกอบไปด้วย ผู้แต่ง, ตัววรรณกรรมและผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านมีประสบการณ์จึงจะอยู่ในฐานะที่จะเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของวรรณกรรมได้ Eliot เน้นว่าประสบการณ์ที่กล่าวถึงนี้เป็นทั้งประสบการณ์ ที่มาจาก ชีวิตจริงและประสบการณ์ที่มาจากวรรณศิลป์ (ตัดตอนจาก เจตนา นาควิริยะ .แนวทางการประเมินคุณค่าวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์ เยอรมัน ฝรั่งเศสและอังกฤษ-อเมริกันในศตวรรษที่20.พิมพ์ครั้งที่3(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไอบีเดียนสตรี , 2539) . หน้า 173.

⁵⁸ เจตนา นาควิริยะ, *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี* , หน้า 29.

จินตภาพของผู้อ่านที่เป็นคนไทย กล่าวคือก่อให้เกิดจินตภาพที่ลึกซึ้งและสะเทือนอารมณ์ได้ง่าย ตัวอย่างของการใช้ความเปรียบเทียบจริงที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจในวรรณคดีไทยที่มีชื่อเสียงได้แก่

ลิลิตพระลอ

เสียงให้ ทูกราษฎร์ให้	ทุกเรือน
ออกแผ่นดินดูเหมือน	จักขวิ
บ่เห็นตะวันเดือน	ความมืด มัวนา
แลแห่งใดเห็นน้ำ	ช่อม่น้ำตาคน

โคลงบทนี้เป็นความเปรียบเทียบจริงที่แสดงความเศร้าหมองและความปิ่นป่วนเพราะปิยวิปโยคของผู้คนเมื่อพระลอและพระเพื่อนพระแพงสิ้นพระชนม์ลงพร้อมกัน ความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่แสดงไว้อาจแยกเป็นหลายส่วน แต่ผสมกลมกลืนกัน คือความเคลื่อนไหวด้วยเสียงร่ำไห้จากทุกบ้านเรือน ความผันผวนปรวนแปรของแผ่นดินที่สั่นสะเทือนเหมือน “จักขวิ” “ความ “มืดมัว” ของบรรยากาศทั้งกลางวันกลางคืนซึ่งไม่มี “ตะวันเดือนดาว” ปรากฏให้เห็น และความเชือกเอ็นทวมพันของ “น้ำตาคน” ที่เจิ่งนองไปทั่วทุกหนทุกแห่ง⁵⁹

ตัวอย่างความเปรียบเทียบจริง ที่ใช้ใน นิราศนรินทร์⁶⁰ วรรณคดีนิราศที่แต่งขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีโวหารพิศواسที่คมคาย มีการใช้คำที่นุ่มนวลละมุนละไม แพรวพราวด้วยเสน่ห์เร้าใจ

นิราศนรินทร์

ตราบนขุนศิริขึ้น	ขาดสลาย แลแม่
รักบ่หายตราบหาย	หกฟ้า
ศุริยจันทรขจาย	จากโลก ไปฤา

⁵⁹ ดวงมน จิตรจันทน์, สุนทรียภาพในภาษาไทย, หน้า 133-134.

⁶⁰ ประจักษ์ ปรากฏพิทยาการ, ภาษารักจาวรรณคดี, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธเนศวร, (ม.ป.ป.)), หน้า 127-128.

ไฟแล่นล้างสีหล้า ห่อนล้างอาลัย

บทกวีบทนี้เป็นความเปรียบเกินจริงแสดงถึงความรักและอาลัยที่มีต่อนาง มีความหมายว่า ทรายขุนเขาจะพังทลายลง ทรายจนสวรรค์ทั้งหกจะพินาศไป แต่ความรักของพี่ก็ไม่เดือนสิ้น มาตรการว่าพระอาทิตย์พระจันทร์จะแตกกระจายสูญหายไปจากโลก หรือไฟไหม้ทั่วทั้งสี่ทวีป พี่ก็ยังไม่สิ้นความรักความอาลัยที่มีต่อนาง ความเปรียบเกินจริงบทนี้กินใจผู้อ่านมาก กวีสามารถจะทำทนายพระเพลิงได้อย่างองอาจกล้าหาญ ในเมื่อท่านมีอารมณ์รักรุนแรง ท่านมองเห็นไฟไหม้โลกอย่างข่อยยับ แต่ไฟนั้นไม่อาจล้างผลาญความรักของท่านได้ โวหารแบบนี้ถ้าเป็นนักวิทยาศาสตร์ก็จะคิดว่าไม่สมเหตุผล เพราะวิเคราะห์พิสูจน์ด้วยการชั่งตวงอย่างวิทยาศาสตร์ไม่ได้ แต่เมื่อนักวิทยาศาสตร์ผู้นั้นตกอยู่ในห้วงรักก็ต้องกล่าวแบบนี้เหมือนกัน⁶¹

ตัวอย่างความเปรียบเกินจริงที่ใช้ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ในบทกวีที่ชื่อ ปณิธานของกวี

ฉันทเอาฟ้าห่มให้	หายหนาว
ดึกคืนกินแสงดาว	ต่างข้าว
น้ำค้างพร่างกลางหาว	หาคิม
ไหลหลังกวีไว้เช้า	ข้าวฟ้าดินสมัย

บทกวีบทนี้ใช้ความเปรียบเกินจริงเพื่อแสดงความคิดและความรู้สึกของกวีที่มีต่อกวีนิพนธ์ เป็นการชี้ให้เห็นว่า อังคารมองสภาพชีวิตว่าเป็นนักอุดมคติผู้มีจินตนาการอันบรรเจิด ถือตนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

⁶¹ ประจักษ์ ประกษาพิทยากร, *ภาษาจากวรรณคดี*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เนศวร, (ม.ป.ป.)), หน้า 127-128.

ชาติ อาจห่มฟ้า กินแสงดาว คัมภ์น้ำค้าง เพื่อสร้างสรรค้วินิพนธ์อันอมตะแก่
โลก⁶²

ในภาษาไทยมีคำพูดที่ใช้ความเปรียบเทียบจริงอยู่ไม่น้อยเช่น “ เกลียดเข้าไส้” “ร้อนตับจะแตก” “ร้องไห้ น้ำตาเป็นสายเลือด” “อิมเหมือนท้องจะแตก” “ฝนตกเหมือนฟ้า รัว” “รักกันปานจะกลืน” ฯลฯ จะเห็นได้ว่าความเปรียบชนิดนี้ถึงแม้จะเป็นการกล่าวเกินจริง แต่ก็ก่อให้เกิดผลด้านอารมณ์และความรู้สึกอยู่มาก จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าการใช้ความเปรียบเทียบจริงอย่างมากทั้งในภาษาพูดในชีวิตประจำวันและในวรรณคดีไทยตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้บทกวีของ Tsurayuki บทที่ 572 ก่อให้เกิดจินตภาพที่ลึกซึ้งและอารมณ์สะเทือนใจ ในผู้อ่านที่เป็นคนไทย

กล่าวโดยสรุปคือ บทกวีบทนี้ค่อนข้างแสดงอารมณ์รักออกมาอย่างชัดเจน โดยไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ใด และไม่มีลักษณะของการกล่าวเป็นนัย ทั้งที่การใช้กลวิธีการประพันธ์จำนวนมากและ ลักษณะการกล่าวเป็นนัย ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะของขนบในการแต่งบทกวีในสมัย *Kokinshuu* ซึ่งการแสดงอารมณ์ออกมาอย่างชัดเจนเช่นนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้บทกวีบทนี้ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจได้ดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶² ตัดตอนและเรียบเรียงจาก สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา , หวังสร้างศิลป์นฤมิต เพรศิแพ้ว การสืบทอดขนบกับการสร้าง สรรค์วรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541) , หน้า 29-32.

บทกวีลำดับที่ 6

573. 題しらず

掛詞

世とともにながれてぞ行く涙川冬もこほらぬ水泡なりけり

Daishirazu

kakekotoba

yo to tomo ni nagarete zo yuku namidagawa fuyu mo kooranu minawa narikeri

As the years pass by, / so its ceaseless flow rolls on- / the river of tears /
whose bubbles never congeal / before winter 's icy breath.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

คำซ้ำซ้อน

สายน้ำตาสายนี้ยังรินไหล
แม้คืนเปลี่ยนวันผ่านจนเหมันต์

คำซ้ำซ้อน

ยังไหลไปคู่กับกาลเวลาไม่แปรผัน
ยังท่วมทัน ไหลหลากแรงเป็นฟอง

Osawa Masao⁶³ กล่าวว่าบทกวีนี้มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือคำซ้ำซ้อน คือคำว่า ながれ (nagare) ที่มีความหมายว่า ไหล ซึ่งในที่นี้คือการไหลของกระแส น้ำ โดยเปรียบเทียบลักษณะการไหลของน้ำตากับกระแสน้ำ ซึ่ง ผู้วิจัยได้แปลความหมายเอาไว้ ในวรรคที่ 1 ของบาทแรก ซึ่งมีเสียงซ้ำกับคำว่า ながれ (nagare) ที่มีความหมายว่า ร่องให้ แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้แปลความหมายเอาไว้ในวรรคที่ 2 ของบาทแรกว่า ไหล โดยแสดงอาการที่หยดย่อยลงมาอย่างน้ำตา⁶⁴ เกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์นี้คงมีเพียงแต่นักวิชาการท่านนี้เท่านั้น ที่ตีความเอาไว้ว่าบทกวีนี้มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภทนี้อยู่ ส่วนนักวิชาการท่านอื่นไม่ได้กล่าวว่าในบทกวีนี้มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ใดแต่อย่างใด

ส่วนในด้านความหมายของบทกวี Kojima Noriyuki และ Arai Eizou⁶⁵ ได้ให้ความหมายของบทกวีนี้ว่า

กระแสน้ำที่ไหลควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของวันและเวลา ของมนุษย์แม้ยามหมันต์⁶⁶ ก็ไม่จับตัวแข็ง ยังคงไหลแรงจนกระแสน้ำกระเซ็นเป็นฟอง โดยให้ความหมายของคำว่า 世 (yo) ในที่นี้ไว้ว่า วันและเวลาในช่วงชีวิตของมนุษย์ ไม่ใช่ความหมายที่เป็นนามธรรมของคำว่า สังคม แต่เป็นความหมายที่แสดงให้เห็นภาพพจน์อย่างเป็นรูปธรรมของความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ กับ มนุษย์ ซึ่งในบทกวีนี้กล่าวถึงถึง ความสัมพันธ์ด้านความรักระหว่างคน 2 คน และให้

⁶³ Osawa Masao , Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu:p.242.

⁶⁴ ไหล ก. อาการที่หยดย่อยลงมาอย่างน้ำตา

ข. ไหลเชี่ยวกราก (น้ำ) พุ่งจุดเคลื่อนไปตามลำน้ำโดยแรงและเร็ว (มานิต มานิตเจริญ , พจนานุกรมไทย , พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรพิทยา , 2543) , หน้า1060.

⁶⁵ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , Shinnihon koten bungaku taiki 5 Kokinwakashuu :p.179.

⁶⁶ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นเมืองหนาว ในฤดูหนาวอุณหภูมิจะลดลงต่ำมากจนติดลบ ซึ่งในบางครั้งทำให้เกิดการแข็งตัวของน้ำกลายเป็นน้ำแข็งได้

ความหมายของคำว่า 水泡 (minawa) ว่าฟองของน้ำเพื่อแสดงถึง
ความแรงของกระแสน้ำ โดยยึดถือตามคำแปลใน 古今和歌集 両度
聞き書き (*Kokinwakashuu Ryoudo kikigaki*)⁶⁷

Okumura Tsuneya⁶⁸ ได้กล่าวถึงความหมายของบทกวีบทนี้ว่า

น้ำตาที่ไหลรินประคองสายน้ำและไหลต่อเนื่องมาทุกๆคืน แม้ในยาม
เหม็นตึกก็ไม่จับตัวแข็ง ยังคงไหลแรงจนกระแสน้ำกระเซ็นเป็นฟอง
โดยให้ความหมายของ yo ในวรรคแรกว่า คือ 夜 (yo) ที่มีความหมาย
ว่า กลางคืน และให้ความหมายของคำว่า minawa ว่า ฟองของน้ำ ซึ่ง
เป็นการแสดงให้เห็นความแรงของกระแสน้ำโดยยึดถือตามคำแปลใน
古今和歌集正義 (*Kokinwakashuu seigi*)⁶⁹

Saeki Umetomo⁷⁰ ได้ให้ความหมายของบทกวีนี้ว่า

สายน้ำตาของเราที่ไหลไปควบคู่กับความเปลี่ยนแปลงในความ
สัมพันธ์ของสองเรา และจะยังคงไหลอยู่อย่างไม่ขาดสายตลอดไป

⁶⁷ *Kokinwakashuu Ryoudo kikigaki* : เป็นคู่มือเกี่ยวกับบทแปลของวารคต่างๆใน *Kokinshuu* จัดพิมพ์โดย 東常縁(Tou no Tsuneyori ค.ศ. 1401-1489?) กวีสมัย Muromachi และมี 宗祇 (Sougi ค.ศ. 1421-1502) นักกลอน 連歌 (renga) ในสมัย Muromachi เป็นผู้สืบทอด มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า 古今伝授 (Kokindenju)

⁶⁸ Okumura Tsuneya , *Shinchou nihonkoten shuusei Kokinwakashuu* : p.205 .

⁶⁹ *Kokinwakashuu seigi* : บทแปล *Kokinshuu* โดย 香川樹(Kagawa Kageki ค.ศ. 1768-1843) กวีในสมัย Edo ตอนปลาย มีทั้งหมด 23 เล่ม เริ่มเขียนขึ้นในปี 天保(Tenpou)ที่3(ค.ศ. 1832) และตีพิมพ์ออกมาเป็นรายปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1835 จนกระทั่งถึงปี 1895 และได้ออกฉบับพิมพ์แก้ไขในปี Meiji ที่29 (ค.ศ. 1896)

⁷⁰ Saeki Umetomo , *Nihon koten bungaku taikai 8 Kokinwakashuu* : p216.

โดยให้ความหมายของคำว่า minawa เช่นเดียวกับกับความเห็นของนักวิชาการท่านอื่น
ที่ได้ยกมากล่าวไว้แล้วข้างต้น

Osawa Masao ได้ให้ความหมายของบทกวีบทนี้ว่า

สายน้ำตานี้เป็นสายน้ำตาที่เกิดจากการร้องไห้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ถึงแม้ในยาม
เหมันต์ก็ยังคงไหลอยู่ กล่าวคือ ร้องไห้อยู่ตลอดทั้งปีนั่นเอง โดยในที่นี้ Osawa Masao
ให้ความหมายของ yo ที่อยู่ในวรรคแรกว่า คือ 世 (yo) หมายถึง สิ่งที่ยังคงอยู่อย่างไม่มี
สิ้นสุด , โลกนี้ , ในโลกนี้ และ 流丸 (nagare) เป็นคำ kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน
กับ 泣丸 (nakare) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในด้านกลวิธีการประพันธ์ ส่วนความ
หมายของคำว่า minawa นั้น Osawa Masao ให้ความเห็นว่า มีความหมายเช่นเดียวกับ
คำว่า สายน้ำ แต่ก็ให้ความรู้สึกถึง ความไม่แน่นอน⁷¹ อยู่ด้วย นอกจากนั้นยังได้แสดง
ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทกวีบทนี้ว่า ให้อารมณ์ของบทกวีที่เกี่ยวกับความรักได้ไม่เพียง
พอ⁷²

ในความเห็นของผู้วิจัย ความหมายของบทกวีบทที่ 573 นี้ก็คือ น้ำตาที่ไหลริน
(จากความสัมพันธ์ของคนสองคน) เป็นสาย และไหลอย่างต่อเนื่องทุกคืนอยู่เช่นนี้ และ
จะเป็นเช่นนี้ตลอดไป แม้อิยามเหมันต์ก็ไม่จับตัวแข็งยังคงไหลแรงจนน้ำกระเซ็นเป็น
ฟอง การใช้คำว่า minawa ในบทกวี น่าจะเป็นการเน้นย้ำถึงปริมาณที่มากมายและความ
แรงของกระแส น้ำตา แม้ว่าในฤดูหนาวอุณหภูมิจะต่ำมากแค่ไหน ก็ยังไม่สามารถทำให้น้ำ
ตานั้นจับตัวแข็งได้ แสดงให้เห็นถึงความโศกเศร้าที่เกิดจากความรัก ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น
เป็นสัจธรรมในโลกนี้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์ ” เช่นเดียวกับบทกวี

⁷¹ 是かたなほ (hakanai) : ความไม่แน่นอน , ความไม่จริงจังยืน เนื่องจากลักษณะฟองของน้ำหรือ minawa คือเกิดขึ้นชั่ว
ประเดี๋ยว แล้วก็จางหายไปอย่างรวดเร็ว จากลักษณะเช่นนี้เอง เมื่อกล่าวถึงคำว่า ฟองของน้ำ หรือแม้กระทั่งน้ำค้าง จึงทำให้
สามารถจินตนาการต่อเนื่องไปถึงความไม่แน่นอน และความไม่จริงจังยืนของสิ่งต่างๆได้เป็นอย่างดี ในบทกวีญี่ปุ่นลักษณะเช่น
นี้ถือเป็นขบ หรือสัญลักษณ์ชนิดหนึ่งที่เกิดจากภาพพจน์ที่ใช้อย่างสม่ำเสมอ จนมีการนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย

⁷² Osawa Masao , Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu:p.242.

บทที่ 572 ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า คำว่า minawa สามารถให้ภาพพจน์ได้ 2 ชนิด คือ ความแรงของน้ำที่ไหลแรงจนกระเซ็นเป็นฟอง และความไม่จีรังของความรักโดยไม่ว่า สุขหรือทุกข์ก็ไม่มีอะไรที่ยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าทั้งที่บทกวีนี้เป็นบทกวีเกี่ยวกับความรัก ซึ่งน่าจะให้อารมณ์รักที่ร้อนแรงสามารถกระทบใจให้สั่นไหวได้ แต่กลับรู้สึกได้ถึง ความรู้สึกที่เศร้าและความเป็นอนิจจังดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจเนื่องมาจากกวีทัศน แบบ วิสุทธ์ทัศนะ (Absolute Vision) ซึ่งอาจถือเป็นลักษณะเฉพาะตัวของ Tsurayuki คือเป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมากกว่าการแสดงออกถึงความรู้สึก ร้อนแรงของความรัก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนของคำอธิบายของบทกวีที่ 475

เพื่อแสดงให้เห็นกวีทัศนแบบวิสุทธ์ทัศนะ ของ Tsurayuki ให้เห็นได้ชัดเจน ขึ้นจะขออ้างบทกวีที่มีชื่อเสียงและเด่นมากบทหนึ่งของ Tsurayuki ก็คือบทกวีใน *Kokinshuu* บทที่ 42 ซึ่งมี Kotobagaki หรือบทกล่าวนำและเนื้อหาของบทกวีดังนี้

初瀬にまうづるごとに、宿りける人の家にひさしく宿らで、程へての
ちにいたれりければ、かの家のあるじ、「かくさだかになむやどりは
ある」と、言ひいだして侍りければ、そこにたてりける梅の花を折り
てよめる

*Hatsuse ni mozurugoto ni yadori keru hito no ie ni hisashiku yadorade tei e
te nochi ni itarerikereba kano ie no aruji 「kakusadaka ni namu yadori wa
aru 」 to ii idashite haberikereba soko ni taterikeru ume no hana o orite
yomeru*

เนื้อหาในบทกล่าวนำคือ ในการไปไหว้พระที่วัด 長谷寺 (Hasedera)⁷³ ได้เคย
ไปพำนักที่บ้านหลังหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปก็ได้มีโอกาสกลับมาเยือน ณ ที่แห่งนั้นอีกครั้ง
เจ้าของบ้าน⁷⁴ ได้กล่าวออกมาว่า “ ยังมีที่พำนักเช่นนี้อยู่นะ”⁷⁵ Tsurayuki จึงหักกิ่งดอก
บ๊วย⁷⁶ ที่ปลูก⁷⁷ อยู่ ณ ที่แห่งนั้นแนบมาพร้อมกับบทกวีบทนี้⁷⁸

⁷³ Hasedera : วัดที่อยู่ที่เมือง 奈良 (Nara) เขต 桜井 (Sakurai) เป็นวัดที่บรรดาขุนนางในสมัย Heian นิยมไปไหว้

พระ

⁷⁴ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย (Oooka Makoto , Nihonshijinsen 7 : Tsurayuki : p. 35.

Kokinshuu บทที่ 42

春

人はいさ心も知らずふるさは花ぞむかしの香ににほひける

Haru

**hito wa isa kokoro mo shirazu furusato wa hana⁷⁹ zo mukashi no ka ni
nioikeru**

บทกวีที่เกี่ยวกับฤดูใบไม้ผลิ

ใจคนจะเปลี่ยนหรือไม่ไม่อาจรู้
บุปผายังคงส่งกลิ่นเดิมแน่นอนณ ที่อยู่เคยพำนักแต่เก่าก่อน
เมื่อแต่ก่อนกลิ่นเช่นไรยังเหมือนเดิม

อนึ่งบทกวีบทนี้ยังได้รับคัดเลือกให้อยู่ใน 貫之集 (*Tsurayukishuu*)⁸⁰ หรือ
หนังสือรวมบทกวีของ Tsurayuki บทที่ 790 อีกด้วย ความหมายของบทกวีนี้ก็คือ หลัง
จากที่ฉันไม่ได้มาหาเธอ ไม่รู้ว่าใจเธอจะเปลี่ยนแปลงหรือยัง รู้แต่ว่าดอกไม้ (ดอกบ๊วย) ยัง

⁷⁵ เป็นกากรกล่าวแนวประชด ว่า "หิ้งที่เคยมาพักที่นี้แล้วทำไมไม่มาหาบ้าง" (Inoue Muneo and Mukawa Chuichi , *Waka no kaishaku to kanshou jiten* : p.233.)

⁷⁶ พันธุ์ไม้ผลิบา ตระกูลเดียวกับดอกกุหลาบและซากุระ มีต้นกำเนิดที่ประเทศจีน เป็นดอกไม้ที่ได้รับการยกย่องและชื่นชมว่ามีกลิ่นหอม สีของดอกจะมีสีขาวและน้ำตาลอ่อน

⁷⁷ สันนิษฐานว่าเป็นต้นบ๊วยที่ Tsurayuki เป็นผู้ปลูกไว้ (ibid.)

⁷⁸ ในสมัย Heian เมื่อมีความรักจะหักกิ่งดอกไม้ส่งแนบกับบทกวีมาด้วย ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเนียมที่จำเป็นต้องทำของคนในสมัยนั้น แม้ในเวลาที่จะขอเลื่อนขั้นก็ต้องเขียนคำขอเป็นบทกวี และเนื่องจากลักษณะของ waka ที่มีแค่ 31 คำ การจะสื่อสารให้โดนใจผู้รับนั้นจึงจำเป็นต้องมีเทคนิคที่ทำให้เกิดความซับซ้อน สื่อความหมายได้มากเกินคำ เทคนิคหลักๆได้แก่ Mitate หรือ โวหารเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นเทคนิคที่มีการนำมาใช้กันเป็นอย่างมาก (ตัดตอนจาก Oooka Makoto , *Nihon shijinsen 7: Tsurayuki* : p .91.)

⁷⁹ 花(hana) : เมื่อกล่าวถึงคำว่า hana หรือดอกไม้ ในสมัยก่อนจะมีความหมายทั้ง 梅の花 (Ume no hana) หรือดอกบ๊วย และ 桜の花 (Sakura no hana) หรือดอกซากุระ แต่ตั้งแต่สมัย Heian ตอนปลายเป็นต้นมาจะมีความหมายถึง ดอกซากุระอย่างเดียว ดอกบ๊วยและดอกซากุระเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิ

⁸⁰ ดูรายละเอียดหน้า 3.

คงให้กลิ่นที่เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมในจุดนี้ว่า Tsurayuki ได้กล่าวตอบโดยเปรียบกลิ่นดอกบ๊วยที่ไม่เปลี่ยนแปลงว่าเหมือนตั้งใจของเขาที่ไม่เปลี่ยนแปลงนั่นเอง บทกวีนี้ได้รับคัดเลือกไว้ในหนังสือรวมบทกวีญี่ปุ่นชื่อ お倉百人一首 (*Okura hyakunin isshu*)⁸¹ บทกวีนี้แสดงให้เห็นถึงกวีทัศนแบบวิสุทธ์ทัศนะในด้านความไม่แน่นอนของใจคน กล่าวถึง "ใจหญิงที่แปรเปลี่ยนง่ายและยากแท้ยังถึง" บทกวีของ Tsurayuki ที่ใช้ความไม่เปลี่ยนแปลงของธรรมชาติมาเปรียบกับความไม่แน่นอนของใจคนในลักษณะนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้บทกวีบทนี้ยังแสดงให้เห็นว่าลักษณะของบทกวีที่เกี่ยวกับฤดูกาลของ Tsurayuki มีความล้าลึกและก่อให้เกิดจินตภาพที่ต่อเนื่องถึงความไม่แน่นอนของใจคน รวมถึงก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจได้ดี เมื่อได้รับบทกวีจาก Tsurayuki แล้ว เจ้าของบ้านได้แต่งบทกวีตอบได้ว่า

貫之集(*Tsurayukishuu*) 791⁸²

花だにもおなじ心に咲くものを植えたる人の心知らない
hana da ni mo onaji kokoro ni saku mono o ue taru hito no kokoro shiranai

Tsurayukishuu บทที่ 791

บุปผายังคงบานและส่งกลิ่น ไม่ผันผินยังเหมือนเดิมอยู่เช่นก่อน
 ใจคนปลูกเป็นเช่นไรไม่แน่นอน จะเหมือนก่อนหรืออย่างไรไม่รู้เลย

⁸¹ お倉百人一首 (*Okura hyakunin isshu*) : หนังสือรวมบทกวีญี่ปุ่น มีทั้งข้อสันนิษฐานที่ว่ารวบรวมโดย 宇都宮頼綱 (Utsunomiya Yoritsuna ค.ศ.1172-1259) นักรบและกวีในสมัย Kamakura ตอนต้น โดยคัดเลือกบทกวีของกวีในรัชสมัยของจักรพรรดิ 天智(Tenji ค.ศ. 626-671) จนถึงรัชสมัยของจักรพรรดิ 順徳 (Juntoku ค.ศ. 1197-1242)จำนวน 100 คน คนละ 1 บท hyakunin แปลว่า 100คน isshu แปลว่า 1 บท ต่อมาในสมัยเอโดะได้กลายเป็นที่รู้จักแพร่หลายในรูปแบบบทกวีที่ใช้เล่นในวันปีใหม่ ซึ่งกลายเป็นวัฒนธรรมการละเล่นอย่างหนึ่งมาจนถึงปัจจุบัน

⁸² Kimura Masanori , *shinchou nihon kotenshuusei Tosanikki Tsurayukishuu* 3ed (Tokyo, shinchousha 1993), p.274.

ความหมายของบทกวีนี้ก็คือ แน่ใจว่าบุปผายังคงบานและส่งกลิ่นไม่แปรเปลี่ยนจากเมื่อก่อนแต่ใจของคนปลูก (Tsurayuki) นั้นสิ ไม่รู้ว่าจะเปลี่ยนแปลงหรือยัง และจากที่ได้กล่าวแล้วในบทกวีข้างต้นว่า Tsurayuki เปรียบกลิ่นดอกบ๊วยที่ไม่เปลี่ยนแปลงดุจตั้งใจที่ไม่แปรเปลี่ยนของเขา ในบทกวีตอบโต้บทนี้ก็เช่นกันผู้วิจัยมีความเห็นว่า เจ้าของบ้านก็ได้เปรียบกลิ่นและการบานของดอกบ๊วยที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงเหมือนตั้งใจของเจ้าของบ้านที่ไม่เปลี่ยนแปลงเช่นกัน เป็นการกล่าวตอบโต้บทกวีของ Tsurayuki ที่ถามว่า ใจเธอเปลี่ยนหรือไม่นั่นเอง

การกล่าวบทกวีได้ตอบในลักษณะนี้ถือเป็นธรรมเนียมในการกล่าวทักทายในสมัยนั้น เป็นการแสดงออกถึงไหวพริบและชั้นเชิงในการแต่งบทกวี

Osawa Masao⁸³ ให้ความเห็นต่อบทกวีนี้ว่า เป็นการใช้ความเปรียบที่เรียบง่ายและกระชับชัดเจนระหว่างจิตใจคนและความสวยงามและความหอมของดอกไม้

นอกจากนี้นักวิชาการหลายท่านสันนิษฐานว่า ลักษณะของบทกวีที่เปรียบเทียบใจคนที่เปลี่ยนแปลงง่าย กับธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลงของ Tsurayuki เช่นนี้ได้แนวคิดมาจากบทกวีจีนที่มีชื่อเสียงของ 劉希夷 (Ryukii)⁸⁴ ที่กล่าวว่า 「年年歲歲花相似たり、歲歲年年人同じからず」 (nennensaisai hana ai nitari, saisainennen hito onaji karazu) มีความหมายว่า “วันเวลาผันผ่านดอกไม้เป็นเช่นเดิม วันเวลาผ่านผันใจคนไม่เหมือนเดิม”

Fujioka Tadaharu⁸⁵ กล่าวว่า

⁸³ Osawa Masao, *Nihon koten bungaku senshuu 7Kokinwakashuu*:p.75.

⁸⁴ 劉希夷(Ryukii ค.ศ.651-679): กวีจีนจากมณฑล Henan

⁸⁵ Fujioka Tadaharu, *Ouchou no kajin* : Ki no Tsurayuki : pp.149-150.

ในกรณีของ Tsurayuki การนำเอาความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของดอกไม้ มาแสดงนั้นก็เหมือนกับการแสดงทัศนะด้านคติธรรมอยู่ลึกๆ การที่ Tsurayuki นำความคิดเกี่ยวกับหลายๆสิ่งที่มีความต่อเนื่องกันมาซ้อนเข้าไปไว้ด้วยกันก่อให้เกิดเป็นบทกวี 1 บทโดยเพิ่มเนื้อหาในด้านความรักเข้าไปเพื่อเพิ่มความมีสีสันให้กับบทกวี และยังนำเทคนิคของบทกวีญี่ปุ่น (waka) และบทกวีจีน (kanshi) มาเป็นหลักประยุกต์ในการแต่งบทกวี เช่นนี้ ถือว่าเป็นเทคนิคที่ฉลาดเฉลียว และเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของ Tsurayuki

จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมา กล่าวได้ว่า Tsurayuki แต่งบทกวีบทที่ 573 นี้โดยใช้ทัศนะที่เป็นกลาง เป็นทัศนะเกี่ยวกับความเป็นจริงของโลกมาแสดงออก โดยเพิ่มแก่นของความรักเข้าไปเพื่อทำให้ภาษามีความสละสลวยมากขึ้น ดังนั้นบทกวีเกี่ยวกับความรักของ Tsurayuki จึงไม่ได้เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกอันเนื่องมาจากความรักอย่างแท้จริง จึงส่งผลต่ออารมณ์ของบทกวีให้รู้สึกถึงความเป็นอนิจจังของชีวิตมากกว่าอารมณ์รักที่ร้อนแรง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกวีลำดับที่ 7

574. 題しらず

見立て (涙)

夢路にも露や置くらむ夜もすがる通へる袖のひちてかはかぬ

Daishirazu

mitate(namida)

*yumeji ni mo tsuyu ya okuramu yomosugara kayoeru sode no hichite
kawakanu*Might dew have settled / on the dream paths I followed / throughout the long
night ?/ My sleeves, drenched before I slept, / even now remain undried.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

ความเปรียบ (น้ำตา)

หนทางฝัน⁸⁶ ที่ผ่านมาทั้งคืนนั้น
ชายแขนเสื้อจึงเปียกโชกชุ่มทวี

ไอ้ทางนั้นมีน้ำค้างลงหรือนี้
อยู่เช่นนี้ไม่มีเหือดแห้งเลย

บทกวีบทนี้ใช้กลวิธีการประพันธ์ ความเปรียบหรืออุปมาอุปมัย (simile)
หรือที่เรียกว่า mitate ในภาษาญี่ปุ่น ซึ่งการใช้ mitate ถือเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว
ของ Tsurayuki ดังที่จะได้กล่าวต่อไปในภายหลัง

ความเปรียบในบทกวีนี้เปรียบ น้ำตาแห่งความคิดถึงคนรักที่เปียกชุ่ม
โชกชายแขนเสื้อ⁸⁷ ในตอนเช้า กับน้ำค้างในความฝัน กล่าวคือ เมื่อตื่นขึ้นมาเห็นชาย
แขนเสื้อเปียกชุ่มโชกจึงคิดไปว่าในความฝันคงจะมีน้ำค้างลงกระมัง จะเห็นได้ว่าในด้ว
บทกวีไม่ได้กล่าวถึงน้ำตาแห่งความคิดถึงคนรักไว้อย่างชัดเจน แต่แสดงออกในลักษณะ
ที่ “กล่าวเป็นนัย” (hint) โดยใช้อุปมาประกอบอื่นในบทกวีช่วยขยายความ ซึ่งก็คือชาย
แขนเสื้อที่เปียกอยู่ชุ่มโชก ไม่แห้ง ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการต่อได้ถึงอารมณ์
รื่องให้ทั้งคืนและใช้ชายแขนเสื้อเช็ดน้ำตาที่ไหลหลังออกมาจนเปียกชุ่มไปหมด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁶ หนทางฝัน หรือ 夢路 (yumeji) : ในที่นี่เป็นศัพท์ในบทกวีญี่ปุ่นที่คนในราชสำนักมักจะนำมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบท
กวีที่เกี่ยวกับความรัก เพื่อนำมาสื่อถึงการพบกันในฝันหรือการฝันถึงคนรัก, หนทางที่จะได้พบกับคนรัก แม้ในความเป็นจริงจะไม่
ได้พบกันก็ตาม

⁸⁷ ดูรายละเอียดหน้า 51- 52. และเนื่องจากว่าชายแขนเสื้อยาว เวลาร้องไห้มักจะทำให้ชายแขนเสื้อช้บน้ำตา

ลักษณะการใช้ภาษาที่ “กล่าวเป็นนัย”เช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สัญลักษณ์⁸⁸ หรือการใช้ความเปรียบเพื่ออธิบายความรู้สึกที่อยู่ในใจต่อธรรมชาติ หรือสิ่งที่มองเห็นเช่นนี้ ถือเป็นลักษณะเด่นของ *Kokinshuu* ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยของ *Man'youshuu* ที่มีการแสดงออกด้วยความเรียบง่ายและตรงไปตรงมา ลักษณะการ “กล่าวเป็นนัย” เช่นนี้ใน *Kokinshuu* เห็นได้ชัดจากลักษณะการจัดแบ่งชนิดของบทกวี กล่าวคือทั้งที่บทกวีนั้นๆถูกจัดอยู่ในบทกวีที่เกี่ยวกับฤดูกาลแต่ในความเป็นจริงกลับกล่าวถึงความรักซึ่งบทกวีในลักษณะเช่นนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก⁸⁹

ต่อไปจะขอกกล่าวถึงการใช้ *mitate* ที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของ *Tsurayuki* ซึ่งจะมองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นเมื่อพิจารณาจากตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁸ สัญลักษณ์ (Symbol) : สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งกำหนดสมมุติให้หมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง สัญลักษณ์ชนิดนี้ในวรรณคดีคือเครื่องหมายแสดงภาพแห่งความรู้สึกนึกคิดในจินตนาการของผู้ประพันธ์ การจะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ก็ต้องเข้าใจสัญลักษณ์ของผู้ประพันธ์ให้ได้เสียก่อน สัญลักษณ์ในแต่ละวัฒนธรรมมักมีความหมายต่างกันแต่ก็มีบางสัญลักษณ์ที่สื่อสารได้หมด (ตัดตอนและเรียบเรียงจาก ดวงมน จิตรจันทน์ , สุนทรียภาพในภาษาไทย , หน้า 134-135.)

⁸⁹ Oooka Makoto ,*Watashi no koten shisen* (Tokyo: Iwanami shoten , 1991), pp.95-97.

ตารางที่ 4 : แสดงจำนวนบทกวีที่มีการใช้ mitate ใน *Kokinshuu* ของกวีที่เป็นผู้ได้รับพระราชโองการให้รวบรวมทั้ง 4

กวี	จำนวนของบทกวีทั้งหมด	จำนวนของบทกวีที่มีการใช้ Mitate	จำนวนของบทกวีที่มีการใช้ Mitate ร่วมกับกลวิธีการประพันธ์ชนิดอื่น
貫之 (Tsurayuki)	1046	128 (12.2)	104 (9.9)
躬恒 (Mitsune)	706	66 (9.3)	47 (6.7)
友則 (Tomonori)	71	8 (11.3)	3 (4.2)
忠岑 (Tadamine)	107	8 (7.5)	4 (3.7)

ที่มา : Hirasawa Ryuunosuke , *Waka bungakuronshuu 2 kokinshuu to sono zengo*:
p.184.

หมายเหตุ* : ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่าที่คิดเป็นเปอร์เซ็นต์เทียบกับจำนวนบทกวีทั้งหมด

จากตารางจะเห็นได้ว่า Tsurayuki เป็นผู้ที่มีการใช้ mitate มากที่สุดในบรรดากวีผู้รวบรวมด้วยกัน

Fujioka Tadaharu⁹⁰ กล่าวว่า mitate ทำให้เห็นลักษณะแห่งการประดิษฐ์คิดค้นและจินตนาการของผู้ใช้ เนื่องจากเป็นการจินตนาการถึงสิ่งที่มองไม่เห็นแล้วแทนที่ด้วยสิ่งอื่นที่ปรากฏอยู่ต่อหน้า ลักษณะการใช้ mitate เช่นนี้ไม่ใช่ลักษณะเฉพาะของ

⁹⁰ Fujioka Tadaharu , *Ouchou no kokin* : Ki no Tsurayuki : pp.124-125.

Tsurayuki ผู้เดียว ยังคงเป็นลักษณะของกวีคนอื่นในสมัย *Kokinshuu* ด้วย แต่ถือได้ว่า Tsurayuki เป็นกวีที่ใช้ *mitate* ที่มีความโดดเด่นอยู่ในระดับแถวหน้า

และเนื่องจาก

โวหารเป็นภาษาที่ช่วยให้เกิดมโนทัศน์หรือจินตภาพได้ชัดเจนหรือกว้างขวางกว่าภาษาที่ตรงไปตรงมา การจะใช้โวหารให้ได้คมคายทำให้เกิดมโนทัศน์ หรือ จินตภาพได้ชัดเจน หรือกว้างขวาง ลึกซึ้งมากน้อยเพียงไร ก็แสดงให้เห็นความกว้างขวาง และลึกซึ้งของภูมิปัญญา และจินตนาการของผู้ใช้เพียงนั้น⁹¹ กวีและนักเขียนที่มีศิลปะในการใช้ภาษา นิยมใช้โวหารในงานของเขาเสมอ⁹²

จึงน่าจะกล่าวได้ว่า Tsurayuki เป็นกวีที่มีความเด่นในด้านศิลปะในการใช้ความเปรียบหรือโวหาร ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้บทกวีบทที่ 574 นี้แสดงอารมณ์ที่เกี่ยวกับความรักออกมาได้ค่อนข้างลึกซึ้ง ก่อให้ผู้อ่านและผู้ฟังเกิดความสะเทือนอารมณ์ได้

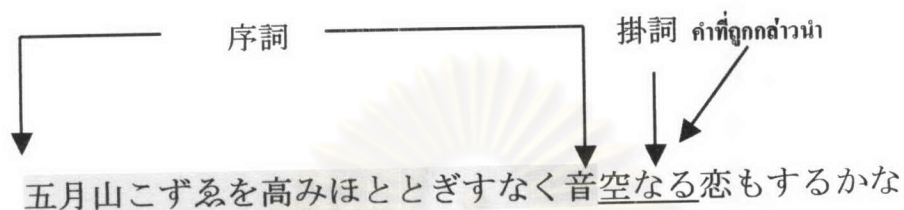
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹¹ วิชา กงกะนันท์, *วรรณคดีศึกษา* (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 39.

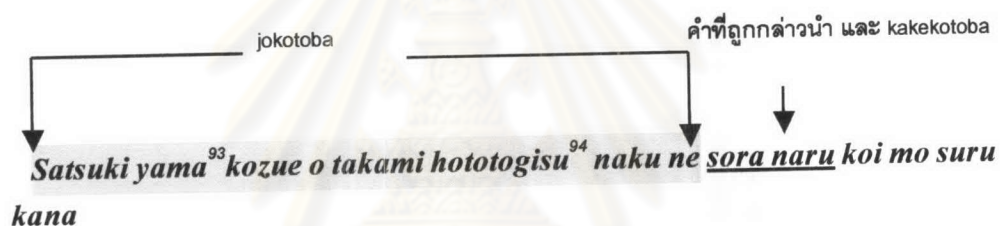
⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

บทกวีลำดับที่ 8

579.題しらず

Daishirazu

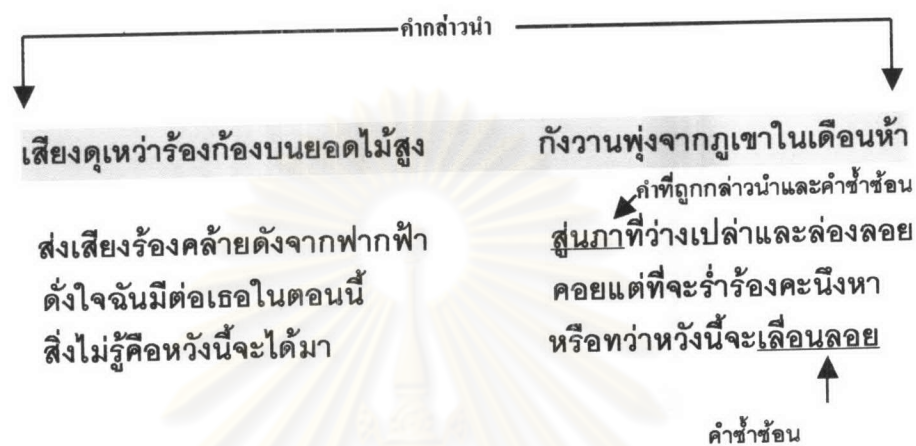

Of hope as empty / as the sky whence come calling / voices of cuckoos / high atop summer hill trees- /such is the love I bear you.

⁹³ 五月山 (Satsuki yama) : 1.คำเรียกย่อของเดือนห้าตามปฏิทินจันทรคติ ซึ่งเป็นฤดูร้อน 2.บางตำราอธิบายว่า เป็นชื่อของภูเขา แต่ความหมายในที่นี้แปลตามคำแปลแรก (Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikai 5 Kokinwakashuu*:p.181.)

⁹⁴ ほととぎす (Hototogisu) : Hototogi คือเสียงร้อง su เป็น คำต่อท้าย (prefix) แสดงความเป็นนก เป็นสายพันธ์เดียวกับนกcuckoo หรือนกดูเหว่า แต่มีขนาดเล็กกว่า อาศัยอยู่ตามโพรงไม้ ไม่ทำรังเป็นของตัวเองแต่จะใช้รังของนก ウグイス (Uguisu) ซึ่งเป็นนกในตระกูลเดียวกับนกกระจอกและมีขนาดเท่ากับนกกระจอกและให้นก Uguisu ฟักไข่รวมไปถึงเลี้ยงดูลูก ให้ มีเสียงร้องที่เป็นเอกลักษณ์ ถือเป็นสัญลักษณ์ของหน้าร้อน และปรากฏในวรรณคดีญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะใน waka

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีนี้มี 2 ประเภทคือ

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือ คำกล่าวนำ โดยส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ ข้อความในสามวรรคแรกคือ Satsuki yama kozue o takami hototogisu naku ne หมายถึง เสียงร้องของนก Hototogisu ที่อยู่บนกิ่งไม้สูงที่ภูเขาตอนเดือนห้า ซึ่งอยู่ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 และ 2 ของบทที่ 1 ว่า เสียงดูเหว้าร้องก้องบนยอดไม้สูง กังวานพุงจากภูเขาในเดือนห้า โดยนำมากล่าวนำคำว่า sora naru ซึ่งมีความหมายในระดับต้นหมายถึง เสียงของนก Hototogisu ที่ร้องก้องฟากฟ้า ซึ่งแปลอยู่ในวรรคที่ 3 ของบทร้อยกรองว่า ส่งเสียงร้องคล้ายดังจากฟากฟ้า และมีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นความหมายหรือสารของบทกวีโดยตรงหมายถึง ความรักที่สูญเปล่าไร้ประโยชน์ เป็นเพียงความเพ้อฝัน ล่องลอย ซึ่งเป็นส่วนที่แปลอยู่ในบทร้อยกรองบทที่ 2 ทั้งหมด ความสัมพันธ์ระหว่างคำกล่าวนำ และคำที่ถูกลำนำในที่นี้ก็คือ เสียงร้องของนก Hototogisu ซึ่งเป็นเสียงร้องที่ฟังดูเจ็บปวดเศร้าสร้อย ผู้คนในสมัยนั้นจึงถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความรักที่แสนเศร้า ให้ภาพพจน์ต่อเนื่องถึงคำที่ถูกลำนำคือคำว่า soranaru ในความหมายระดับลึกว่า ความรักที่สูญเปล่าไร้ประโยชน์ เป็นเพียงความเพ้อฝันล่องลอย ได้เป็นอย่างดี

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท 掛詞 (kakekotoba) หรือ คำซ้ำซ้อน คือคำว่า sora naru ซึ่งมีความหมาย ทั้งในระดับต้นและลึกลงที่กล่าวไปแล้วข้างต้น นี่เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการเล่นคำ หรือ kotoba asobi ซึ่งมีจุดเด่นคือการที่ผู้อ่าน สามารถตีความบทกวีได้อย่างกว้างไกล และลึกซึ้งตามแต่ที่จะตีความหมายของคำพ้องเสียงนั้นๆ ออกมา ถือได้ว่าเป็นกลวิธีที่แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของบทกวีญี่ปุ่นที่จำกัดฉันทลักษณ์ไว้เพียง 31 พยางค์ แต่กลับตีความหมายของบทกวีได้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกลมากกว่า คำ 31 พยางค์ ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว แต่ในบางกรณีอาจมีปัจจัยอื่นๆ เช่น มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภทอื่น หรือถูกจำกัดไว้ด้วยชนบในการแต่งบทกวีที่มีการกำหนดไว้ในสมัยนั้นๆ ก็อาจส่งผลให้บทกวีนั้นแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างไม่ค่อยลึกซึ้ง

ในความคิดเห็นของผู้วิจัย บทกวีบทนี้เต็มไปด้วยลักษณะแห่ง “ชนบ”ของบทกวี⁹⁵ ใน *Kokinshuu* ไม่ว่าจะเป็นการรับและปรับใช้ “คำ” จากยุคก่อนคือ การใช้ Satsukiyama และ Hototogisu ที่มีใช้มาตั้งแต่สมัย *Man'youshuu*⁹⁶ การนำความรู้สึกของตนกล่าวผ่านธรรมชาติ โดยหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวออกมาอย่างตรงๆ เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสามารถตามรูปแบบที่ได้รับการยอมรับในยุค *Kokinshuu*⁹⁷ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ค่านึงและให้ความสำคัญกับรูปแบบ หรือ Kotoba⁹⁸ มากกว่าเนื้อหาหรือ

⁹⁵ เมื่อมีการกำหนดสิ่งต่างๆรับช่วงสืบทอดกันมา สิ่งนั้นก็ระมัดระวัง และศิลปินผู้ทำศิลปะนั้นไม่อาจจะแสดงอะไรซึ่งเป็นของตนเองออกมาได้ หรือไม่อาจจะแสดงความสามารถที่จะสร้างของตนเองได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นศิลปินนั้นก็ตกอยู่ในวงจำกัด เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องประดับอลังการและคำของศิลปินนี้จะอยู่ที่ฝีมือ และการทำงานประณีตมากหรือน้อยเท่านั้น หากช่อกอดเขาออกมาจากจิตใจของตนเองไม่ (พระยาอนุমানราชธน, ศิลปสงเคราะห์ ช้างถึงใน ดวงมณ จิตรจำนงค์, สุนทรียภาพในภาษาไทย, หน้า 43.)

⁹⁶ Kojima Noriyuki and Arai Eizou, *Shinnihon koten bungaku taikai 5 Kokinwakashuu* p:181.

⁹⁷ Ikegami Yasuo, *Kokubungaku nenji betsu bunshuu [chuu ko I]* (November 1981) : 295.

⁹⁸ ลักษณะของบทกวีประกอบด้วย Kokoro และ Kotoba

Kokoro : ความรู้สึกที่แสดงออกมา, เนื้อหาในบทกวี

Kotoba : รูปแบบของบทกวี ซึ่งรวมไปถึงการออกเสียง, ศิลปะการใช้ถ้อยคำ, การใช้ความเปรียบและโครงสร้างของประโยคซึ่งทั้งสองอย่างนี้เปรียบเสมือนปีกซ้ายขวาของนก กล่าวคือจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปไม่ได้ (ibid .,p.290-291.)

ความรู้สึกที่แสดงออกมาในบทกวี หรือ Kokoro อีกทั้งนิยมที่จะไม่ให้มีการแสดงความรู้สึกออกมาทั้งหมดหรือมากจนเกินความจำเป็น⁹⁹ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า Tsurayuki แต่งบทกวีตามแนวลักษณะของ *Kokinshuu* และตามขนบแห่งยุคสมัย เพื่อเป็นการแสดงความสามารถตามที่ยุคสมัยนั้นๆชื่นชม และเพื่อจะได้เป็นที่จดจำในฐานะของกวีผู้ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างสุนทรียภาพของบทกวีตามหลักของ Kokoro และ Kotoba ซึ่งเขียนไว้ใน Kanajo ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลักในการจัดทำ *Kokinshuu* ขึ้นมา

ทั้งหมดที่กล่าวมาอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้บทกวีที่เกี่ยวกับความรักของ Tsurayuki บทที่ 579 นี้มีลักษณะที่แสดงอารมณ์ได้อย่างไม่ลึกลับ และไม่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ นอกเหนือจากนั้นเมื่อพิจารณาคำจำกัดความของคำว่า“ความเป็นเหตุเป็นผล”¹⁰⁰ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า บทกวีบทที่ 579 นี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะแห่ง“ความเป็นเหตุเป็นผล” ได้อย่างค่อนข้างชัดเจน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Kokoro และ Kotoba ถือว่าเป็นหัวใจหลักในการแต่งบทกวีซึ่งประกอบไปด้วยรายละเอียดที่ลึกลับซึ่งอยู่มากมาย แต่ที่ยกมาอ้างในที่นี้เป็นเพียงการแสดงความหมายและหน้าที่โดยคร่าวๆของ Kokoro และ Kotoba เท่านั้น

⁹⁹ Ibid .

¹⁰⁰ ดูรายละเอียดหน้า 17.

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีนี้มี 2 ประเภทคือ

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือคำกล่าวนำ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ ข้อความในสามวรรคแรกคือ Aki no no ni midarete sakeru hana no iro no หมายถึง สีของบุปผาที่ผลิบานอยู่อย่างกระจัดกระจาย ณ พุ่มแห่งฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งได้แปลเป็นบทร้อยกรองวรรคที่ 1 และ 2 ว่า ณ เนินแห่งฤดูใบไม้ร่วงนี้มีบุปผา สีมุกาที่ผลิบานกระจายใสว โดยนำมากล่าวนำคำว่า chigusa ni ซึ่งมีความหมายในระดับต้นหมายถึง สีของดอกไม้ที่ผลิบานอยู่แลดูหลากหลายเกลื่อนกลาดมากมาย แปลเป็นบทร้อยกรองวรรคที่ 3 ว่า แลหลากหลายดาดดาเซเกลื่อนกลาดไป และมีความหมายในระดับลึก ซึ่งเป็นความหมายหรือสารของบทกวีโดยตรงหมายถึง ความคิด¹⁰¹ คำนึงในใจในตอนนีวุ่นวายสับสน คิดไปต่างๆนานา แปลเป็นบทร้อยกรองวรรคที่ 4 ว่า ตั้งใจหวังคำนึงในตอนนี

จากที่ศึกษามาไม่พบว่ามีการทวนซ้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำกล่าวนำ และคำทวนกล่าวนำในบทกวีบทนี้ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า Tsurayuki แต่งบทกวีโดยให้ดอกไม้บานบนพุ่มเขาแห่งฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งเป็นฤดูที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเศร้าหมองมีดหม่น เป็น “การกล่าวเป็นนัย” (suggestion) ถึงความคิดที่ไม่ปลอดโปร่งแจ่มใส เป็นความคิดที่สับสน แสดงให้เห็นถึง “การมีสิ่งต่างๆในใจให้คิดเต็มไปหมด” ในภาษาไทยก็มีคำกล่าวที่ว่า “คิดอะไรร้อยพันอย่าง “ มีความหมายว่า คิดเรื่องต่างๆมากมาย วนเวียนอยู่ในหัว ทั้งนี้การที่ดอกไม้ผลิบานอยู่บนพุ่มแห่งฤดูใบไม้ร่วงก็ให้ภาพพจน์ที่ขัดแย้ง ถือได้ว่าเป็นการใช้กลวิธีแบบ 矛盾 (mujun) หรือการแสดงถึงความขัดกัน(contrast)¹⁰²

¹⁰¹ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องของการรัก (Kojima Noriyuki and Arai Eizou , Shinnihon koten bungaku taikai 5

Kokinwakashuu p:182.)

¹⁰² ความขัดกัน(contrast) : ส่วนประกอบใดๆขององค์ประกอบซึ่งไม่ประสานกันกับส่วนอื่น จึงเป็นข้อบกพร่องทางศิลปะ แต่ก็มีอยู่เหมือนกันที่ใช้เรื่องความไม่เข้ากันลงไปในองค์ประกอบด้วยความจงใจ เพื่อตัดความรู้สึกว่าซ้ำซาก อันเกิดจากมีความประสานกันเรียบเกินไป และใช้เพื่อให้ส่วนอื่นขององค์ประกอบดูเด่นขึ้น การจัดสิ่งที่ตัดกันอย่างตรงกันข้ามให้ประสานกันได้จึงเป็นความประสานที่ทำได้ยากกว่าการจัดองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกันให้ประสานกัน จำเป็นต้องอาศัยความสามารถและความ

ซึ่งถือเป็นกลวิธีการประพันธ์ประเภทหนึ่งที่ Tsurayuki ใช้บ่อย เช่น เห็นดอกซากุระร่วงพลิวปลิวคว้าง มองดูคล้ายคลิ่นอยู่บนท้องฟ้า (*Kokinwakashuu* บทที่ 89), ต้นไม้แตกตาผลิกิ่งก้านใหม่ ถ้าหิมะตกลงมาค้างอยู่คงดูเหมือนดอกไม้บาน (หิมะและดอกไม้เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะมาพร้อมกัน : *Kokinwakashuu* บทที่ 9), เห็นคลิ่นในทะเลดูคล้ายดอกไม้ทำให้นึกไปว่าทะเลก็มีฤดูใบไม้ผลิ (*Tsurayukishuu* บทที่ 205)

ทั้งนี้ กลวิธีการประพันธ์ประเภทนี้ก็คือ *mitate* หรือการใช้ความเปรียบชนิดหนึ่งนั่นเอง เพียงแต่เป็นความเปรียบ ที่อ้างถึงสิ่งที่ไม่เคยมีอยู่จริงซึ่งต้องอาศัยจินตนาการที่ล้ำลึกรวมไปถึงความสามารถและความชำนาญของผู้ประพันธ์ ที่จะทำให้องค์ประกอบโดยรวมของบทกวีประสานกันได้ Masaoka Shiki¹⁰³ ผู้ที่ชื่นชมลักษณะที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมาอย่าง *Man'yōshū* จึงมองว่าบทกวีลักษณะที่ไม่สมจริงเช่นนี้เป็นสิ่งที่ “ไร้สาระ”¹⁰⁴ โดยมองข้ามลักษณะที่เป็นขนบของยุค *Kokinshū* ซึ่งเป็นลักษณะของ “การกล่าวเป็นนัย” เป็นการนำเอาความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายในมาแสดงออกโดยผ่านสิ่งต่างๆที่มองเห็นหรือได้ยิน ไม่แสดงออกโดยตรงซึ่งเป็นลักษณะเด่นของ *Kokinshū* เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า 隱約 (*inyaku*) หรือ 手弱女ぶり (*ta o yame buri*)¹⁰⁵ เป็นลักษณะการพูดง่ายๆแต่ซ่อนความหมายแฝงไว้ ก่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการไปถึงความหมายที่ซ่อนทับอยู่ได้อย่างลุ่มลึกและกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่แสดงออกให้เห็นถึงความฉลาดและไหวพริบของผู้ประพันธ์ รวมไปถึงความสามารถของกวีในการประพันธ์โดยนำสิ่งที่มีลักษณะขัดกันมาทำให้ประสานกันได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ชำนาญของผู้ประพันธ์ที่จะทำให้เป็นความประสานกันอย่างบริบูรณ์ (พระยาอนุนามราชชน , ศิลปสงคราชน , (พระนคร : บรรณาการ , 2525) , หน้า 83-84 , อ้างถึงใน ดวงมณ จิตรจำนงค์ , สุนทรียภาพในภาษาไทย , หน้า 33-35.

¹⁰³ ดูรายละเอียดหน้าที่ 3

¹⁰⁴ Oooka Makoto , *Nihonshijinsen 7 : Tsurayuki* : p. 93.

¹⁰⁵ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikai 5 Kokinwakashuu*:p.182.

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือคำซ้ำซ้อน

โดย Kojima Noriyuki และ Arai Eizou ได้แสดงความเห็นว่า คำว่า 千種に (chigusa ni) มีความหมายได้ 2 ความหมาย โดยความหมายแรกเป็นความหมายของสารระดับต้นคือ สีของดอกไม้ที่มีอยู่มากมายหลากหลาย และความหมายที่ 2 ซึ่งเป็นความหมายระดับลึกและเป็นสารหลักของบทกวีคือ ใจฉันที่สับสนวุ่นวายในเรื่องของความรัก โดยผู้วิจัยได้แปลทั้งสองความหมายไว้ใน บทร้อยกรองวรรคที่ 3 และ 4 ว่า แลหลากหลายดาราตาชเกลื่อนกลาดไป ตั้งในใจหวังคำนึงในตอนนี้

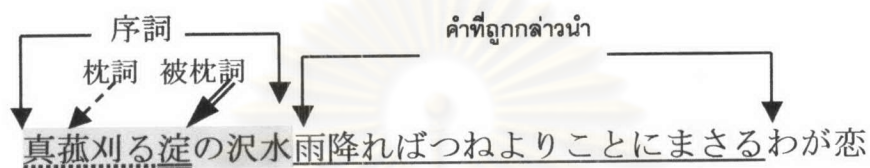
ความหมายของบทกวีนี้ คือ ภายในใจตอนี้สับสนวุ่นวาย เต็มไปด้วยความคิดในเรื่องต่างๆ เหมือนกับ สีของดอกไม้ที่บานอยู่อย่างดาราตาชหลากหลาย ณ ที่แห่งฤดูใบไม้ร่วง

จากทั้งหมดที่กล่าวมา บทกวีบทที่ 583 ของ Tsurayuki บทนี้ จึงเป็นบทกวีที่แสดงออกถึงสิ่งที่อยู่ในใจโดย “การกล่าวเป็นนัย” ซ่อนความหมายแฝงไว้เพื่อก่อให้เกิดจินตนาการ และคิดความหมายได้กว้างไกลและลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะเด่นในยุค *Kokinshuu* ทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงไหวพริบและความฉลาดเฉลียวของกวีตามความนิยมของยุคนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

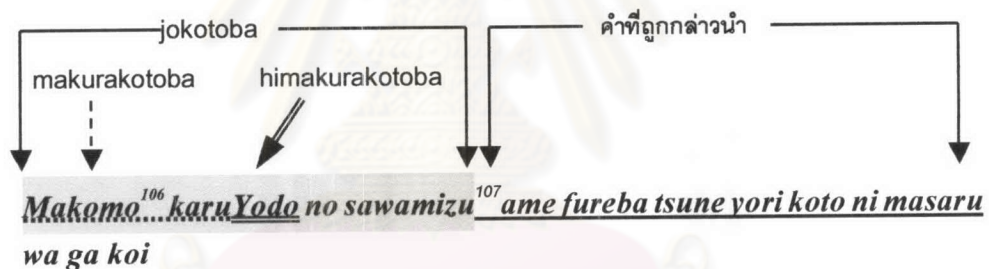
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกลอนลำดับที่ 10

587. 題しらず

Daishirazu

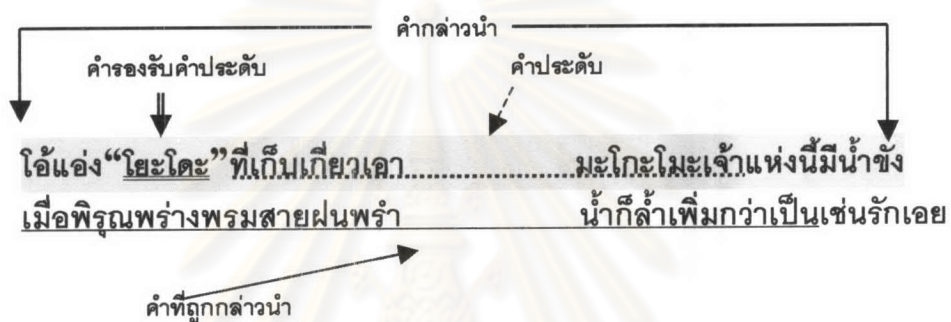

¹⁰⁶ 真菰 (Makomo) หรือ Wild rice : เป็นพืชสายพันธุ์เดียวกับข้าว ลำต้นใหญ่ มีอายุยืนหลายปี ขึ้นเองตามที่ราบลุ่ม มีความสูงประมาณ 1-2 เมตร ใบมีลักษณะเป็นเส้นรียาวสีเขียว ในฤดูใบไม้ร่วงจะให้รวงยาวประมาณ 50 เซนติเมตร ใบสามารถนำมาสานเป็นเสื่อได้ รวงอ่อนๆสามารถนำมารับประทานได้ (Koujien Sed: Iwanami shoten) คำว่า 真 (ma) เป็นคำอุปสรรค (prefix) เพื่อแสดงถึงความงามและความรู้สึกชื่นชม ในที่นี้ผู้วิจัยจึงขอใช้คำว่า เจ้า Makomo หรือ Makomo เจ้า... ในบทหรือขกรองที่แปลไทย ทั้งนี้เพื่อความไพเราะและสัมผัสของบทกวี

¹⁰⁷ 淀の沢水 (Yodo no sawamizu): แอ่ง Yodo ซึ่งมี Makomo ขึ้นอยู่ ปัจจุบันอยู่ในจังหวัด Kyoto เขต 伏見 (Fushimi) คำว่า 沢 (sawa) มีคำแปลในภาษาอังกฤษว่า a marsh ซึ่งแปลว่า ที่ดินต่ำและชื้นที่มีน้ำขังอยู่ตลอด (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, English-Thai Dictionary (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2541), หน้า 541.) ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า แอ่ง ซึ่งแปลว่า ที่ขังน้ำเล็กๆ (มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 17 : หน้า 1130.)

Whenever rain falls / my love for her increases, / rising as rises / swamp
water at Yodo marsh, / where harvesters glean wild rice.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

บทกวีนี้มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ 2 ประเภทคือ

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือคำกล่าวนำ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ข้อความในสามวรรคแรกคือ Makomo karu Yodo no sawamizu มีความหมายว่า แอ่ง Yodo ที่มีน้ำขังอยู่ เป็นที่ที่เก็บเกี่ยวเอา Makomo ซึ่งได้แปลเป็นบทร้อยกรองในวรรคที่ 1 และ 2 ว่า ไฉ่แอ่งโยะโตะที่เก็บเกี่ยวเอามะโกะโมะเง้าแห่งนี้มีน้ำขัง กล่าวนำคำว่า ame fureba tsune yori koto ni masaru หมายความว่า เมื่อฝนตกลงมา(น้ำที่ขังในแอ่ง) ก็จะเพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งได้แปลเป็นบทร้อยกรองไว้ใน วรรคที่ 3 และ 4 หรือบาทที่สองทั้งหมดว่า เมื่อพิรุณพร่างพรอมสายฝนพราว น้ำก็ล้าเพิ่มกว่าเป็นเช่นรักเออย

เกี่ยวกับการใช้ jokotoba นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความเปรียบใน jokotoba มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับคำที่ถูกกล่าวนำ กล่าวคือ เนื่องจาก Yodo เป็นที่ต้ำมีน้ำขัง

เมื่อฝนตกปริมาณน้ำที่ขังอยู่ก็จะเพิ่มมากขึ้น เป็นความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันโดยตรง ดังนั้นเมื่อพุดถึงแอ่ง Yodo ซึ่งเป็นที่เก็บเกี่ยว Makomo ก็สามารถที่จะจินตนาการต่อเนื่องถึงปริมาณน้ำที่จะเพิ่มมากขึ้นในเวลาทีฝนตกได้ทันที

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือคำประดับ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ Makomo karu มีความหมายว่า การเก็บเกี่ยว Makomo นำไปประดับคำว่า Yodo ซึ่งเป็นแอ่งที่มีน้ำท่วมขัง และมีต้น Makomo ขึ้นอยู่ จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เมื่อพุดถึงการเก็บเกี่ยวต้น Makomo ก็สามารถที่จะจินตนาการเกี่ยวเนื่องถึงแอ่ง Yodo ได้

ในส่วนของการเล่น makurakotoba เป็นบทร้อยกรอง เนื่องมาจากปัจจัยด้านความรู้ในการแต่งบทร้อยกรองของผู้วิจัยที่มีไม่เพียงพอ และความแตกต่างด้านไวยากรณ์ของภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย¹⁰⁸ ทำให้ไม่สามารถแต่งบทร้อยกรองโดยให้ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ Makomo karu ซึ่งได้แปลเป็นไทยว่า ที่เก็บเกี่ยวเอามาเกาะมะเจ้า มาวางไว้ที่ตำแหน่งข้างหน้าของ Yodo ซึ่งเป็นคำรองรับคำประดับและได้แปลเป็นภาษาไทยว่า ไอ้แอ่งโยะโตะได้

ตรงจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องจากหน้าที่ของคำประดับคือ ประดับหรือตกแต่งคำนั้นให้ไพเราะสวยงาม รวมทั้งช่วยในการขยายความหมายและทำให้เกิดภาพพจน์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การที่ไม่สามารถคงตำแหน่งของ makurakotoba ให้เป็นไปอย่างถูกต้องในที่นี้ จึงไม่น่าจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของบทกวี เพราะเนื่องจากยังสามารถแสดงให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกันของ makurakotoba และคำรองรับ makurakotoba ได้

¹⁰⁸ ดูรายละเอียดหน้า 6.

อนึ่งจากบทสรุปวิทยานิพนธ์ของยอดสุวรรณค์ อิกุจิ เกี่ยวกับการแปล makurakotoba เป็นภาษาไทยว่า มีบางกรณีที่ไม่อาจแปลความหมายและคงลักษณะเดิมของกลวิธีการประพันธ์ประเภทนี้ได้ใกล้เคียงกับบทกวีในภาษาญี่ปุ่น¹⁰⁹ จึงสามารถนำมาอ้างได้ว่า makurakotoba ทุกคำในบทกวีญี่ปุ่นไม่จำกัดว่าเมื่อแปลเป็นบทร้อยกรองไทยแล้วต้องแปลโดยต้องคงตำแหน่งไว้ข้างหน้าคำรองรับเสมอไป

ความหมายของบทกวีนี้คือ น้ำที่ขังอยู่ที่แอ่ง Yodo ที่ซึ่งเป็นที่เก็บเกี่ยวต้น Makomo เมื่อฝนตกลงมาปริมาณน้ำที่ขังอยู่นั้นก็จะเพิ่มขึ้น ดังเช่นความรักของฉันที่มีต่อเธอ เช่นเดียวกับบทกวีอื่น คือกวีได้แสดงความรู้สึกที่อยู่ภายในใจของตนผ่านทางธรรมชาติ โดยใช้กลวิธีการประพันธ์ทั้ง jokotoba และ makurakotoba ที่ล้วนแล้วแต่มีความเปรียบที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับธรรมชาติ เป็นการแสดงถึงไหวพริบและความเฉลียวฉลาดรวมไปถึงความสามารถในการแต่งบทกวีตามขนบของยุคนั้นของกวี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในคำอธิบายประกอบบทกวีบทที่ 583

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰⁹ ยอดสุวรรณค์ อิกุจิ, “แนวทางการอธิบายกลวิธีการประพันธ์ร้อยกรองใน อิเซะ โนะ นะกะคะริ” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาภาษาญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 225.

บทกวีลำดับที่11

大和に侍りける人に遣はしける

Yamato ni haberikeru hito ni tsukawa shi keru

Sent to someone in Yamato

縁語

คำหลัก

588. 越えぬ間は吉野の山の桜花人づてにのみ聞きわたるかな

engo

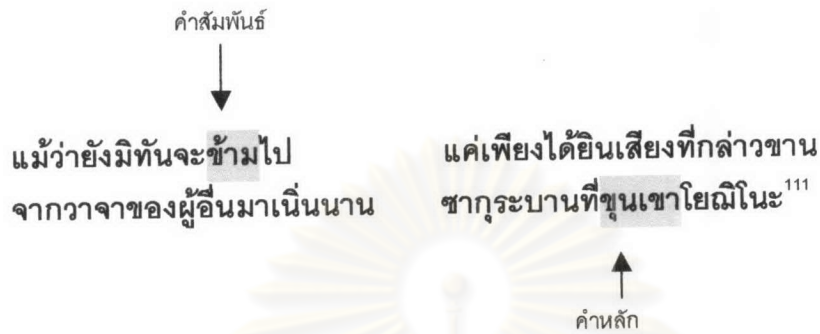
คำหลัก

*koenu ma wa yoshino yama no sakurabana hitozute ni nomi
kikiwataru kana*

Until I go there, / I must continue merely / to hear from others / word of the
cherry blossoms / in the hills of Yoshino.

ส่งให้กับคนที่อยู่ Yamato¹¹⁰

บทกวีนี้มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท 縁語 (engo) หรือ คำสัมผัส โดย คำว่า 越ゆ¹¹² (koyu) ที่หมายถึง ก้าวข้าม นั้นทำหน้าที่เป็นคำสัมผัส หรือคำที่มีความหมายสัมพันธ์กับคำหลักคือ 山 (yama) ซึ่งหมายถึง ภูเขา เนื่องจากคำว่า koyu จะใช้เป็นคำกริยาของคำว่า yama ให้ความหมายตามลักษณะการก้าวข้าม หรือ ข้ามผ่านภูเขา ซึ่งคำทั้งสองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันอยู่ กล่าวคือ เมื่อพูดถึงกริยาคำว่า koyu ก็จะสามารถนึกไปถึงลักษณะของการเดินข้ามภูเขาได้อย่างต่อเนื่องนั่นเอง

ความหมายของบทกวีนี้ก็คือ ในขณะที่ยังไม่ได้ไปถึงเขา Yoshino ได้ยินเพียงเสียงกล่าวขานเกี่ยวกับความงามของซากุระที่บ้านอยู่ที่ภูเขา Yoshino จากคำบอกเล่าของผู้อื่นมาเนิ่นนาน ซึ่งความหมายนี้เป็นเพียงแคความหมายในระดับต้นของบทกวีเท่านั้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹⁰ 大和(Yamato) : เมือง Yamato ปัจจุบันคือบริเวณจังหวัด Nara

¹¹¹ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับ Sakura ที่บทกวีลำดับที่ 3 บท 479.

¹¹² 越ゆ(koyu) : เป็นกริยารูปบอกเล่ามีความหมายว่า ข้าม 越え 越(koenu) ในประโยคเป็นกริยาที่ผันให้อยู่ในรูปปฏิเสธมีความหมายว่า ยังไม่ข้าม

เพราะเมื่ออ่าน **Kotobagaki** หรือบทกล่าวน่า ¹¹³ ที่ว่า“ส่งให้คนที่อยู่ **Yamato**” ก็ทำให้เข้าใจความหมายของบทกวีกระจ่างชัดขึ้นว่า กวีเทียบความงามของ “คน”ที่กวีส่งบทกวีให้ ซึ่งน่าจะเป็นผู้หญิงกับความงามของซากุระที่ภูเขา **Yoshino** การใช้คำว่า 「越えぬまは」 (**koenu ma wa**) ซึ่งมีความหมายว่าในระหว่างที่ยังไม่ทันข้าม (เขตแดน) ไป ทำให้ดูเหมือนกับว่า ยังไม่เคยได้พบกันกับฝ่ายตรงข้ามแม้แต่หนึ่งเดี๋ยว แต่เมื่อพิจารณาจาก **Kotobagaki** ทำให้คิดได้ว่า ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ที่เคยพบ หรือรู้จักกันมาก่อน ดังนั้น **koenu ma** ในที่นี้ จึงน่าจะตีความว่า โอกาสที่จะข้ามไปยัง **Yoshino** นั้นช่างมีน้อยเสียเหลือเกิน ซึ่งเป็นการแสดงอารมณ์เศร้าออกมา และยังทำให้คาดเดาได้ว่า กวีมีความคิดถึงผู้หญิงที่อยู่ ณ ดินแดน **Yamato** และสามารถคาดเดาได้อีกต่อไปว่า เป็นผู้หญิงคนเดียวกันกับที่ **Tsurayuki** แต่งบทกวี **Kokinshuu** บทที่ 42 ¹¹⁴ ให้ ¹¹⁵

โดยทั่วไปแล้วในบทกวีของ **Tsurayuki** ไม่มากนักน้อยจะปรากฏความคิด หรือลักษณะเด่นของ 歌物語 (**Utamonogatari**) หรือนิทาน, นิยายที่มีใจความหลักหรือเนื้อหาสำคัญอยู่ที่บทกวี แฝงอยู่ แต่บทกวีบทนี้แสดงให้เห็นถึงหน้าที่และความสำคัญของ **Kotobagaki** ในบทกวีของ **Tsurayuki** ได้อย่างชัดเจน ¹¹⁶

อีกทั้งการที่ **Tsurayuki** เป็นนักแต่งบทกวีประกอบภาพเขียนบนฉากรู้หรือ

¹¹³ ดูรายละเอียดที่หน้า 42.

¹¹⁴ ดูรายละเอียดหน้า 85.

¹¹⁵ Oooka Makoto , *Nihonshijinsen 7* : *Tsurayuki*:pp.36-37.

¹¹⁶ *Ibid.*,p.39.

屏風歌 (Byoubu uta)¹¹⁷ ที่กล่าวได้ว่ามีความสามารถที่สุดในสมัยนั้น¹¹⁸ กล่าวคือ ความสามารถในการแต่งบทกวีเกี่ยวกับภาพเขียนที่เห็นให้ดูเหมือนเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ดังที่กล่าวไปแล้วในส่วนของคำอธิบายประกอบบทกวีบทที่479 ว่า Kotobagaki มีไว้เพื่อเพิ่มความสมจริงให้กับบทกวีบทนั้นเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่าน มีความรู้สึกร่วมและสามารถจินตนาการได้กว้างไกลมากขึ้น

川村晃生 (Kawamura Teruo)¹¹⁹ กล่าวถึง Kotobagaki ไว้ว่า

เมื่อพิจารณาจากย่อหน้าแรกของ Kanajo ก็พอที่จะทำให้ได้คำตอบส่วนหนึ่งของคำถามที่ว่า เหตุใดความสมจริงประหนึ่งเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ของบทกวีที่แสดงทิวทัศน์เกี่ยวกับฤดูกาล ถึงขึ้นอยู่กับ Kotobagaki ที่อยู่หน้าบทกวี ซึ่งมีดังต่อไปนี้

เมื่อมนุษย์ในโลกนี้ได้ยินได้ฟังสิ่งต่างๆ ก็นำสิ่งนั้นมาแสดงออกโดยกล่าวผ่านสิ่งที่ได้เห็นและได้ยิน ถ้าได้ฟังเสียงร้องของนก Uguisu¹²⁰ ที่อยู่ท่ามกลางหมู่มวลงบุปผา เสียงร้องของกบในธารา แสนใส ก็จะเห็นว่าสิ่งมีชีวิตต่างๆล้วนแล้วแต่ขับบทกวีออกมาทั้งสิ้น

เมื่ออ่านตรงนี้จะเห็นได้ว่า ผู้คนทั้งหลายจะนำความประทับใจที่เกิดขึ้นในบางครั้ง มาถ่ายทอดเป็นถ้อยคำ เช่นเดียวกันกับเสียงร้อง

¹¹⁷ ดูรายละเอียดหน้า 19.

¹¹⁸ Ibid ,p.38.

¹¹⁹ Kawamura Teruo , Kokubungaku kaishaku to kyoushi no kenkyuu Kokinwakashuu 40:39.

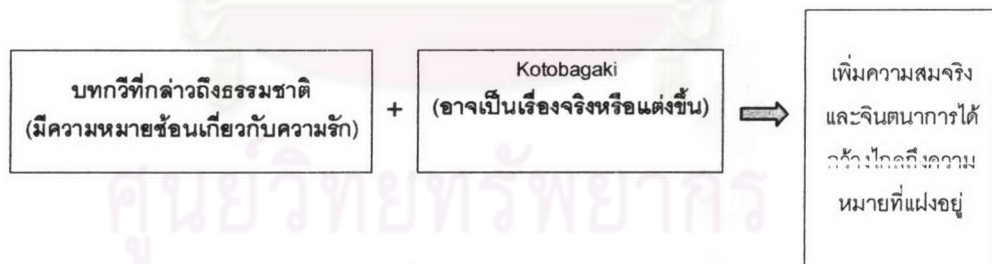
¹²⁰ ดูรายละเอียดหน้า 94.

ของนก Uguisu และบทที่ทำให้คิดไปได้ว่าเป็นบทกวีที่สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นกล่าวออกมานั่นเอง

Kotobagaki มิใช่เป็นเพียงแต่โลกในจินตนาการของภาพเขียนบนฉากกั้นเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำตามเจตนารมณ์ของ **Kanajo** ให้เป็นรูปธรรมขึ้น แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่มีความเกี่ยวพันกับ **waka** ของบรรดากวีทั้งหลาย กล่าวคือ **Kotobagaki** ทำจินตนาการหรือความคิดของกวีให้มีชีวิตชีวา เสมือนหนึ่งเป็นเรื่องจริงในชีวิตประจำวัน โดยทำให้จินตนาการเหล่านั้นกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับบทกวี¹²¹

จากหน้าที่ของ **Kotobagaki** ที่ได้อ้างอิงมาแล้วข้างต้นสามารถทำเป็นแผนภาพเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงหน้าที่ของ **Kotobagaki** ในบทกวี

จากแผนภาพจะเห็นว่า เมื่อมี **Kotobagaki** ก็จะทำให้รู้ความเป็นมาของบทกวี ทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังสามารถจินตนาการความหมายของบทกวีได้ลุ่มลึกกว้างไกลมากขึ้น และถ้าปราศจาก **Kotobagaki** บทกวีก็จะมีลักษณะคลุมเครือ ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเข้าใจความหมายของบทกวีได้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นสาระระดับต้นโดย

¹²¹ Ibid.

อาจมองข้ามความหมายอื่นที่แฝงอยู่ซึ่งถือเป็นสาระระดับลึกหรือความหมายที่แท้จริงของบทกวีได้

Kojima Noriyuki และ Arai Ezou กล่าวว่า Kotobagaki ของบทกวีนี้เป็นการกล่าวเป็นนัยว่าบทกวีบทนี้เป็นบทกวีเกี่ยวกับความรัก¹²²

จากที่ได้กล่าวมาจึงแสดงให้เห็นว่าหน้าที่ของ Kotobagaki ในบทกวีบทนี้คือเพื่อทำให้บทกวีนี้เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก ดังที่เคยกล่าวไว้แล้วในคำอธิบายประกอบบทกวีบทที่ 573 ว่าในบทกวีของ Tsurayuki มักจะเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรักเข้าไป เพื่อเพิ่มความมีสีสันให้กับบทกวี ซึ่งถ้าปราศจาก Kotobagaki แล้วบทกวีบทนี้จะเป็นบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับฤดูกาลซึ่งจะไม่สามารถนำมาจัดเรียงไว้ใน *Kokinshuu* ในเล่มของบทกวีเกี่ยวกับความรักได้

จากเหตุผลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบทกวีบทที่ 588 บทนี้แต่งขึ้นจากการจินตนาการและแต่งเติมของ Tsurayuki ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวพันต่อเนื่องกับการเป็นกวีที่ชื่นชอบในการแต่ง Byoubu uta โดยมีเหตุผลที่เกี่ยวกับการจัดวางบทกวีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งในบทกวีของ Tsurayuki ทั้งหมด 1064 บทเป็น Byoubu uta 539 บท คิดเป็น 50.65% หรือครึ่งหนึ่งของบทกวีทั้งหมด และบทกวีใน *Kokinshuu* ที่นำมาจาก *Tsurayukishuu* เป็น Byoubu uta ถึง 2 ใน 3 ส่วน¹²³ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการจินตนาการและการแต่งบทกวีขึ้นตามขนบ ตลอดจนแสดงถึงลักษณะแห่ง Utamonogatari ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของ Tsurayuki ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะแห่งการมีโลกจินตนาการและการแต่งเติมสูง สามารถนำสิ่งที่เห็นต่อหน้ามาประยุกต์แต่งเป็นบทกวีได้อย่างเหมาะสม นับได้ว่าเป็นวิธีการประพันธ์ที่เฉลียวฉลาดและมีไหวพริบมากวิธีหนึ่ง และเป็นวิธีที่ก่อให้เกิดจินตนาการที่เกี่ยวกับบทกวีได้กว้างไกล ลุ่มลึกมากขึ้น

¹²² Kojima Noriyuki and Arai Eizou , Shinnihon koten bungaku taimei 5 Kokinwakashuu:p.183.

¹²³ Fujioka Tadaharu , Ouchou no kajin 4 Ki no Tsurayuki : p.129.

บทกวีลำดับที่ 12

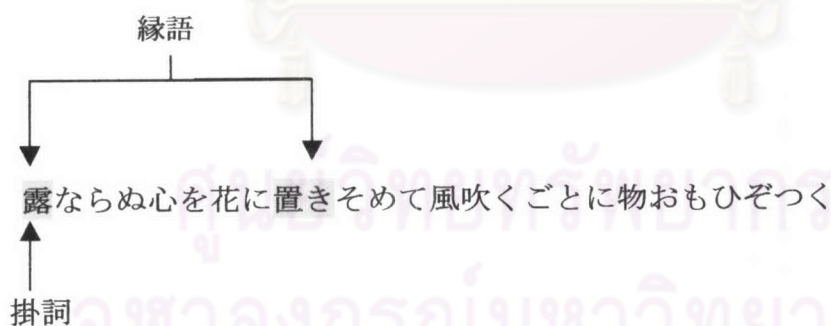
弥生ばかりに、もののたうびける人のもとに、また人まかりつつ消息
すと聞きて、よみて遣はしける

*Yayoi*¹²⁴ *bakari ni, mono no taubikeru hito*¹²⁵ *no moto ni, mata*
*hito*¹²⁶ *makaritsutsu shousoku su to kikite, yomite tsukawashikeru*

Sent around the Third Month to a lady with whom he was intimate, after he had heard that another man was visiting and writing to her

เขียนบทกวีเมื่อราว ๆ เดือนสามให้กับผู้หญิงที่ตนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดด้วย หลังจาก
ที่ได้ยินเสียงล่ำลือมาว่า มีผู้ชายคนอื่นมาที่บ้านของผู้หญิงและเขียนบทกวีให้

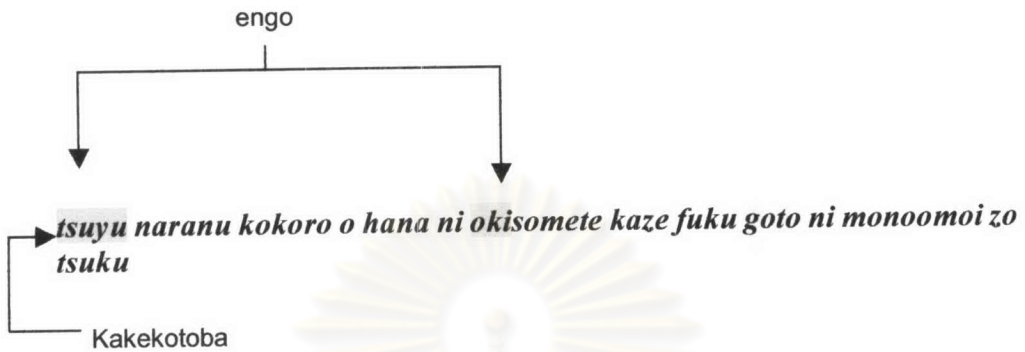
589.

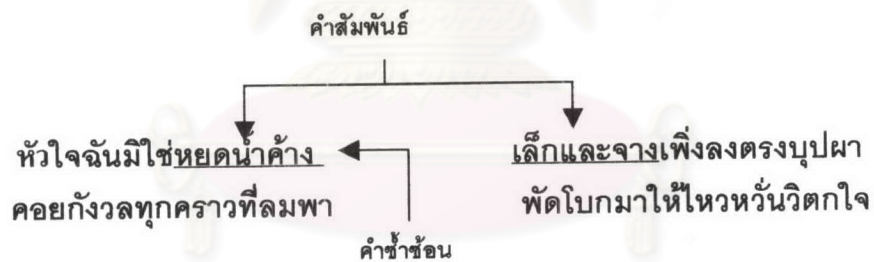
¹²⁴ ชื่อเรียกย่อของเดือนสามตามปฏิทินจันทรคติ

¹²⁵ ในที่นี้หมายถึงผู้หญิงที่ตนมีความสัมพันธ์ด้วย สันนิษฐานว่าน่าจะมีระดับชั้นทางสังคมที่สูงกว่าผู้แต่งเนื่องจากคำว่า 宣 (notau) ซึ่งเพี้ยนเสียงมาจากคำว่า 宣 (notamau) ในวรรณคดีข้างหน้ามีความหมายว่า พุด เป็นคำยกย่องหรือ 尊敬語 (sonkeigo) (Osawa Masao, *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu*:p.246.)

¹²⁶ ในที่นี้หมายถึง ผู้ชายคนอื่นที่มาหาผู้หญิง

My unswerving heart / is not a dewdrop-and yet / every passing breeze / has been fresh cause for alarm / since it settled on the flower.

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีบทนี้ มี 2 ประเภท คือ

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน คือคำว่า 露 (tsuyu) มีความหมายว่าน้ำค้าง ซึ่งมีเสียงซ้ำกับคำว่า 露 (tsuyu) ซึ่งสามารถแปลความหมายซ้อนได้อีกความหมายหนึ่ง คือ เล็กน้อย, บางเบา¹²⁷ ซึ่งได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 2 ว่า เล็กและจาง เนื่องจากลักษณะของน้ำค้างที่เกิดขึ้นในตอนกลางคืนและตอนเช้า แต่ก็จจะระเหยจางหายไปในช่วงเวลาสั้นๆ จึงทำให้สามารถจินตนาการไป

¹²⁷ 露 (tsuyu) : 1. น้ำค้าง 2. ความไม่แน่นอน, ความไม่ยั่งยืน 3. เล็กน้อย, บางเบา (Koujien 5th ed , Iwanami shoten)

ถึงความไม่แน่นอนและความไม่จริงของสิ่งต่างๆได้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในคำอธิบาย ประกอบบทกวีบทที่ 573 ซึ่งในที่นี้กวีต้องการจะแสดงความรู้สึกว่า ความรักของฉันที่มีต่อ เธอ นั้นมีมากมายและจริงจังมั่นคง ต่างจากน้ำค้างที่ไม่มั่นคงและบางเบา

ในที่นี้ผู้วิจัยยังได้แปลคำว่า okisomete ที่มีความหมายว่า (น้ำค้าง) เริ่มลง ซึ่งมีความหมายในระดับลึกกว่า ความรักแรกเริ่ม โดยได้แปลเป็นบทร้อยกรองอยู่ในวรรคที่ 2 ว่า เล็กและจางเพียงหยดลงตรงนุปผา โดยกวีเปรียบผู้หญิงกับดอกไม้¹²⁸ ตามขนบในสมัย นั้น

เกี่ยวกับความหมายที่ซ้อนกันอยู่ ในลักษณะที่แสดงออกโดยผ่านธรรมชาติในบท กวีนี้ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีคำว่า 風 (kaze) ที่มีความหมายในระดับต้นว่า ลม และมีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นความหมายของบทกวีว่า คำเล่าลือ , คำเล่าขาน ซึ่งในที่นี้มีความหมายว่า ทุกครั้งที่ฉันได้ยินคำเล่าลือว่ามีผู้ชายคนอื่นมาหาเธอที่บ้าน ใจก็ หวนไหวดูจดจำน้ำค้างที่ถูกลมพัด กลัวว่าความสัมพันธ์ของเราจะไม่เหมือนเดิม โดยได้ แปลไว้ในบทร้อยกรองในวรรคที่3 และ4 ว่า คอยกังวลทุกคราวที่ลมพา พัดโบกมาให้ไหว หวนวิตกใจ ในจุดนี้ Osawa Masao แสดงความเห็นที่ต่างออกไปว่า kaze หมายถึง การ มาเยือน (ที่บ้านของผู้หญิง) ของชายอื่น¹²⁹

Okumura Tsuneya แสดงความเห็นต่อประโยคในบทกวีที่กล่าวว่า กังวลทุกคราวที่ลมพัดมาว่า เป็นความกังวลสองชนิด คือ กังวลว่า เมื่อลมพัดมา ดอกไม้จะร่วงหล่นหรือไม่ กล่าวคือเปรียบสตรีเป็น ดอกไม้ และกังวลว่าเมื่อได้ยินคำเล่าลือว่ามีชายอื่นมาเยือน เธอจะ เปลี่ยนใจไปหาชายคนนั้นหรือไม่ ความกังวลอีกอย่างคือ กังวลว่าน้ำ ค้างจะร่วงหล่นจากดอกไม้หรือไม่ กล่าวคือกวีเปรียบตัวเองเป็นน้ำ

¹²⁸ การเทียบผู้หญิงกับดอกไม้ แทบจะกลายเป็นสัญลักษณ์สากลที่ใช้และเข้าใจกันอยู่อย่างทั่วไปจนถึงปัจจุบัน เนื่องจาก ลักษณะที่สวยงามและบอบบางของดอกไม้เป็นลักษณะที่ก่อให้เกิดจินตนาการถึงสตรีได้

¹²⁹ Osawa Masao , Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu : p.246

น้ำค้าง เมื่อได้ยินคำเล่าลือว่ามีชายอื่นมาเยือน ก็กังวลว่าตัวเองจะไม่เป็นที่สนใจของเธออีก¹³⁰

2. กลวิธีการประพันธ์ประเภท engo หรือ คำสัมพันธ์ โดยคำว่า 置 < (oku) ซึ่งแปลว่า วาง แต่เนื่องจากในที่นี้เป็นคำกริยาที่ใช้กับ 露 (tsuyu) ที่แปลว่าน้ำค้าง ซึ่งเป็นคำหลัก ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า ลง ซึ่งคำว่า น้ำค้าง กับคำว่า ลง เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กันโดยตรงและไม่ซับซ้อนในด้านความหมาย กล่าวคือ ถ้ากล่าวถึงกริยา ลง ก็จะนึกไปถึง น้ำค้าง แต่ถ้ากล่าวถึงคำกริยา 降る (furu) ที่มีความหมายว่า ตก ก็จะนึกไปถึง ฝน หรือ หิมะมากกว่า

Osawa Masao ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์ประเภท engo ในบทกวีนี้เพิ่มว่า นอกเหนือไปจากคำว่า oku แล้วยังมีคำว่า 花 (hana) ที่แปลว่าดอกไม้ เป็นคำสัมพันธ์ของคำว่า tsuyu อีกด้วย¹³¹ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความสัมพันธ์ของ hana และ tsuyu ยังมีความคลุมเครือ เนื่องจากเมื่อกล่าวถึง hana หรือที่ได้แปลไว้ในบทหรือย่อกรองว่า บุปผา ความคิดต่อเนื่องที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดไว้แค่น้ำค้างเท่านั้น แต่ยังสามารถจินตนาการถึงสิ่งอื่นต่อเนื่องได้อีกมากมาย เช่น ความงามของสตรี , ฤดูใบไม้ผลิ , ความสวยงามสดชื่น เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่ได้แสดงไว้แต่อย่างใดว่า hana ในบทกวีบทนี้เป็นคำสัมพันธ์ของคำว่า tsuyu

ความหมายของบทกวีนี้ก็คือ ใจฉันไม่เหมือนดั่งน้ำค้างที่เพิ่งลงบนดอกไม้ กล่าวคือไม่จางหายไปง่ายและไม่เล็ก (มีใจรักเธออย่างจริงจังและมากมาย) ทุกคราวที่ได้ยินเสียงเล่าลือว่ามีผู้ชายคนอื่นมาหาเธอที่บ้าน ใจฉันก็หวนไหว รวากับน้ำค้างที่โดนลมพัด

¹³⁰ Okumura Tsuneya , *Shinchou nihon koten shuusei Kokinwakashuu* : p.209.

¹³¹ Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* : p.246.

ซึ่งในจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการนำเอา น้ำค้างซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความไม่
 ยั่งยืนและไม่แน่นอนมาเป็นสิ่งที่ขยายความของ ใจที่มั่นคงแน่นอน นั้นเป็นลักษณะ
 mu jun หรือ ความขัดกัน ซึ่งเป็นกลวิธีการประพันธ์ชนิดหนึ่งที่เป็นลักษณะเด่นของ
 Tsurayuki ที่ต้องอาศัยความชำนาญและความสามารถตลอดจนจินตนาการที่ล้ำลึก
 ของผู้ประพันธ์จึงจะทำให้สิ่งที่ขัดกันนั้นประสานกันได้ดี อีกทั้งก่อให้เกิดจินตนาการที่ลึก
 ซึ่งต่อผู้อ่านและผู้ฟัง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในคำอธิบายประกอบบทกวีบทที่ 583

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว บทกวีบทนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ
 Kotobagaki เช่นเดียวกับบทกวีบทที่ 588 กล่าวคือ ถ้าปราศจาก Kotobagaki แล้ว ผู้
 อ่านหรือผู้ฟังจะไม่สามารถทำความเข้าใจกับสารของบทกวีได้อย่างครบถ้วนลึกซึ้งได้ ดัง
 ที่ Osawa Masao กล่าวว่าบทกวีนี้เป็นรูปแบบของบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก โดยถ้าผู้
 รับไม่ใช่คู่รักแล้ว จะไม่สามารถเข้าใจความหมายที่แท้จริงของบทกวีได้¹³²

Oooka Makoto กล่าวว่า ในบทกวีของ Tsurayuki มักจะคำนึงถึงบุรุษที่3
 มากกว่าบุรุษที่1¹³³ กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับผู้อ่านหรือผู้ฟังมากกว่าคำนึงถึงสิ่งที่วิ
 ต้องการสื่อออกมาจริงๆ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่ว่า Kotobagaki ในบทกวีของ
 Tsurayuki ส่วนมากจะมีลักษณะของเรื่องเล่าหรือ Utamonogatari ซึ่งทำให้อ่าน
 เข้าใจความหมายของบทกวีได้ลึกซึ้งและเกิดจินตนาการที่กว้างไกล ก่อให้บทกวีนั้นมี
 ความเป็นเรื่องราว คล้ายกับได้อ่านนิยายรักเรื่องหนึ่งอยู่ บทกวีที่มีลักษณะ
 Utamonogatari เช่นนี้ นับว่าเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของ Tsurayuki ดังที่ได้
 กล่าวถึงไปแล้วในบทกวีที่ 588

จากทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า Tsurayuki แต่งบทกวีขึ้นโดยใช้
 kotobagaki มาแสดงให้เห็นว่าบทกวีนี้เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก รวมไปถึงใช้กลวิธี

¹³² Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* : p.246

¹³³ Oooka Makoto , *Nihonshi jinsen 7 : Tsurayuki*:p.41.

การประพันธ์ประเภท kakekotoba , engo รวมไปถึงการกล่าวเป็นนัย (inyaku) และ ความขัดกัน (mujun)¹³⁴ โดยนำเนื้อหาที่ต้องการบอกกล่าวมาแสดงออกผ่านธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงไหวพริบความฉลาดเฉลียว และความสามารถของกวี ที่สามารถแสดงสิ่งที่ต้องการจะกล่าวออกมาได้โดยอ้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแสดงออกมาตรงๆ และยังทำให้ผู้อ่านสามารถตีความบทกวีได้กว้างไกลลึกซึ้ง ก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจอันสืบเนื่องมาจากอารมณ์ร่วมที่เกิดขึ้นกับบทกวีได้มากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³⁴ ดูรายละเอียดหน้า 99.

บทกลอนลำดับที่13

597. 題しらず

掛詞

わが恋は知らぬ山路にあらなくに迷ふ心ぞわびしかりける

Daishirazu

kakekotoba

wa ga koi wa shiranu yamaji ni aranaku ni mayou kokoro zo wabishikari keru

The love in my heart / is no unfamiliar track / leading through the hills, / and yet it has driven me / into wretched confusion.

ไม่ปรากฏบทกลอนนำ

รักฉันใช่ทางเดินเขาที่ไม่รู้
หนทางรักที่สับสนนั้นก็คง

เคยคุ้นอยู่ยังสับสนวนเวียนหลง
พาฉันหลงสู่ความเศร้าเปลี่ยวเหงาใจ

คำซ้ำซ้อน

บทกลอนนี้ใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือคำซ้ำซ้อน คือคำว่า 迷ふ (mayou) มีความหมายในระดับต้นว่า หลง, สับสน ในหนทาง ทั้งๆที่เป็นทางที่รู้จัก คืออยู่ โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 2 ว่า เคยคุ้นอยู่ยังสับสนวนเวียนหลง และมีความหมายซ้อนอีกความหมายหนึ่งซึ่งเป็นความหมายในระดับลึก หรือเป็นสาระหลักของ

บทกวีคือ สับสนในรัก ไม่รู้ว่ารักของตนจะดำเนินไปเช่นไร โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรอง
วรรคที่ 3 และ 4 ว่า หนทางรักที่สับสนนั้นก็คง พาดันหลงสู่ความเศร้าเปลี่ยวเหงาใจ

โดยกวีใช้ความเปรียบ เปรียบความรู้สึกของคนที่สับสนในความรัก กับคนเดินทาง
ทางที่สับสนในหนทาง แสดงให้เห็นถึงอารมณ์อันสับสนว่าวุ่น ไม่รู้ว่าต่อไปจะเป็นเช่นไร รู้
สึกวิตกกังวล

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นต่อความเปรียบที่ใช้ในบทกวีนี้ว่า เป็นความเปรียบที่สื่อ
ความหมายได้ดี ทำให้สามารถจินตนาการได้ถึงความรู้สึกทุกขใจเวลาที่สับสนในหนทาง ไม่รู้ว่า
ควรไปทางไหนดี กับความทุกขใจเวลาที่สับสนในความรัก ซึ่งทั้งสองอย่างล้วนก่อให้เกิด
เกิดความรู้สึกลังเล กังวล เปล่าเปลี่ยว กล่าวได้ว่าเป็นความเปรียบที่ก่อให้เกิดอารมณ์
สะเทือนใจได้

ความหมายของบทกวีบทนี้คือ หนทางรักนี้ไฉ่ว่าฉันไม่รู้จักดีพอ แต่เหตุไฉนยังคงรู้
สึกสับสน และกังวลได้ ความรู้สึกสับสนที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ฉันรู้สึกเปล่าเปลี่ยวและเศร้ายิ่ง
นัก

บทกวีบทนี้ Tsurayuki ได้ใช้ความเปรียบที่ผู้อ่านจำเป็นต้องทำความเข้าใจใน
ยุคสมัยนั้นด้วย กล่าวคือในสมัยก่อนยังไม่มีพาหนะและเครื่องอำนวยความสะดวกในการ
เดินทางเช่นปัจจุบัน เมื่อจะเดินทางไปทีไหนก็ต้องอาศัยการเดินทางไป หนทางก็ลำบากและ
เปลี่ยว ถ้าเกิดหลงทางหรือสับสนในหนทางก็จะทำให้รู้สึกหวั่นไหว กังวล และเปล่าเปลี่ยว
รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย ซึ่งกวีนำความรู้สึกเช่นนี้มาเปรียบกับ เวลาที่สับสนในรัก ไม่รู้ว่า
จะเป็นเช่นไร ทำให้รู้สึกไม่มั่นคง นับว่าเป็นการใช้ความเปรียบที่ก่อให้เกิดจินตภาพที่ลึกซึ้ง
ชัดเจน

ในความเห็นของผู้วิจัยบทกวีบทนี้ค่อนข้างจะมีความแตกต่างจากบทกวีของ
Tsurayuki บทอื่นๆที่ได้เคยกล่าวถึงมา ถึงแม้จะมีลักษณะแห่งการกล่าวเป็นนัย เป็น

การใช้ความเปรียบแสดงความรู้สึกที่อยู่ในใจผ่านทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มองเห็น ซึ่งก็คือทางเดินเขา แต่ก็ก็เป็นความเปรียบที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในด้านที่เกี่ยวกับความรัก มากกว่าฤดูกาล ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงอารมณ์ที่ค่อนข้างตรง ต่างไปจากบทกวีบทอื่นที่มักจะกล่าวโดยอ้อมดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกวีลำดับที่14

598. 題しらず

枕詞 被枕詞, 掛詞

↓ ↓ ↓
紅のふりいでつつ泣く涙には袂のみこそ色まさりけれ

Daishirazu

makurakotoba himakurakotoba kakukotoba

*kurenai furiidetsutsu naku namida ni wa tamoto nomi koso iro
masarikere*

Only on my sleeve / is the color made deeper / by these blood-red tears,
/shed while I send forth my voice / as safflowers release their dye.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

คำรองรับคำประดับ และคำซ้ำซ้อน คำประดับ คำซ้ำซ้อน
↓ ↓ ↓
ด้งการแตกออกของสีแดงที่ไ้ย้อม ใจทุกซ์ตรอมเปล่งเสียงออกร้องให้
น้ำตาหลังแดงดูจเลือดสีเข้มไหล ฝั่งลึกในชายแขนเสื้อ¹³⁵ แค่นั้นเอย

¹³⁵ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับชายแขนเสื้อได้ที่หน้า 51-52 และหน้า 90.

บทกวีนี้มีกลวิธีการประพันธ์ 2 ประเภทคือ

1.กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือคำประดับ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ 葺の (kurenai¹³⁶ no) มีความหมายว่า สีแดง นำไปประดับคำว่า ぶりいで (furiide) มีความหมายว่าการแตกออกของสีที่ใช้ย้อม โดยแปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 ว่า ดั่งการแตกออกของสีแดงที่ใช้ย้อม

ผู้วิจัยมีความเห็นต่อความสัมพันธ์ของ makurakotoba คือ kurenai no และคำรองรับคำประดับ คือ furiide ในที่นี้ก็คือ เมื่อกล่าวถึง kurenai no ก็ต้องคิดถึงสิ่งที่เกี่ยวกับสีแดง ซึ่งในสมัยนั้นการทำสีมีเพียงวิธีที่ทำมาจากสีธรรมชาติ โดยการนำสีแดงที่ได้จากการคั้นหรือสกัดจากดอกไม้ มาละลายในน้ำ รอให้สีแตกตัวแล้วจึงใส่สิ่งของที่ต้องการย้อมลงไป ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง สีแดง จึงทำให้สามารถคิดต่อเนื่องไปถึงลักษณะการแตกตัวของสีได้นั่นเอง

เช่นเดียวกันกับบทกวีบทที่ 587 เนื่องมาจากปัจจัยในด้านความรู้ในการแต่งบทร้อยกรองของผู้วิจัยที่มีไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถแต่งบทร้อยกรอง โดยให้ส่วนที่ทำหน้าที่เป็น makurakotoba คือ kurenai no ซึ่งได้แปลเป็นไทยว่า สีแดง มาวางไว้ที่ตำแหน่งข้างหน้าของ furiide ซึ่งเป็นคำรองรับ makurakotoba และได้แปลเป็นภาษาไทยว่า การแตกออก ได้

ซึ่งตรงจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องจากหน้าที่ของคำประดับคือ ประดับหรือตกแต่งคำนั้นให้ไพเราะสวยงาม รวมทั้งช่วยในการขยายความหมายและทำให้เกิดภาพพจน์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การที่ไม่สามารถคงตำแหน่งของ makurakotoba ให้เป็นไปอย่าง

¹³⁶ 葺 (beni) :อ่านแบบญี่ปุ่น ได้อีกแบบว่า kurenai หมายถึง การสกัดเอาสีแดงออกจากพืช, คั้นเอาน้ำจากกลีบของดอกไม้ที่ให้สีแดง หรือ นำดอกไม้ให้สีแดงมาปั่นเป็นก้อนแล้วตากให้แห้ง และนำมาละลายน้ำ ใช้ทำเป็นสีผสมอาหาร, สีย้อมผ้า, เครื่องสำอาง เป็นต้น (Koujien 5th ed ,Iwanami shoten)

ถูกต้องในที่นี้ จึงไม่น่าจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของบทกวี เพราะเนื่องจากยังสามารถแสดงให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกันของ makurakotoba และคำรองรับ makurakotoba ได้ หนึ่งจากบทสรุปวิทยานิพนธ์ของยอดสวรงค์ อิกุจิ¹³⁷ เกี่ยวกับการแปล makurakotoba เป็นภาษาไทยว่า makurakotoba ทุกคำในบทกวีญี่ปุ่นไม่จำกัดว่าเมื่อแปลเป็นบทร้อยกรองไทยแล้วต้องแปลโดยต้องคงตำแหน่งไว้ข้างหน้าคำรองรับเสมอไป¹³⁸

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน คือ ふりいで (furiide) มีความหมายที่ถือเป็นความหมายระดับต้นของบทกวี ว่า การแตกตัวออก , การปล่อยออก ซึ่งในที่นี้เป็นการแตกออกของสีแดงที่ใช้ย้อม โดยมีบางส่วนที่เสียงไปซ้ำกับคำว่า (声が) ふりしぼる (koe ga) furishiboru) มีความหมายที่ถือเป็นความหมายซ้อนหรือสารระดับลึกในบทกวีว่า การเปล่งเสียงร้อง ซึ่งในที่นี้ก็คือการร้องไห้ โดยแปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 2 ว่า ใจทุกข์ตรอมเปล่งเสียงออก ร้องไห้

ในความเห็นของผู้วิจัย kakekotoba ในบทกวีนี้ไม่เพียงแต่เป็นคำสองคำที่มีเสียงซ้ำกันและมีความหมายที่แฝงซ้อนต่างกันเท่านั้น แต่ยังมีความเกี่ยวพันกันในด้านของภาพพจน์ อีกด้วย กล่าวคือ ลักษณะของสีที่ใช้ย้อมที่แตกตัวออกในน้ำและค่อยๆ แทรกซึมออกไป ก็สามารถให้ภาพพจน์ที่ต่อเนื่องไปถึง ลักษณะของน้ำตาที่หลั่งออกมา (จากความทุกข์ตรมภายในใจ ร้องจนน้ำตาเป็นสายเลือด) ได้ ดังนั้น kakekotoba ในบทกวีนี้จึงก่อให้เกิดจินตนาการที่ลุ่มลึกมากขึ้น

¹³⁷ ยอดสวรงค์ อิกุจิ, "แนวทางการอธิบายกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรองใน อิเซะ โมะโนะงะตะริ" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาภาษาญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544) , หน้า 225.

¹³⁸ ดูรายละเอียดหน้า105.

ความหมายของบทกวีบทนี้คือ เช่นเดียวกับการแตกออกของสีแดงที่ใช้อยู่ น้ำตาจากการร้องไห้ของฉันทิโหลออกมาเป็นสีแดงด้วยความทุกข์ตรม และสีแดงนั้นก็เป็อนติดเฉพาะชายแขนเสื้อเท่านั้น

Osawa masao ได้อธิบายไว้เกี่ยวกับสีแดง(ของน้ำตา)ที่เป็อนติดเฉพาะชายแขนเสื้อไว้ว่า เป็นการแสดงเป็นนัยว่า ฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ใส่ใจกับความรู้สึกเศร้าโศก ทุกข์ตรม ในครั้งนี้¹³⁹ กล่าวคือ ความเศร้าโศกและทุกข์ตรมนี้มีเพียงฉันผู้เดียวที่รู้

ในบทกวีบทนี้ Tsurayuki ได้นำคำว่า 紅涙 (kurenai namida) มาใช้ โดยเป็นคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาจีน¹⁴⁰ ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมอันเป็นที่นิยมในหมู่ชนชั้นสูงรวมทั้งขุนนางในราชสำนักสมัยนั้น¹⁴¹

kurenai namida ในที่นี้เป็นน้ำตาที่แสดงถึงความโศกเศร้า และเป็นน้ำตาของผู้หญิง¹⁴² นับเป็นความสามารถของTsurayuki ที่ทำให้คำว่า kurenai namida หรือ 血涙 (ketsurui) ที่หมายถึง น้ำตาที่หลั่งออกมามากมายจากความเศร้าโศก แพร่หลายในบทกวีญี่ปุ่น¹⁴³ ซึ่งในภาษาไทยก็มีสำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน คือ ร้องไห้จนน้ำตาเป็นสายเลือด นั่นเอง

ในความเห็นของผู้วิจัยบทกวีนี้ภาพพจน์ของความเปรียบใน makurakotoba คือภาพพจน์ของการแตกตัวของสีแดงที่ใช้อยู่ กับภาพพจน์ใน kakekotoba คือภาพ

¹³⁹ Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu*:p249.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ วัฒนธรรมและวิทยาการของจีนด้านต่างๆได้แพร่เข้ามาในหมู่เกาะญี่ปุ่นตั้งแต่สมัย 弥生 (Yayoi ราว200ปีก่อนคริสตกาล-ค.ศ.250) และได้กลายเป็นวัฒนธรรมสำคัญสำหรับชนชั้นสูงในสังคมญี่ปุ่น (พิพาดา ยังเจริญ , *ประวัติศาสตร์อยุธยา* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539) , หน้า 31.)

¹⁴² Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikai 5 Kokinwakashuu*:p.186.

¹⁴³ Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* :p.249.

พจน์ของความหมายในระดับลึกของคำว่า *furiide* ที่หมายถึง น้ำตาที่เกิดจากการเปล่งเสียงร้องไห้ มาเกี่ยวเนื่องกันอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ เมื่อกกล่าวถึง *kurenai* ที่ทำหน้าที่เป็น *makurakotoba* มีความหมายว่าสีแดง ก็จะทำให้จินตนาการต่อเนื่องไปถึง *furiide* ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำรองรับคำประดับ มีความหมายว่า การแตกตัวในน้ำของสีที่ช้ำย้อม เห็นภาพของสีที่ค่อยๆแทรกซึมกระจายตัวในน้ำ และทำให้เกิดต่อเนื่องไปถึง น้ำตาที่ประหนึ่งว่ากลั่นและซึมออกมาจากหัวใจที่ทุกข์ตรม หม่นหมอง ซึ่งเป็นความหมายในระดับลึกของคำว่า *furiide* ซึ่งทำหน้าที่เป็น *kakekotoba* ได้นั่นเอง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทกวีของ Tsurayuki บทนี้ ใช้ความเปรียบได้ดี ก่อให้เกิดจินตภาพที่ลึกซึ้งต่อเนื่อง และก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ทั้งนี้บทกวีบทนี้ค่อนข้างจะเป็นการแสดงอารมณ์ออกมาโดยตรง ถึงแม้จะมีการใช้ความเปรียบโดยผ่านกลวิธีการประพันธ์ประเภท *makurakotoba* และ *kakekotoba* และมีการกล่าวเป็นนัยในเรื่องของสีแดงจากน้ำตาที่ติดเพียงชายแขนเสื้อ โดยมีความหมายว่า ฝ่ายตรงข้ามไม่ได้รับรู้และรู้สึกทุกข์ไปด้วย แต่ก็มีลักษณะที่คล้ายกับบทกวีที่ 597 กล่าวคือ เป็นบทกวีที่ผู้อ่านหรือผู้ฟังสามารถทราบได้ทันทีว่า บทกวีนี้เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก ซึ่งต่างไปจากบทกวีอื่นๆที่มีการกล่าวเป็นนัยผ่านธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมาแล้วในรายละเอียดของบทกวีที่ 597

อนึ่งผู้วิจัยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำ *kurenai namida* ที่รับมาจากภาษาจีน ซึ่ง Kojima Noriyuki and Arai Eizou¹⁴⁴ กล่าวว่า เป็นน้ำตาของผู้หญิง ดังนั้นบทกวีบทนี้จึงน่าจะกล่าวได้ว่า Tsurayuki ไม่ได้แต่งจากเรื่องราวของตนเอง แต่เป็นการกล่าวถึงบุคคลอื่น และทำให้สามารถคิดได้ว่า เป็นบทกวีที่แต่งขึ้นจากจินตนาการ กล่าวคือไม่ได้เกิดจากเรื่องจริง ซึ่งลักษณะแห่งการแต่งเติม และเล่าเรื่อง หรือลักษณะแห่ง *Utamonogatari* เช่นนี้ถือเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของ Tsurayuki แสดงให้เห็นถึงลักษณะการมีโลกจินตนาการและการแต่งเติมสูง สามารถนำสิ่งที่เห็นหรือคิดมา

¹⁴⁴ Kojima Noriyuki and Arai Eizou , *Shinnihon koten bungaku taikei 5 kokinwakashuu*:p.186.

ประยุกต์แต่งเป็นบทกวีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการประพันธ์ที่เฉลียวฉลาด และมีไหวพริบมากวิธีหนึ่ง และเป็นวิธีที่ก่อให้เกิดจินตนาการที่เกี่ยวกับบทกวีได้กว้างไกล ลุ่มลึกมากขึ้น ดังที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดไปแล้วในบทกวีที่ 588

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกลอนลำดับที่15

599. 題しらず

見立て

白玉と見えし涙も年経れば韓紅に移ろひにけり

Daishirazu

mitate

shiratama to mieshi namida mo toshi fureba karakurenai ni utsuroi nikeri

With the passing years, / their color has been transformed / into Chinese
red- / those tears that might once perhaps / have been taken for white beads.

ไม่ปรากฏทบทกลอนนำ

ความเปรียบเทียบ

ไอน้ำตาที่เคยได้มองเห็น เสมือนเป็นประหนึ่งไข่มุกขาว¹⁴⁵
เมื่อปลิวลงเลยผ่านมานานเนา น้ำตาเจ้ากลายเป็นดังสีแดงจีน¹⁴⁶

บทกลอนนี้ใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท **mitate** หรือ **ความเปรียบเทียบ** และ

¹⁴⁵ สัญลักษณ์แทนน้ำตา

¹⁴⁶ 韓紅 (karakurenai): สีแดงที่ใช้ทำเป็นสีผสมอาหาร, สีย้อมผ้า, เครื่องสำอาง เป็นต้น (ดูรายละเอียดหน้า 121-123) ผลิตจากประเทศจีน ซึ่งในสมัยนั้นสิ่งของที่นำเข้ามาจากประเทศจีนจะถือว่าเป็นของชั้นสูงและทันสมัย ค่อนข้างมีราคาแพง

เป็นความเปรียบประเทภ ที่ใช้ลักษณะของ “ความตรงกันข้าม” หรือ “ความขัดกัน”¹⁴⁷ เพื่อให้บทกวีมีความเด่น และทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความประทับใจมากขึ้น กล่าวคือกวีจงใจใช้สิ่งที่ตัดกันระหว่าง สีของไข่มุกขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนน้ำตากับน้ำตาสีแดงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่เศร้าโศก ซึ่งการใช้ความเปรียบที่มีลักษณะของ “ความตรงกันข้าม” กันนี้ต้องอาศัยความสามารถในการจินตนาการและ ความชำนาญของผู้ประพันธ์ ที่จะทำให้เป็นการประสานกันอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้การเปรียบน้ำตาที่เกิดจากการเผชิญกับความเศร้าโศกทุกข์ตรมมาเป็นเวลานาน และผ่านการร้องไห้ครั้งแล้วครั้งเล่าว่ามีสีแดง ยังคล้ายกับสำนวนในภาษาไทยที่ว่า “ร้องไห้จนน้ำตาเป็นสายเลือด” ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว¹⁴⁸

Osawa Masao กล่าวว่า คำว่า 白玉 (shiratama) ยังเป็นคำที่เล่นเสียงกับคำว่า しばしば (shibashiba) มีความหมายว่า (การร้องไห้) ครั้งแล้วครั้งเล่า¹⁴⁹

ซึ่งลักษณะ “การกล่าวเป็นนัย” เช่นนี้ไม่ว่าจะเป็นการใช้สัญลักษณ์หรือการใช้ความเปรียบเพื่ออธิบายความรู้สึกที่อยู่ในใจโดยไม่กล่าวแสดงออกมาโดยตรง ถือเป็นลักษณะเด่นของ *Kokinshuu* ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในบทกวีบทที่ 574

นอกจากนี้ Tsurayuki ยังได้ทำให้บทกวีนี้แสดงลักษณะที่เป็นชนบของยุคนั้น กล่าวคือ ลักษณะทางวัฒนธรรมจีนที่ได้เคยกล่าวถึงมาแล้ว ให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ในเรื่องของการเปรียบน้ำตาจากความทุกข์ตรม ก็กับการร้องไห้ออกมาเป็นสายเลือด ในลักษณะเช่นนี้ ได้เคยกล่าวถึงมาแล้วในบทกวีรักของ Tsurayuki บทที่ 572 และบทที่ 598 ซึ่งในบทที่ 572 ยังได้กล่าวถึง 唐衣 (karakoromo) หมายถึง อารภรณ์ที่

¹⁴⁷ ดูรายละเอียดที่หน้า 99.

¹⁴⁸ ดูรายละเอียดที่บทกวี 572 และ 598.

¹⁴⁹ Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu*:p.245.

ถือว่ามี ความทันสมัยและหรูหรา มากในสมัย Heian ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่รับมาจากจีนเช่นเดียวกัน

ความหมายของบทกวีบทนี้คือ เมื่อเดือนปีล่วงผ่านไป ความโศกเศร้าขมขื่นที่เกิดจากความรักก็ได้ทำให้น้ำตาเปลี่ยนจากสีขาวเหมือนไข่มุก กลายเป็นสีแดงดังสีข้อมจากจีน กล่าวคือเป็นการเปรียบเทียบว่า ร้องไห้จนน้ำตาเป็นสายเลือด นั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด Tsurayuki แต่งบทกวีบทนี้ โดยใช้ความเปรียบเทียบที่มีลักษณะของ “ความตรงกันข้าม” แสดงถึงความทุกข์ตรมโดย “กล่าวเป็นนัย” ผ่านไข่มุก และ สีแดงที่ใช้ข้อม ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการจินตนาการและความชำนาญของผู้ประพันธ์ที่จะทำให้เป็นการประสานกันอย่างสมบูรณ์ และยังสามารถนำลักษณะทางขนบตามยุคสมัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนมาเป็นส่วนหนึ่งของความเปรียบเทียบ ทำให้จินตนาการของผู้อ่านหรือผู้ฟังในสมัยนั้นกว้างไกลและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความสามารถ ไหวพริบและความฉลาดเฉลียวของกวีได้เป็นอย่างดี

อนึ่งบทกวีบทนี้นับได้ว่าเป็นบทกวีเกี่ยวกับความรักของ Tsurayuki อีกบทหนึ่งที่มีการกล่าวตรง กล่าวคือผู้อ่านหรือผู้ฟังสามารถทราบได้ทันทีว่า บทกวีนี้เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก ถึงแม้จะมีการใช้สัญลักษณ์และความเปรียบเทียบแต่ก็เป็นสัญลักษณ์และความเปรียบเทียบที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในด้านที่เกี่ยวกับความรัก มากกว่าฤดูกาล ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงอารมณ์ที่ค่อนข้างตรง ต่างไปจากบทกวีอื่นที่มักจะไม่แสดงอารมณ์โดยตรง ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในบทกวีที่ 597 และบทกวีที่ 598

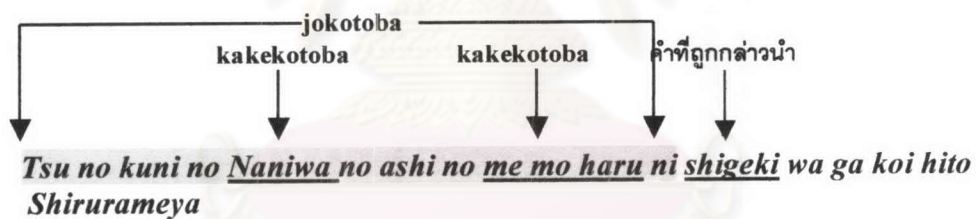
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกวีลำดับที่ 16

604. 題しらず

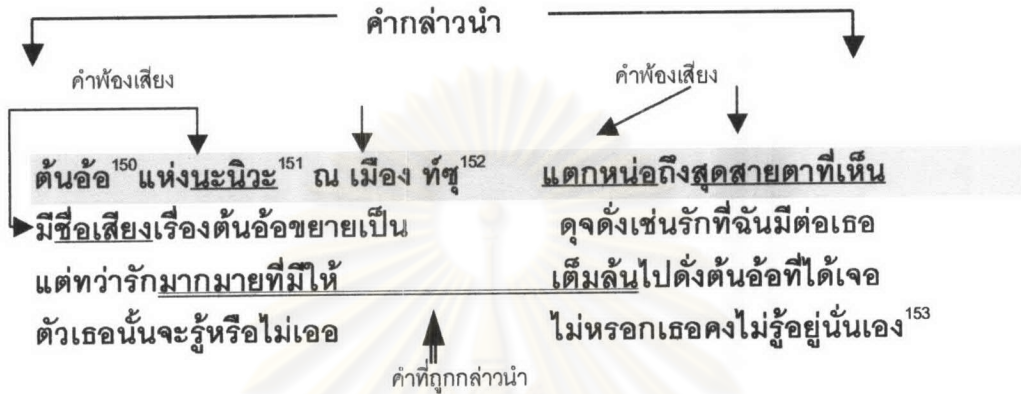
Daishirazu

Do you ever dream / that my yearnings are many / as swelling reed buds / stretching into the distance / at Naniwa in Settsu.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

บทกวีนี้ใช้กลวิธีการประพันธ์ 2 ประเภท

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือ คำกล่าวนำ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ ข้อความใน สามวรรคแรก คือ Tsu no kuni no Naniwa no ashi no me mo haru ni มีความหมายว่า ต้นอ้อแห่งนะนิวะที่เมืองทัซุแตกหน่อออกไปมากมายไกลสุดสายตา ซึ่งได้แปลเป็นบทร้อยกรองในวรรคที่ 1 และ 2 ว่า ต้นอ้อแห่ง

¹⁵⁰ 葦(ashi) : พืชจำพวกช่อหรือ กก ในที่นี้ใช้ความหมายว่า ช่อ

¹⁵¹ 難波 (Naniwa) : 1.เมืองท่าในสมัยHeian ปัจจุบันคือพื้นที่ใกล้ปราสาท Osaka ที่อยู่ในจังหวัดOsaka เป็นที่ที่มีความขึ้นสูง มีพืชจำพวกช่อ หรือ กก ขึ้นอยู่เต็ม 2.ชื่อของบทกวีที่มีชื่อเสียง ใน *Kokinshuu* สันนิษฐานว่าแต่งโดย 王仁 (Wani) ในที่นี้แปลโดยใช้ความหมายที่ 1

¹⁵² 津の国(Tsu no kuni) : เป็นชื่อเรียกย่อของเมืองหนึ่งในสมัยโบราณ ชื่อเต็มคือ 摂津(Settsu) ปัจจุบันมีพื้นที่อยู่ในจังหวัดOsaka

¹⁵³ 人知るらめや (hito shirurameya) : คำว่า ya เป็นคำ 反語 (Hango) คือโวหารแสดงคำถามกึ่งประชดหรือ

A rhetorical question เป็นคำถามที่มีได้หวังคำตอบ ผู้ถามมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ แต่หากจะมีคำตอบคำตอบนั้นก็มักเป็นคำตอบปฏิเสธ (วิชา กงกะนั้นันท์, วรรณคดีศึกษา : หน้า 57 ใช้คำเรียกชื่อของโวหารชนิดนี้ว่า ปฏิปุจฉา) ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้แปลเป็นบทร้อยกรองไว้ใน วรรคที่3 และ4 ของบทที่ 2ว่าตัวเธอนั้นจะรู้หรือไม่เออ ไม่หรอกรเธอคงไม่รู้ผู้นั้นเอง

นะนิวะ ณ เมืองทซุ แรกหน่อถึงสุดสายตาที่เห็น โดยนำมากล่าวนำคำว่า しげき (shigeki) ที่มีความหมายว่า มากมาย , เต็มล้น โดยแปลเป็นบทร้อยกรองในวรรคที่ 1 และ 2 ของบทที่ 2 ว่า แต่ทว่ารักมากมายที่มีให้ เต็มล้น ไปตั้งต้นอ้อที่ได้เจอ

เกี่ยวกับ jokotoba ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความเปรียบใน jokotoba มีความเกี่ยวเนื่องทางด้านภาพพจน์กับคำที่ถูกกล่าวนำ กล่าวคือ เมื่อกกล่าวถึงต้นอ้อที่แตกหน่ออยู่อย่างมากมาย ที่ Naniwa แห่งเมืองTsu ก็ทำให้สามารถจินตนาการไปถึง ปริมาณที่มากมายของต้นอ้อได้

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน ในบทกวีนี้มี kakekotoba อยู่ 2 คำ

2.1 คำว่า 難波 (Naniwa) ซึ่งเป็นชื่อของสถานที่ คือ อ่าว Naniwa ซึ่งเป็นเมืองท่าในสมัย Heian เป็นที่ที่มีพืชจำพวกอ้อ หรือ กก ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีเสียงซ้ำกับคำว่า 名には (nani wa) โดยมีความหมายซ้อนอีกความหมายหนึ่งว่า มีชื่อเสียง¹⁵⁴ สำหรับความหมายในระดับต้นและลึกลง ผู้วิจัยคิดว่า ทั้งสองคำต่างก็มีความหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกับใจความหรือสารหลักของบทกวีเท่ากัน กล่าวคือกวีต้องการที่จะกล่าวถึง ต้นอ้อที่มีชื่อเสียงว่าขึ้นอยู่มากมายที่อ่าว Naniwa มาเปรียบกับความรักที่มีต่อนาง ดังนั้นสิ่งที่กวีต้องการจะกล่าวจึงมีทั้ง สถานที่คือ Naniwa และความมีชื่อเสียงเรื่องต้นอ้อที่ขึ้นอยู่มากมายที่สถานที่แห่งนั้น จึงกล่าวได้ว่า สารทั้งสองมีความสำคัญต่อเนื้อหาของบทกวีเท่ากัน

2.2 คำว่า 芽も張る (me mo haru) มีความหมายในระดับต้นว่า การแตกตา, การแตกหน่อ ของต้นไม้หรือดอกไม้ ซึ่งมีเสียงซ้ำกับวลี 目も遙かへ (me mo

¹⁵⁴ 名には (nani wa) : ในสมัย *Man'yōshū* มักจะกล่าวถึงในฐานะที่เป็นชื่อสถานที่ แต่ในสมัย *Kokinshū* ส่วนใหญ่ ใช้กล่าวเป็นนัย ในความหมายที่ว่า มีชื่อเสียง (Kojima Noriyuki and Arai Eizou, *Shinnihon koten bungaku taikei 5 Kokinwakashū*:p.187.)

haruka ni) มีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นเนื้อหาหรือสารหลักของบทกวีว่า ไกลสุด
 สายตา กล่าวคือ กวีต้องการจะเปรียบเทียบความรักของกวีว่ามีมากมายเช่นเดียวกับต้นอ้อที่
 แตกหน่อออกไปมากมายจนสุดสายตา

จากกลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba ที่ได้กล่าวมาจะเห็นถึง ไหวพริบ
 และความเฉลียวฉลาดของกวี ที่ใช้คำเพียงสองคำแต่ความหมายที่ได้กลับกว้างไกลและ
 ครอบคลุมสิ่งที่กวีต้องการจะสื่อ และยังก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ชัดเจนลึกซึ้งในผู้อ่านและผู้
 ฟังอีกด้วย

ความหมายของบทกวีนี้คือ เธอจะรู้ถึงความรักอันมากมายของฉันที่เปรียบดั่งต้น
 อ้อที่มีชื่อเสียงที่ชื่อว่า Naniwa แห่งเมืองTsuว่าแตกหน่อออกไปมากมายจนสุดสายตาบ้าง
 หรือไม่ ไม่หรอกเธอคงไม่รู้

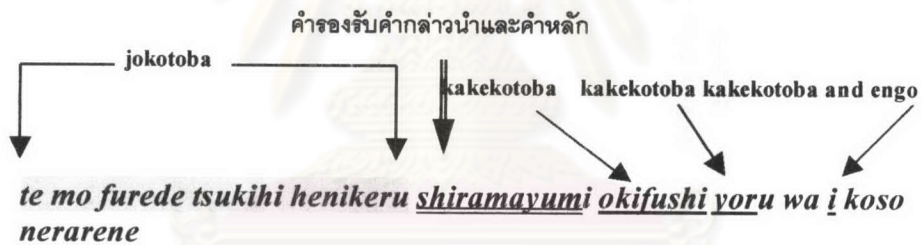
จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทกวีนี้นับเป็นตัวอย่างของบทกวีรัก
 ของ Tsurayuki ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถ , ไหวพริบ และความเฉลียวฉลาดใน
 การใช้กลวิธีการประพันธ์ได้ค่อนข้างชัดเจนบทหนึ่ง กล่าวคือ กวีแสดงความรู้สึกหรือสิ่งที่
 ต้องการจะกล่าวโดยเปรียบเทียบกับธรรมชาติที่มองเห็น ซึ่งถือเป็นขนบที่เห็นชัดในสมัย
Kokinshuu อีกทั้งการใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba และ kakekotoba 2
 ครั้ง ยังเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มจินตนาการของผู้อ่านหรือผู้ฟังให้เห็นภาพพจน์ รวมทั้งเข้าใจ
 ความหมายของบทกวีได้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกลมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลวิธีการ
 ประพันธ์ประเภท kakekotoba ที่มีการใช้คำเพียงแค่ 2 คำ แต่สามารถนำมาอธิบาย
 และขยายสารของบทกวีให้ครอบคลุมได้มากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของบทกวี
 ญี่ปุ่นที่มีเพียง 31 พยางค์แต่กลับมีความหมายที่ลึกซึ้งกว้างไกลเกินกว่านั้น โดยเห็นได้
 จากว่าต้องแปลไว้ในบทหรือยกรองถึงสองบทด้วยกัน จึงกล่าวได้ว่าเป็นความสามารถใน
 การเลือกใช้คำของกวีที่เห็นได้อย่างชัดเจน

บทกวีลำดับที่ 17

605. 題しらず

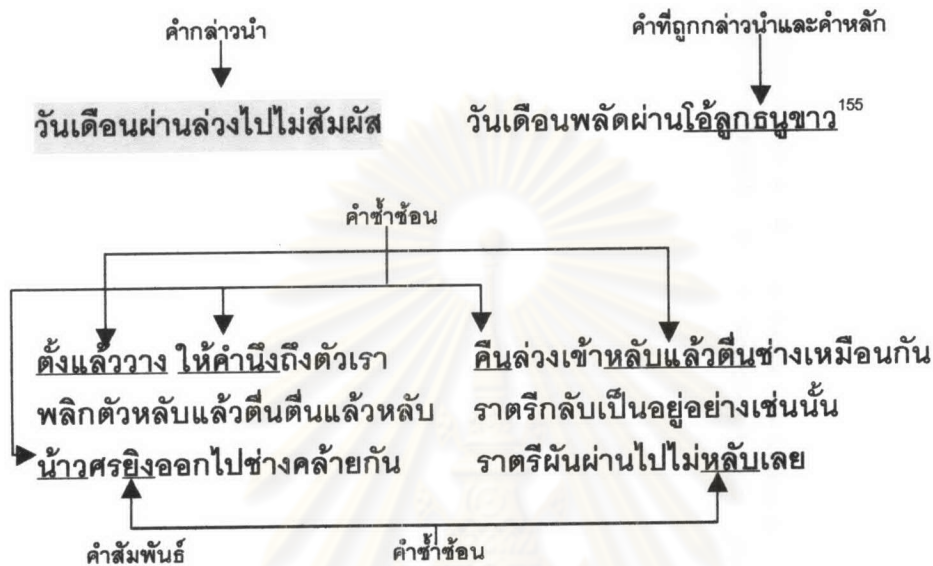
Daishirazu

Sleepless in the night , / I rise and sink down again, / my thoughts lingering /
on the white spindlewood bow , / untouched after all these years.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทวินีมีอยู่ 3 ประเภท

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือ คำกล่าวนำ โดยวรรคที่ทำหน้าที่เป็น jokotoba คือข้อความในสองวรรคแรกได้แก่ te mo furede tsukihi henikeru มีความหมายในระดับต้นว่า (ลูกธนูสีขาว) ที่ไม่ได้รับการแตะต้องมาเป็นเวลานาน และมีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นสารหรือเนื้อหาหลักของบทกวีคือ ตัวฉันที่ไม่ได้รับการสัมผัสจากเธอเลยแม้แต่ครั้งเดียวมาเป็นเวลานานแล้ว โดยแปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 ว่า วันเดือนผ่านล่วงไปไม่สัมผัส นำมากล่าวนำคำว่า 白檀 (shiramayumi) มีความหมายในระดับต้นว่า ลูกธนูสีขาว โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 2 ว่า วันเดือนพลัดผ่านไอลูกธนูขาว และมีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นสารหรือเนื้อหาหลักของบทกวีว่า ตัวฉันที่แอบหลงรักอีกฝ่ายอยู่ข้างเดียวมาเป็นเวลานาน¹⁵⁵ โดย

¹⁵⁵ ลูกธนูสีขาวที่ทำมาจากต้น 檀 (Mayumi) ซึ่งมีเนื้อไม้สีขาว จึงเรียกลูกธนูที่ได้ว่า ลูกธนูสีขาว หรือ 白檀 (shiramayumi)

¹⁵⁶ Okumura Tsuneya Okumura Tsuneya, *Shinchou nihon koten shuusei Kokinwakashuu* : p.213.

เปรียบ ลูกธนูที่ไม่ถูกใช้งานมานานกับการแอบรักข้างเดียวมาเป็นเวลานานโดยที่อีกฝ่ายไม่รู้หรือไม่สนใจซึ่ง ในที่นี้ Okumura Tsuneya¹⁵⁷ กล่าวว่าเป็นการเปรียบกับผู้หญิง

Osawa Masao¹⁵⁸ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ jokotoba ในบทนี้ว่าเป็น jokotoba ชนิด 有心 (Ushin) ซึ่งได้เคยกล่าวถึงรายละเอียดเรื่อง jokotoba ชนิด Ushin ไปแล้วในบทกวีบทที่ 479

2. กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือคำซ้ำซ้อน ในบทกวีนี้มีอยู่ 3 คำด้วยกัน

2.1 คำว่า 起き伏し (okifushi) มีความหมายในระดับต้นหมายถึง ลักษณะของลูกธนูที่ ตั้งและวาง โดยมีเสียงซ้ำกับคำว่า 起き臥し (okifushi) ซึ่งมีความหมายในระดับลึก ซึ่งเป็นสารหรือเนื้อหาของบทกวีที่ซ่อนอยู่ว่า การที่ฉันคิดเรื่อง (ความรัก) ของเราจนฟุ้งซ่านทำให้ออนหลับไม่สนิท หลับๆตื่นๆ ลูกขึ้นนั่งแล้วก็ล้มตัวลงนอน กล่าวคือเป็นการกล่าวถึงความกังวลใจเกี่ยวกับความรัก โดยนำภาพพจน์ของลักษณะการตั้งและวางของธนู ไปเปรียบกับลักษณะการนอนแล้วลุกตื่น ซึ่งได้แปลเป็นบทร้อยกรองไว้ในวรรคที่ 2 และ 3 ของบทที่ 1 ว่า ตั้งแล้ววางให้คำนึงถึงตัวเรา คืบล่วงเข้าหลับแล้วตื่นซ่างเหมือนกัน

2.2 คำว่า 夜 (yoru) มีความหมายในระดับลึกซึ่งถือเป็นสารหรือเนื้อหาของบทกวีหมายถึง กลางคืน โดยมีเสียงที่ซ้ำกับคำว่า 寄る (yoru) ซึ่งมีความหมายซ่อนอยู่อีก 2 ความหมายคือ

2.2.1 หวนคิดคำนึง ซึ่งถือเป็นสารหรือเนื้อหาของบทกวีได้อีกคำหนึ่ง

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Osawa Masao, Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu : p.251.

2.2 เป็นกิริยาที่ใช้กับธนู คือการ **นำ** เป็นความหมายในระดับต้นของ บทกวี ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัย การนำ , การดึงธนู เป็นสิ่งที่ให้ภาพพจน์เหมือนกับ การหวนคิด , การดึงความคิดเราให้คิดถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้ ดังนั้นทั้งสองความหมายนี้จึงมีความเกี่ยวเนื่องด้านภาพพจน์กันอยู่ โดยได้แปลเป็นบทร้อยกรองไว้ในวรรคที่ 3 และ 4 ของบทที่ 1 ไว้ว่า **ตั้งแล้ววางให้ค้ำนั่งถึงตัวเรา คืบล่วงเข้าหับแล้วตื่นช่างเหมือนกัน และให้ความหมายว่า นำ** อยู่ในบทร้อยกรองวรรคที่ 3 ของบทที่ 2 ว่า **นำวศรยิงออกไปช่างคล้ายกัน**

2.3 คำว่า 射(i) มีความหมายในระดับต้นหมายถึง ยิง ซึ่งในที่นี้เป็นกิริยาที่ใช้กับการ “ยิง” ธนู โดยมีเสียงซ้ำกับคำว่า 寝(i) มีความหมายในระดับลึกซึ่งเป็นสารหรือเนื้อหาหลักของบทกวีที่ซ่อนอยู่ว่า การนอน โดยอยู่ในวรรคสุดท้ายของบทกวีคือ i koso nerarene โดยคำว่า nerarene แสดงรูปปฏิเสธในที่นี้ i จึงหมายถึง การนอนไม่ได้ , นอนไม่หลับ โดยแปลอยู่ในบทร้อยกรองวรรคที่ 3 และ 4 ของบทที่ 2 ว่า **นำวศรยิงออกไปช่างคล้ายกัน ราตรีผันผ่านไปไม่หลับเลย**

3.กลวิธีการประพันธ์ประเภท engo หรือ **คำสัมพันธ์** โดยคำว่า 射(i) หมายถึง ยิง (ธนู) ทำหน้าที่เป็นคำสัมพันธ์ หรือคำที่มีความหมายสัมพันธ์กับคำหลัก คือ 白檀(shiramayumi)หมายถึง ลูกธนูสีขาว ซึ่งคำทั้งสองคำนี้มีความหมายสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันโดยตรง กล่าวคือเมื่อกล่าวถึงกิริยา “ยิง” ก็ต้องนึกไปถึง ธนูและลูกธนูนั่นเอง เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มีการผลิตปืน ดังนั้นจึงคงมีแต่ ธนู เท่านั้นที่ใช้กับกิริยา “ยิง”

เมื่อพิจารณาตารางต่อไปนี้จะทำให้สามารถมองเห็นความเกี่ยวเนื่องของกลวิธีการประพันธ์ทั้งหมดในบทกวีนี้ ได้ง่ายขึ้น

ตารางที่ 5 : แสดงความเกี่ยวเนื่องของภาพพจน์ของ 白檀(shiramayumi)และตัวเราใน บทกวีที่ 605

สารระดับต้น	白檀 shiramayumi ที่ไม่ถูกสัมผัส	起き伏し okifushi ตั้ง และวาง	寄る yoru นำว(ศร) การหวนคิด (สารระดับลึก)	射 i ยิง(ธนู)
สารระดับลึก	ตัวเราที่หลงรัก เขาข้างเดียว โดยที่เขาไม่ เหลียวแล	起き臥し okifushi ลุกขึ้นนั่งแล้ว ก็ล้มตัวลง นอน	夜 yoru กลางคืน	寝 i นอน(ไม่หลับ)

จากตารางจะเห็นได้ว่า กวีได้ใช้ ลูกธนูสีขาว หรือ shiramayumi เพียงสิ่งเดียว มาเป็นสิ่งบอกเล่าเรื่องราวทั้งหมดที่กวีต้องการจะสื่อ โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวออกมาโดยตรง อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ให้ภาพพจน์กับความหมายที่ต้องการจะสื่อได้ชัดเจน ลุ่มลึก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วและได้สรุปเป็นตารางข้างต้น

ความหมายของบทกวีนี้คือ เห็นลูกธนูขาวที่ไม่ถูกใช้มาเป็นเวลานาน วางและตั้ง ทำให้หวนคิดไปถึงตัวเองที่ต้องหลับๆตื่นๆในเวลากลางคืน เนื่องมาจากความกังวลใจและการคิดฟุ้งซ่าน(เพราะรักเธออยู่ข้างเดียวโดยที่เธอไม่รู้หรือไม่สนใจ) ธนูต้องนำแล้วยิงข้างเหมือนกับฉันที่หวนคิดถึงเรื่องนี้แล้วก็นอนไม่หลับ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทกวีบทนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถ ,ไหวพริบ และ ความเฉลียวฉลาดของกวีได้ดังนี้

- กลวิธีการประพันธ์ที่ซับซ้อนและสัมฤทธิ์ผล
- มีลักษณะการกล่าวเป็นนัย
- ลักษณะแห่ง Utamonogatari

นับเป็นความสามารถในการแต่งบทกวีได้ตามขนบของยุคสมัย กล่าวคือ “การกล่าวเป็นนัย” โดยการกล่าวผ่านสิ่งที่มองเห็นเพียงสิ่งเดียว แต่ยังคงให้ภาพพจน์ที่ชัดเจน อีกทั้งแสดงให้เห็นความสามารถ, ไหวพริบ และความเฉลียวฉลาดในการเลือกใช้คำที่ซับซ้อนในกลวิธีการประพันธ์ของกวี ทำให้บทกวีมีความลุ่มลึกและให้ความหมายที่กว้างไกลมากขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็น ลักษณะแห่งการแต่งเติมและเล่าเรื่อง หรือ ลักษณะแห่ง Utamonogatari ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของ Tsurayuki แสดงให้เห็นถึงลักษณะการมีโลกจินตนาการและการแต่งเติมสูง สามารถนำสิ่งที่เห็นหรือคิดมาประยุกต์แต่งเป็นบทกวีได้อย่างเหมาะสม ก่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการที่เกี่ยวกับบทกวีได้กว้างไกล ลุ่มลึกมากขึ้น ดังที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดไปแล้วในบทกวีที่ 588, 589 และบทที่ 598

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกวีลำดับที่ 18

606. 題しらず

掛詞

掛詞

人知れぬ思ひのみこそわびしけれわが嘆きをば我のみぞ知る

Daishirazu

kakekotoba

kakekotoba

Hito shirenu omohi nomi koso wabishikere waga nageki oba ware nomi zo shiru

I regret only / that you should be unaware / of my burning love , / for now it is
I alone / who know of my misery.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

บทกวีบทนี้ใช้กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน
ได้แก่คำว่า

1. 思ひ (omohi) ที่มีความหมายว่า ความคิดถึง ซึ่งเป็นสารระดับลึกหรือเนื้อหาหลักของบทกวี ซึ่งมีบางส่วนของเสียงไปซ้ำกับคำว่า 火 (hi) ที่มีความหมายว่า ไฟ ซึ่งเป็นความหมายที่มาช่วยขยายความ โดยเป็นการเปรียบเทียบความคิดถึงคะนิงหาที่ทำให้ใจอยู่ไม่เป็นสุข กระทบกระวายเป็นรอนรน ซึ่งในภาษาไทยก็มีคำที่ใช้ในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ว่า "ไฟรัก" เป็นการกล่าวเปรียบแสดงให้เห็นว่า เมื่อยามตกอยู่ในห้วงรัก ใจก็จะรอนรน ไม่ว่าจะเนื่องจาก "การอยากเห็นหน้าคนรัก" "การกังวลและรอคอยให้คนรักมาหา" หรือแม้แต่ความทุกข์ทรมานเมื่อรู้ว่าคนรักเปลี่ยนไป ซึ่งล้วนแล้วแต่ให้ภาพพจน์ของ "การอยู่ไม่เป็นสุข" ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำมาเปรียบกับการถูกไฟลน หรือไฟสุ่มซึ่งให้ภาพพจน์ที่ปราศจากความสงบนั่นเอง

2. 嘆き (nageki) ที่มีความหมายว่า ความทุกข์ตรมเศร้าโศก ซึ่งเป็นสารระดับลึกหรือเนื้อหาหลักของบทกวีซึ่งมีเสียงที่ไปซ้ำกับคำว่า 投げ木 (nageki)¹⁵⁹ ที่มีความหมายว่า พิน , หรือไม้ที่ให้เป็นเชื้อเพลิง โดยเป็นการเปรียบเทียบว่าใจที่โดนไฟ

¹⁵⁹ Ibid ., P.251.

แห่งความคิดถึงแผดเผาฉันเหมือนดั่งฟืนที่ถูกโยนเข้ากองไฟ แล้วถูกไหม้เผาผลาญ
กล่าวคือ ความคิดถึงที่เกิดขึ้นทำให้เศร้าโศกทุกข์ตรมเป็นอย่างมากนั่นเอง

คำ kakekotoba ในบทนี้ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะที่ซ้ำเสียงและซ้อนความหมาย
อยู่ก็ตาม แต่คำหรือสารที่ปรากฏในบทก็คือทั้ง 思ひ (omohi) และ 嘆き (nageki)
ซึ่งมีความหมายดังที่กล่าวมาแล้วว่า ความคิดคะนึงหา และความโศกเศร้าทุกข์ตรม
ล้วนแล้วแต่เป็นสาระระดับลึกในบทกวีแล้วทั้งสิ้น ตรงข้ามกับความหมายของคำที่มา
ซ้อนคือ 火 (hi) และ 投げ木 (nageki) โดยมีความหมายดังที่กล่าวมาแล้วว่า ไฟ
(แห่งความคิดถึง) และ ฟืน (ที่ถูกไฟเผาผลาญ) ที่เป็นสารในระดับต้นเพียงแต่นำมา
ทำหน้าที่เป็นความเปรียบเพื่อขยายความของสารในระดับลึก เพื่อให้ภาพพจน์ของ
บทกวีปรากฏชัดเจนขึ้นเท่านั้น

ความหมายของบทกวีนี้คือ ความคิดถึงที่ฉันมีต่อเธอ แต่เธอไม่รับรู้ฉัน เหมือนดั่ง
กับไฟที่เผาผลาญทำให้ฉันไม่เป็นสุข และยังเธอไม่ได้รับรู้หรือไม่นำพากับความคิดถึง
ของฉันที่มีต่อเธอเท่าใด ใจฉันก็ยังเศร้าโศกทุกข์ตรมมากขึ้นเท่านั้น

บทกวีนี้มีความเด่นจากการใช้ความเปรียบที่เกิดจากการเล่นคำ ทำให้ผู้ฟังหรือผู้
อ่านสามารถจินตนาการได้ชัดเจนและลุ่มลึกยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้บทกวีมีความน่าสนใจ
และมีมิติ ไม่ราบเรียบจนเกิดความรู้สึกน่าเบื่อ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทกวีนี้มีลักษณะของ การเล่นคำ ซึ่งนับเป็นความ
สามารถของกวีในการเลือกใช้คำที่มีเสียงซ้ำกันแต่มีความหมายที่สามารถนำไปขยาย
สารในบทกวีเพื่อให้ได้ใจความเช่นที่กวีต้องการสื่อ โดยที่ยังคงรูปแบบฉันทลักษณ์ของ
บทกวีญี่ปุ่นที่มีเพียง 31 พยางค์ได้ แต่สามารถก่อให้เกิดจินตนาการที่กว้างไกลและให้
ภาพพจน์ที่ชัดเจนมากขึ้น

อนึ่งบทกวีบทนี้นับได้ว่าเป็นบทกวีเกี่ยวกับความรักของ Tsurayuki อีกบทหนึ่งที่มีการกล่าวตรง เช่นเดียวกับบทกวีที่ 597 บทกวีที่ 598 และบทกวีที่ 599 โดยที่ผู้อ่านหรือผู้ฟังสามารถทราบได้ทันทีว่า บทกวีนี้เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก ซึ่งต่างไปจากบทกวีเกี่ยวกับความรักบทอื่นที่มีการกล่าวเป็นนัยผ่านธรรมชาติหรือสิ่งที่มองเห็น จนบางครั้งทำให้คิดไปได้ว่าเป็นบทกวีที่เกี่ยวกับฤดูกาล ทั้งที่ในความเป็นจริงเป็นบทกวีที่กล่าวถึงความรัก ถึงแม้จะมีการใช้ความเปรียบซึ่งเป็นลักษณะเด่นของ *Kokinshuu* ให้เห็น แต่ก็เป็นการเปรียบที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในด้านที่เกี่ยวกับความรัก มากกว่าฤดูกาล ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงอารมณ์ที่ค่อนข้างตรง ต่างไปจากบทกวีบทอื่นที่มักจะกล่าวโดยอ้อมดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทวิปทีนี้มี 2 ประเภท

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือ คำกล่าวนำ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ข้อความใน วรรคที่ 3 และ 4 คือ ashihiki no yama yori tsuki no มีความหมายว่า พระจันทร์ (เคลื่อนออก) จากแนวสันเขา ซึ่งได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 3 ว่า ตั้งจันทรจากสันเขาเคลื่อนออกไป โดยนำมากล่าวนำคำว่า idete มีความหมายว่า เคลื่อนออก ซึ่งได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 4 ว่า มุ่งคลาไคลจากนิवासไปหาเอย

เกี่ยวกับการใช้ jokotoba นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความเปรียบใน jokotoba มีความเกี่ยวเนื่องกับคำที่ถูกกล่าวนำ กล่าวคือ เมื่อกล่าวถึงลักษณะของพระจันทร์ที่เคลื่อนจากสันเขา ก็จะสามารถติดต่อเนื่องไปถึงกิริยา การเคลื่อนออก ซึ่งช่วยขยายความด้านภาพพจน์ของ การที่ฉันกำลังมุ่งออกจากที่พำนักเพื่อไปหาเธอ โดยคำว่า 忍ぶ (shinobu) ในที่นี้มีสามความหมาย¹⁶¹ ความหมายแรกหมายถึง ความอดทนอดกลั้น ความหมายที่สองหมายถึง การหลบซ่อน , การแอบซ่อน ความหมายที่สามหมายถึง การหลบจากสายตาผู้คน ดังนั้นภาพพจน์ของพระจันทร์ที่มีแนวเขาบังอยู่คล้ายกับการหลบซ่อนตัวและค่อยๆเคลื่อนออกมาในตอนกลางคืน จึงสามารถให้ภาพ

¹⁶¹ Koujien 5th ed Iwanami shoten.

พจน์ที่ต่อเนื่องกับการที่ฉันซึ่งพยายามจะอดทนไม่ไปหาเธอ โดยการหลบอยู่แต่ในที่พำนัก แต่ด้วยความคิดถึงมากจนทนไม่ไหวจึงต้องมุ่งออกจากที่พำนักเพื่อไปหาเธอในตอนกลางคืน ซึ่งเท่ากับว่า ความเปรียบใน jokotoba นี้ขยายความหมายทั้งสองส่วนแรก และส่วนหลังของบทกวี ให้เกิดความต่อเนื่องกันอย่างชัดเจนและลุ่มลึกมากขึ้น

2. กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือ คำประดับ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ ashihiki no ซึ่งในที่นี้มีความหมายว่า สันเขา นำไปประดับคำว่า yama ซึ่งมีความหมายว่า ภูเขา ซึ่งคำ makurakotoba ในที่นี้มีที่มาไม่ชัดเจนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ความหมายของบทกวีนี้คือ ตัวฉันซึ่งพยายามจะอดทนไม่ไปหาเธอโดยหลบอยู่แต่ในที่พำนัก แต่ความคิดถึงนั้นมีมากจนทนไม่ไหว จึงต้องมุ่งออกจากที่พำนักเพื่อไปหาเธอในเวลากลางคืน เช่นเดียวกับการที่พระจันทร์เคลื่อนออกจากแนวสันเขาไป

ในบทกวีบทนี้จะเห็นความสามารถในการเลือกใช้คำของกวีได้ดังนี้คือ

ตารางที่ 6 แสดงความเกี่ยวเนื่องทางความหมายของคำที่ใช้ในบทกวีที่ 633

shinobu	ashihiki no yama yori tsuki no idete
<ul style="list-style-type: none"> - อดทน (ที่จะไม่ไปหาเธอ) - หลบอยู่แต่ในบ้าน - แอบไปหาเธอโดยไม่ให้ใครเห็น 	<ul style="list-style-type: none"> - ฉันมุ่งไปหาเธอจากที่พำนักที่ฉันได้หลบอยู่ - เช่นเดียวกับพระจันทร์ที่เคลื่อนออกจากสันเขาในตอนกลางคืน

จากตาราง จะเห็นได้ว่ากวีเลือกใช้คำเพียงแค่คำว่า *shinobu* และวรรคที่ว่า *ashihiki no yama yori tsuki no idete* ก็สามารถให้ความหมายของบทกวี ทั้งบทได้อย่างครอบคลุม ลุ่มลึก ให้เกิดภาพพจน์ที่ชัดเจน และทำให้บทกวีดูมีคุณค่ามากขึ้น

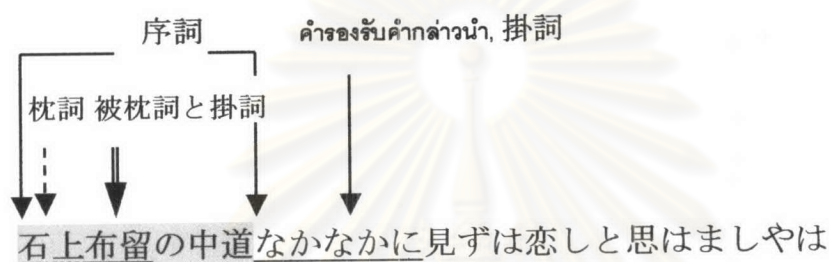

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

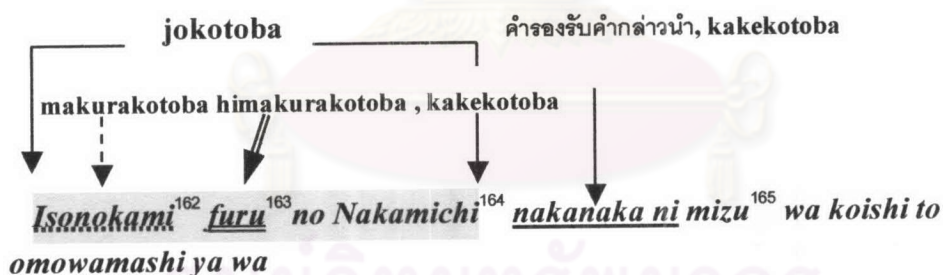
恋四 (Koi yon):รักชั้นที่ 4

บทกวีลำดับที่ 20

679. 題しらず

Daishirazu

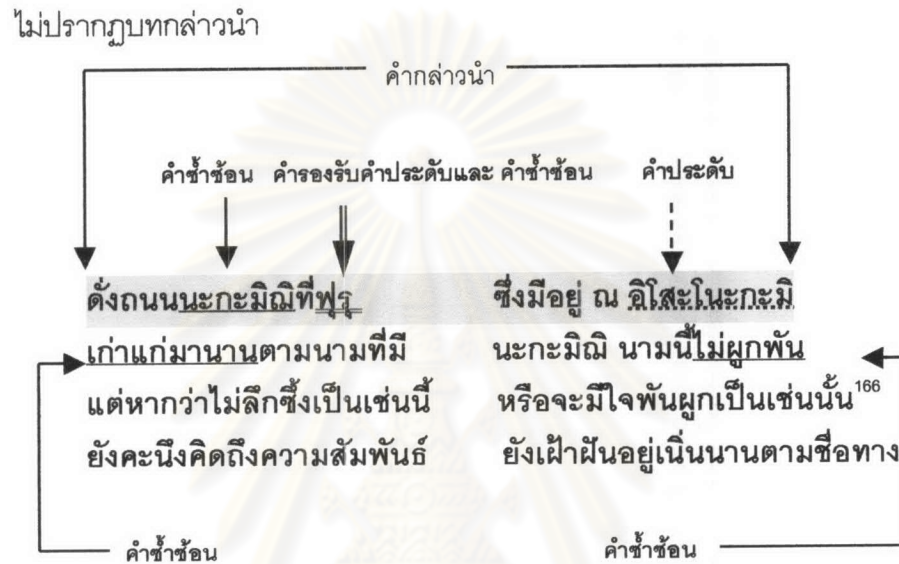
¹⁶² ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่เขต 天理 (Tenri) จังหวัด 奈良 (Nara) เป็นที่ตั้งของศาลเจ้า Isonokami ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่คอยดูแลปกป้องให้บ้านเมืองสงบสุข

¹⁶³ เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของ Isonokami ในสมัยโบราณ

¹⁶⁴ ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน สันนิษฐานว่าเป็นถนนที่ผ่านศาลเจ้า Isonokami

¹⁶⁵ 見ゆ (miyu) ในภาษาญี่ปุ่นโบราณมีความหมายดังนี้ 1. 見える (mieru)=มองเห็น 2. 見られる (mirareru)=ถูกเห็น 3. 見慣れる (minareru)=เห็นจนชินตา 4. 会う (au)=พบ, เผชิญหน้า 5. 見ることができる (miru koto ga dekiru)=มีโอกาสพบ 6. 見せる, 見られるように振舞う (miseru, mirareru you ni furumau) = ทำให้เห็น 7. 現れる,

Were we still strangers , / I would not long so for you / with longing long as /
the ancient middle passage / through Isonokami furu.

กลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีนี้มี 3 ประเภท

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือ คำกล่าวนำ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ข้อความในวรรคที่ 1 และ 2 คือ Isonokami furu no Nakamichi มีความหมายว่า ถนนนะกะมิที่ฟูรุแห่ง อิโสะโนะกะมิ ซึ่งได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 และ 2 ของบทที่ 1 ว่า ตั้งถนนนะกะมิที่ฟูรุ ซึ่งมีอยู่ ณ อิโสะโนะ

来る (arawareru, kuru) = ปรากฏ, มา 8. 思われる、感じられる (omowareru, kanjirareru) = คิด, รู้สึก 9. 女性が結婚する、妻になる (josei ga kekkon suru), (tsuma ni naru) = การแต่งงาน, การเป็นภรรยา ในที่นี้ใช้ในความหมายที่ 9 หมายถึงการมีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง โดยที่ 見ず (mizu) เป็นกริยารูปปฏิเสธ หมายถึง " ถ้าไม่ผูกพันลึกซึ้ง" (Kogo jiten 8th ed. (Tokyo, Obunsha, 1996), p.1145)

¹⁶⁶ 思はましやは (omowamashi ya wa) : เป็นลักษณะของคำถามกึ่งประชด หรือ A rhetorical question เช่นเดียวกับบทกวีที่ 604.

กะมิ โดยนำมากล่าวนำคำว่า nakanaka ni มีความหมายว่า ไม่เต็มที่ไม่ลึกซึ้ง ซึ่งได้แปลไว้ในบทหรือยกทรงวรรคที่ 4 ของบทที่ 1 ว่า นะกะมิฉิ นามนี้ไม่ผูกพัน

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคำ jokotoba และคำที่ถูกกล่าวนำในที่นี้ เป็นการซ้ำเสียงและเล่นความหมายระหว่างคำที่อยู่ส่วนท้ายของ jokotoba คือ Nakamichi และ คำว่า nakanaka ni ทำให้บทกวีมีความไพเราะ และมีความลื่นไหลด้านเสียง ก่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความประทับใจยิ่งขึ้น

2.กลวิธีการประพันธ์ประเภท Makurakotoba หรือ คำประดับ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ 石上 (Isonokami) มีความหมาย เป็นชื่อสถานที่ นำไปประดับคำว่า 布留 (Furu) มีความหมายเป็นชื่อสถานที่เช่นเดียวกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างคำทั้งสองก็คือต่างก็เป็นสถานที่ที่อยู่ในบริเวณเดียวกันดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั่นเอง

และเช่นเดียวกับบทกวีที่ 587 และ 598 เนื่องมาจากปัจจัยในด้านความรู้ในการแต่งบทหรือยกทรงของผู้วิจัยที่มีไม่เพียงพอ และลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาไทย และ ภาษาญี่ปุ่นที่ต่างกันทำให้ไม่สามารถแต่งบทหรือยกทรงโดยให้ส่วนที่ทำหน้าที่เป็น makurakotoba มาวางไว้ที่ตำแหน่งข้างหน้าของคำรองรับ makurakotoba ได้ แต่ก็ได้เคยกล่าวไปแล้วว่าการที่ไม่สามารถคงตำแหน่งของ makurakotoba ให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามบทกวีญี่ปุ่น ในที่นี้ ไม่น่าจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของบทกวี เพราะเนื่องจากยังสามารถแสดงให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกันของ makurakotoba และคำรองรับ makurakotoba ได้

3.กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือคำซ้ำซ้อน ซึ่งในบทกวีนี้มีอยู่ 2 คำด้วยกันดังนี้

3.1 คำว่า 布留 (Furu) มีความหมายในระดับต้นหมายถึง ชื่อของสถานที่ โดยมีเสียงซ้ำกับคำว่า 古 (furu) มีความหมายในระดับลึก ซึ่งเป็นสารหลักของบทกวี ซ่อนอยู่ว่า เก่าแก่ โดยในที่นี้กล่าวถึง ถนนระกะมิฉิมิที่ฟูรุแห่ง อิโสะระกะมิ ว่าเป็นสถานที่ที่เก่าแก่และมีมานาน และยังเป็นการกล่าวเป็นนัยถึงความสัมพันธ์ของทั้งสอง คนว่ารู้จักกันมานานแล้ว โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 3 ของบทที่ 1 ว่า เก่าแก่ มานานตามนามที่มี

3.2 คำว่า 中道 (Nakamichi) มีความหมายในระดับต้นหมายถึง ชื่อของสถานที่ โดยมีเสียงบางส่วนซ้ำกับคำว่า なかなか (nakanaka) มีความหมายในระดับลึก ซึ่งเป็นสารหลักของบทกวีซ่อนอยู่ว่า ไม่ผูกพันลึกซึ้ง โดยในที่นี้เป็นประโยคคำถามกึ่งประชด หรือ Rhetorical question หมายถึง ถ้าไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งแล้ว (คงไม่รักไม่คิดถึงขนาดนี้) โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 4 ของบทที่ 1 ว่า ระกะมิฉิมิ นามนี้ไม่ผูกพัน

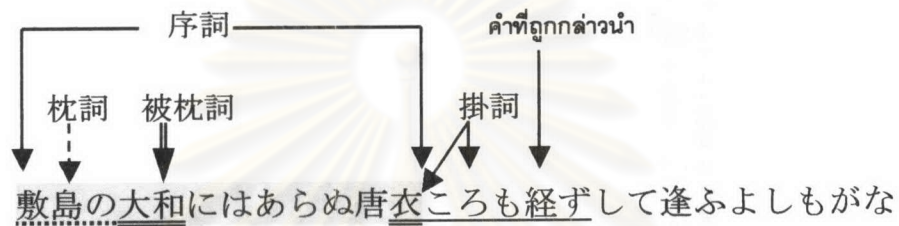
ความหมายของบทกวีนี้ก็คือ ถ้าเราไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและผูกพัน มาเนิ่นนานเช่นเดียวกับชื่อของถนนแล้วแล้ว ฉันคงไม่รักเธอมากขนาดนี้

การนำเอาชื่อสถานที่มาใช้เป็นลักษณะของการซ้ำเสียงและเล่นความหมาย ทำให้บทกวีมีความไพเราะ ราบรื่น และก่อให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม กล่าวได้ว่าเกิดจินตภาพที่สนุกสนานยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะการนำชื่อสถานที่ หรือสิ่งที่ได้พบเห็นมาเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่อยู่ในใจ และแต่งออกมาเป็นบทกวีเช่นนี้ คล้ายกับลักษณะของ "นิราศ" ของไทยนั่นเอง

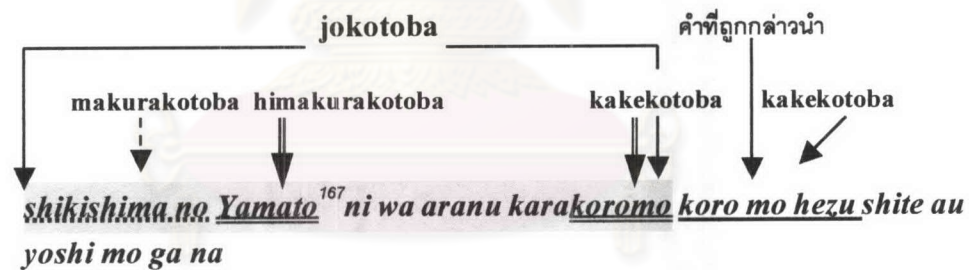
อนึ่ง การนำเอาชื่อของสถานที่หรือสิ่งที่ได้เห็นมาเชื่อมโยงเข้ากับความคิดที่อยู่ในใจ และสามารถกล่าวออกมาเป็นบทกวีได้เช่นนี้ ถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการจินตนาการ และการแต่งเติม หรือลักษณะแห่ง Utamonogatari ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของ Tsurayuki ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว

บทกวีลำดับที่ 21

697. 題しらず

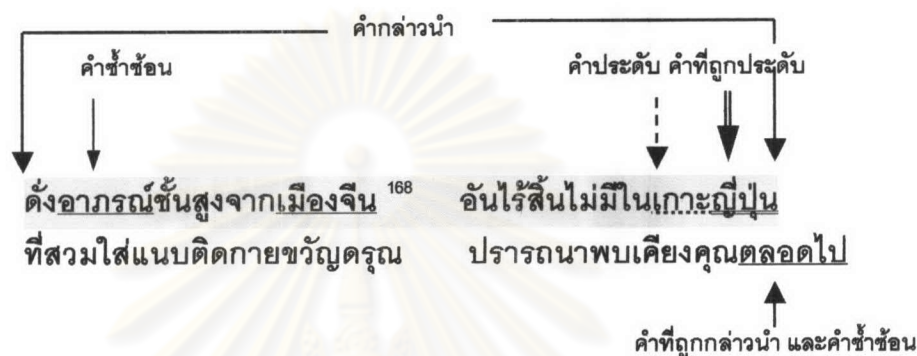
Daishirazu

I long far away / to meet you as constantly / as in far Cathay / people dress
in gorgeous robes / foreign to Yamato 's isles .

¹⁶⁷ 1.จังหวัด 奈良 (Nara) ในปัจจุบัน 2. ประเทศญี่ปุ่น ในที่นี้แปลโดยใช้ความหมายที่2 (Osawa Masao , *Nihon koten bungaku senshuu 7 Kokinwakashuu* : p.277.)

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

บทกวีบทนี้มีกลวิธีการประพันธ์ 3 ประเภท

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba หรือคำกล่าวนำ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำกล่าวนำได้แก่ข้อความในสามวรรคแรกคือ Shikishima no Yamato ni wa aranu karakoromo มีความหมายว่า อาภรณ์ชั้นสูงจากเมืองจีน ที่ไม่มีในเกาะญี่ปุ่น โดยแปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 และ 2 ว่า ตั้งอาภรณ์ชั้นสูงจากเมืองจีน อันไร้สิ้นไม่มีในเกาะญี่ปุ่น นำมากล่าวนำคำว่า ころも絛す (koro mo hezu) มีความหมายว่า เวลาที่เปลี่ยนแปลงผัน , เวลาที่หยุดนิ่ง ซึ่งมีเสียงบางส่วนไปพ้องกับคำว่า 唐衣 (karakoromo) ที่อยู่ส่วนท้ายของ jokotoba ก่อให้เกิดความไพเราะในด้านของเสียงขึ้น ดังที่จะได้กล่าวในส่วนของกลวิธีการประพันธ์แบบ kakekotoba ต่อไป

2. กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือ คำประดับ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ Shikishima no มีความหมายว่า เกาะ (คำนาม) นำไปประดับคำว่า Yamato มีความหมายว่า ประเทศญี่ปุ่น โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 2 ว่า อันไร้สิ้นไม่มีในเกาะญี่ปุ่น จากความหมายดังที่กล่าวมา จะเห็นถึงความ

¹⁶⁸ รายละเอียดดูบทกวีที่ 572 และ 598.

สัมพันธ์ของคำประดับและคำรองรับคำประดับได้ดังนี้คือ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะที่เป็นเกาะ เมื่อพุดถึงเกาะ คนสมัยนั้นก็จะมีถึงประเทศของตนเองคือญี่ปุ่นได้ทันที

3.กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน คือคำว่า 唐衣 (karakoromo) มีความหมายว่า อาภรณ์ชั้นสูงจากเมืองจีน โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 ว่า ดั่งอาภรณ์ชั้นสูงจากเมืองจีน ซึ่งมีเสียงบางส่วนไปซ้ำกับคำว่า ころも経ず (koro mo hezu) ซึ่งมีความหมายว่า เวลาที่เปลี่ยนแปลงผัน โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 4 ว่า ปรารถนาพบเคียงคุณตลอดไป กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba ในที่นี้แสดงลักษณะของการซ้ำเสียงและเล่นความหมาย ทำให้บทกวีมีความไพเราะ ราบรื่น ก่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความประทับใจยิ่งขึ้น

ความหมายของบทกวีนี้คือ ฉันปรารถนาที่จะได้อยู่เคียงคู่กับเธอดุจดั่งอาภรณ์ชั้นสูงจากประเทศจีน (karakoromo) ที่เธอสวมใส่อยู่ตลอดไป (koro mo hezu)

โดยกวีกล่าวเปรียบเทียบความรู้สึกตนเองกับอาภรณ์ที่ฝ่ายตรงข้ามสวมใส่ เชื่อมโยงไปถึงธรรมชาติ คือ ลักษณะของประเทศญี่ปุ่น โดยกล่าวผ่านกลวิธีการประพันธ์ประเภท jokotoba และ makurakotoba

จากทั้งหมดที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่า กลวิธีการประพันธ์ทั้ง 3 ประเภทในบทกวีบทนี้ ได้ทำหน้าที่ขยายความหมายซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถจินตนาการได้อย่างต่อเนื่อง ลุ่มลึก และกว้างไกล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้บทกวีมีคุณค่ายิ่งขึ้น

นอกจากนี้คำว่า 唐衣 (karakoromo) ที่ปรากฏอยู่ในบทกวีนี้ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางชนบทที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน ซึ่งได้เคยกล่าวถึงมาแล้วในบทกวีบทที่ 572 , 598 , 599 อีกด้วย

บทกวีลำดับที่ 22

729. 題知らず

色もなき心を人に染めしより移ろはむとは思ほえなくに

Daishirazu

iro mo naki kokoro o hito ni someshi yori utsurowamu to wa omoenaku ni

Ever since the day / when I dyed with your color / my spotless white heart, /
it has been unthinkable / that my love might ever fade.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

ใจหัวใจอันไร้ซึ่งสีส่น

ตั้งแต่นั้นที่เธอได้ย้อมสี

ไม่เคยคิดจะแปรเปลี่ยนไม่เคยมี

คงเช่นนี้ไม่จางหายคลายสีเอย

บทกวีบทนี้ไม่ได้ใช้กลวิธีการประพันธ์หลักประเภทใด แต่มีการใช้ความเปรียบ
และเพื่อให้เห็นลักษณะของความเปรียบในบทกวีได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงจะขอลอดความ
เปรียบออกมาเป็นร้อยแก้วดังนี้

1. 色もなき心(iro mo naki kokoro) แปลว่า หัวใจอันไร้สีส่น โดยเปรียบ
หัวใจของกวีที่ไม่เคยรักใคร่มาก่อน กับ หัวใจที่ยังบริสุทธิ์ไร้สีส่น

2. 人に染めしより (hito ni someshi yori) แปลว่า ตั้งแต่ที่ถูกเธอย้อมสี โดยเปรียบ การที่ฉันรักเธอ กับหัวใจอันบริสุทธิ์ของฉันที่ถูกเธอย้อมสี

3. 移ろはむとは思ほえなくに (utsurowamu to wa omoenaku ni) แปลว่า ไม่เคยคิดว่าสีจะจางหายหรือตกไป โดยเปรียบ การที่ฉันไม่เคยคิดจะเปลี่ยนใจไปจากเธอ กับ การที่ไม่เคยคิดว่าสี (ที่เธอย้อมให้ฉัน) จะซีดจางหายไปแต่อย่างไร

ความหมายโดยรวมของบทกวีนี้ก็คือ ใจฉันซึ่งไม่เคยรักใคร่มาก่อน ตั้งแต่ที่ได้รักเธอแล้วก็ไม่เคยคิดว่าจะคลายรัก หรือเปลี่ยนใจไปจากเธอได้เลย

จะเห็นได้ว่าบทกวีบทนี้มีลักษณะของความเปรียบที่คล้ายกับบทกวีบทที่ 597 , 598 , 599 และ 606 กล่าวคือ ค่อนข้างจะเป็นการกล่าวตรง และเป็นการใช้ความเปรียบที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในด้านที่เกี่ยวกับความรักมากกว่าฤดูกาล ถือว่าเป็นการแสดงอารมณ์ที่ค่อนข้างตรง ต่างไปจากบทกวีที่เกี่ยวกับความรักบทอื่นที่มักกล่าวโดยอ้อม ดังที่เคยได้กล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทกวีลำดับที่ 23

734. 題知らず

古へになほたちかえる心かな恋しきことにもの忘れせで

Daishirazu

*inishie ni nao tachikaeru kokoro ka na koishiki koto ni monowasure
sede*

Despite everything , / I find my heart going back / to earlier days, / still
too much in love with you / to be able to forget.

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

ไอ้อุราหวนคะนึ่งถึงหนหลัง	เรื่องรักยังคงไม่ลืมเลือนได้
เรื่องราวในอดีตยังฝังใจ	จะอย่างไรยังคงยากที่จะลืม

บทกวีบทนี้ไม่มีกลวิธีการประพันธ์หลักประเภทใด

ความหมายของบทกวีนี้คือ หวนคิดถึงเรื่องราวของความรักแต่หนหลัง เรื่องราว
ในอดีตยังฝังใจ ไม่อาจลืมเลือนลงได้

เป็นการแสดงความรู้สึกอย่างลึกซึ้งซึ่งว่า ใจคนเป็นเช่นนี้เอง และแสดงความเห็นซึ่งอาจมาจากประสบการณ์ของกวี¹⁶⁹ เองว่า เรื่องเกี่ยวกับความรักเป็นเรื่องที่ลืมได้ยาก

บทกวีบทนี้แสดงอารมณ์ที่เกี่ยวกับความรักออกมาโดยตรง โดยปราศจากความเปรียบเทียบ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะที่ต่างไปจากบทกวีที่เกี่ยวกับความรักบทอื่นที่จะมีลักษณะของการกล่าวโดยข้อมและใช้ความเปรียบเทียบ ดังที่เคยได้กล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶⁹ Ooka Makoto, *Nihonshijinsen 7*: Tsurayuki: p . 214.

恋五 (Koi go) : รักเล่มที่ 5

บทกวีลำดับที่ 24

804. 題しらず

枕詞 被枕詞 掛詞
 ↓ ↓ ↓
 初雁の なきこそ渡れ 世の中の人の心の あき し憂ければ

Daishirazu

makurakotoba himakurakotoba kakekotoba
 ↓ ↓ ↓
hatsukari no naki koso watare yo no naka no hito no kokoro no aki shi
 ukereba

As autumn 's sadness / makes the first wild geese cry out / winging
 through the sky , / so the autumn of your love / sends me weeping through
 the day

ไม่ปรากฏบทกล่าวนำ

บทกวีบทนี้มีกลวิธีการประพันธ์ 2 ประเภท

1. กลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba หรือ คำประดับ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำประดับคือ hatsukari no มีความหมายว่า ท่านป่า¹⁷⁰ นำไปประดับคำว่า naki koso watare มีความหมายว่า เช่นเดียวกับเสียงของท่านป่าที่บินมา (ในท้องฟ้า) โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 1 และ 2 ว่า เช่นเดียวกับเสียงร้อง ของท่านป่า ที่บินมาในฤดูใบไม้ร่วง โดยความสัมพันธ์ของ makurakotoba คือ hatsukari no และคำร้องรับคำประดับคือ naki koso watare เนื่องจากท่านป่าเป็นสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง ใช้แทนภาพพจน์ของการมาเยือนของผู้ที่อยู่ห่างไกล ที่ได้เคยกล่าวถึงไปแล้วในบทกวีที่ 482 ดังนั้นเมื่อได้ยินเสียงท่านป่าก็ทำให้นึกถึงผู้ที่อยู่ห่างไกล (คนรัก) ที่ไม่ได้มาหา เพราะคงจะเกิดความเบื่อหน่ายในตัวเราเสียแล้ว เมื่อคิดได้ดังนี้จึงทำให้เกิดความเสียใจ และร้องไห้ออกมา

¹⁷⁰ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับ 初雁 (hatsukari) ได้ที่บทกวีที่ 482.

นับว่าเป็นการใช้ลักษณะของการใช้ความเปรียบและสัญลักษณ์จากธรรมชาติ แสดงความรู้สึกภายในใจออกมา ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของ *Kokinshuu* ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว

เกี่ยวกับ ตำแหน่งของ makurakotoba และ คำรองรับที่ เช่นเดียวกับบทกวี ที่ 587 , 598 , และบทกวีที่ 679 กล่าวคือ เนื่องมาจากปัจจัยในด้านความรู้ในการแต่ง บทร้อยกรองของผู้วิจัยที่ไม่เพียงพอ และลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษาไทยและ ภาษาญี่ปุ่นที่ต่างกัน ทำให้ไม่สามารถแต่งบทร้อยกรองโดยให้ส่วนที่ทำหน้าที่เป็น makurakotoba มาวางไว้ที่ตำแหน่งข้างหน้าของคำรองรับ makurakotoba ได้ แต่ก็ ได้เคยกล่าวไปแล้วว่าการที่ไม่สามารถจดตำแหน่งของ makurakotoba ให้เป็นไป อย่างถูกต้องในที่นี้ ไม่น่าจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของบทกวี เพราะเนื่องจากยังสามารถแสดงให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกันของ makurakotoba และคำรองรับ makurakotoba ได้

3.กลวิธีการประพันธ์ประเภท kakekotoba หรือ คำซ้ำซ้อน คือคำว่า aki มีความหมายที่ถือเป็นความหมายระดับต้นของบทกวีโดยกล่าวผ่านธรรมชาติว่า 秋 (aki) หมายถึง ฤดูใบไม้ร่วง โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 2 ว่า ที่บินมาในฤดู ใบไม้ร่วง มีเสียงไปซ้ำกับคำว่า 鮎 忌 (aki) มีความหมายซ้อนที่ถือเป็นความหมาย หรือสาระระดับลึกของบทกวีว่า ความเขื่อนอาย โดยได้แปลไว้ในบทร้อยกรองวรรคที่ 4 ว่า ในโลกล้วนใจคนหน่ายแครงแครงคร่ำครวญ

ในความเห็นของผู้วิจัยคำ kakekotoba ในบทกวีนี้ไม่เพียงแต่เป็นคำสองคำที่มี เสียงซ้ำกันและมีความหมายที่แฝงซ้อนต่างกันเท่านั้น แต่ยังมีความเกี่ยวเนื่องกันใน ด้านของภาพพจน์อีกด้วย กล่าวคือ สภาพของฤดูใบไม้ผลิที่มีบรรยากาศหนาวเย็น อากาศขมุกขมัวไม่แจ่มใส อีกทั้งกวีหรือนักประพันธ์ส่วนใหญ่ก็ใช้เป็นสัญลักษณ์ของ

ความทุกข์หรือความตาย¹⁷¹ นับว่าเป็นสภาพที่ทำให้จิตใจหดหู เศร้าหมอง เมื่อมองดูสิ่งต่าง ๆ ก็อาจก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายไม่น่าสนุกได้

ความหมายของบทกวีนี้คือ เช่นเดียวกับเสียงร้องของห่านป่าที่บินมาในฤดูใบไม้ร่วง ตัวฉันก็ร้องให้เสียใจตลอดเวลา เพราะการที่คนคนนั้นเกิดความเบื่อหน่าย (ในตัวตน) ขึ้นข้างเป็นเรื่องที่น่าเศร้า

กล่าวได้ว่าในบทกวีนี้ทั้งกลวิธีการประพันธ์ประเภท makurakotoba และ kakekotoba ต่างก็ให้ความหมายที่สอดคล้องไปในทำนองเดียวกันและขยายแนวคิดซึ่งกันและกัน อันมีผลให้บทกวีนี้มีความลุ่มลึกและมีความหมายที่กว้างไกลมากขึ้น นับได้ว่าเป็นความสามารถของกวีที่แสดงออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ถึงแม้ว่าบทนี้จะมีการใช้ความเปรียบ แต่ก็เป็นการเปรียบเทียบที่ถือได้ว่าแสดงออกถึงอารมณ์ที่เกี่ยวกับความรักโดยตรง กล่าวคือ ผู้อ่าน หรือ ผู้ฟัง สามารถทราบได้ทันทีว่าเป็นบทกวีที่เกี่ยวกับความรัก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทกวีบทที่ 804 นี้ยังแสดงให้เห็นกวีทัศน์แบบวิสุทธิทัศน์¹⁷² ของ Tsurayuki กล่าวคือ แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมากกว่าการแสดงออกถึงความรู้สึกร้อนแรงของความรัก กล่าวถึง ความไม่แน่นอนของใจคน¹⁷³ ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักที่ Tsurayuki นำมากล่าวไว้ในบทกวีอยู่บ่อยครั้ง

¹⁷¹ วิชา กงกชนันท์, วรรณคดีศึกษา : หน้า 141.

¹⁷² ดูรายละเอียดหน้า 53.

¹⁷³ ดูรายละเอียดหน้า 84-87.